

CERCETĂRI DE LINGVISTICĂ

ANUL XXXII

2

IULIE — DECEMBRIE

1987

EDITURA ACADEMIEI
REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

CONSILIUL DE CONDUCERE

IOAN PĂTRUȚ — *redactor-șef*
ROMULUS TODORAN — *redactor-șef adjunct*
VIOREL BIDIAN — *membru al Colegiului de redacție*
VASILE BREBAN
DUMITRU D. DRAȘOVEANU
DIMITRIE MACREA
membru corespondent al Academiei R. S. România
ION MĂRII
PETRU NEIESCU
GRIGORE RUSU — *membru al Colegiului de redacție*
SABINA TEIUȘ
CARMEN VLAD
MIRCEA ZDRENGHEA
EUGEN BELTECHI — *secretar responsabil de redacție*
NICOLAE MOCANU — *secretar responsabil de redacție*
membru al Colegiului de redacție

Pentru a vă asigura colecția completă și primirea la timp a revistei, reînnoiți abonamentul dv.

În țară, revistele se pot procura prin poștă, pe bază de abonamente.

Manuscrisele, cărțile și revistele pentru schimb, precum și orice corespondență se vor trimite la Consiliul de conducere al revistei „CERCETĂRI DE LINGVISTICĂ”.

La revue paraît 2 fois par an.

Toute commande de l'étranger (fascicules ou abonnements) sera adressée à „ROMPRESFILATELIA”, Sectorul Export-Import Presă, P. O. Box. 12—201, telex 10376, prsfi r, 78104 București, Calea Griviței nr. 64—66, Roumanie.

Le prix d'un abonnement est de \$ 45 par an.

En Roumanie, vous pourrez vous abonner par les bureaux de poste.

Les manuscrits, les livres et les revues proposés en échange, ainsi que toute correspondance seront envoyés au Conseil de Direction de la revue „CERCETĂRI DE LINGVISTICĂ”.

CERCETĂRI DE LINGVISTICĂ

Anul XXXII, nr. 2

1987

iulie—decembrie

SUMAR

GRAMATICĂ

- MARIANA GRUIȚĂ, Conectivitate temporale interpropoziționale în engleză și română 95
ANDREI MIȘAN, Categoria stării și alte părți de vorbire 104

STILISTICĂ

- ILEANA MUREȘANU, Polisemie și creativitate 109

LEXICOLOGIE

- Note lexicale și etimologice (Ioana Anghel; Eugen Beltechi; V. Bidian, D. Loșonți, Gr. Rusu; Doina Grecu; I. Mării; Valentina Șerban; Romulus Todoran; Sabin Vlad) 110

DISCUȚII

- MARIUS I. OROS, Considerații metodologice privind cercetarea toponimică 144
IOAN PĂTRUȚ, Referitor la accent în onomastică 148

RECENZII ȘI PREZENTĂRI DE CĂRȚI

- Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni — Oltenia, vol. V, de dr. TEOFIL TEAIA, dr. ION IONICĂ, dr. VALERIU RUSU, București, 1984 (*Eugen Bellechi*) 152
MIOARA AVRAM, Gramatica pentru toți, București, 1986 (*Sabina Teiuș*) 154
G. G. NEAMȚU, Predicatul în limba română. O reconsiderare a predicatului nominal, București, 1986 (*G. Gruiță*) 156
CRIȘU DASCĂLU, Dialectica limbajului poetic, Timișoara, 1986 (*Mircea Borcilă*) 158
ELENA SLAVE, Metaforele limbii române, București, 1986 (*Ileana Mureșanu*) 159
Imaginea în stilurile nonartistice ale limbii române literare în secolul al XIX-lea (coordonator: dr. CRIȘU DASCĂLU), Timișoara, 1986 (*Victoria Moldovan*) 161
MIRCEA HOMORODEAN, Introducere în lingvistica romanică, vol. II: Limbile romanice, Cluj-Napoca, 1986 (*Viorica Pamfil*) 162
ROLAND ELUERD, La pragmatique linguistique, Paris, 1985 (*Ligia Stela Florea*) 163
OSWALD DUCROT, Le dire et le dit, Paris, 1984 (*Elena Dragoș*) 165

IN MEMORIAM

- Cornel Săteanu (1927—1987) (*Mircea Homorodean*) 167

- INDICE 168

CERCETĂRI DE LINGVISTICĂ

RECHERCHES DE LINGUISTIQUE

Année XXXII, n° 2

1987

juillet — décembre

SOMMAIRE

GRAMMAIRE

- MARIANA GRUIȚĂ, Connecteurs temporels interpositionnels en anglais et en roumain 95
 ANDREI MIȘAN, La catégorie de l'état et d'autres parties du discours 104

STYLISTIQUE

- ILEANA MUREȘANU, Polysémie et créativité 109

LEXICOLOGIE

- Notes lexicales et étymologiques (Ioana Anghel; Eugen Beltechi; V. Bidian, D. Loșonți, Gr. Rusu; Doina Grecu; I. Mării; Valentina Șerban; Remulus Todoran; Sabin Vlad) 116

DISCUSSIONS

- MARIUS I. OROS, Considérations méthodologiques sur la recherche toponymique 144
 IOAN PĂTRUȚ, À propos de l'accent en onomastique 148

COMPTE RENDUS ET PRÉSENTATIONS DE LIVRES

- Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni — Olenia*, vol. V, par dr. TEOFIL TEAHA, dr. ION IONIȚĂ, dr. VALERIU RUSU, București, 1984 (Eugen Beltechi) 152
 MIOARA AVRAM, *Gramatică pentru toți*, București, 1986 (Sabina Teiuș) 154
 G. G. NEAMȚU, *Predicatul în limba română. O reconsiderare a predicatului nominal*, București, 1986 (G. Gruiță) 156
 CRIȘU DASCĂLU, *Dialectica limbajului poetic*, Timișoara, 1986 (Mircea Boreilă) 158
 ELENA SLAVE, *Metaforele limbii române*, București, 1986 (Ileana Mureșanu) 159
Imaginea în stilurile nonartistice ale limbii române literare în secolul al XIX-lea (coordinateur: dr. CRIȘU DASCĂLU), Timișoara, 1986 (Victoria Moldovan) 161
 MIRCEA HOMORODEAN, *Introducere în lingvistica romanică*, vol. II. *Limbile române*, Cluj-Napoca, 1986 (Viorica Pamfil) 162
 ROLAND ELUERD, *La pragmatique linguistique*, Paris, 1985 (Ligia Stela Florea) 163
 OSWALD DUCROT, *Le dire et le dit*, Paris, 1984 (Elena Dragoș) 165

IN MEMORIAM

- Cornel Săteanu (1927—1987) (Mircea Homorodean) 167

- INDEX 168

CONECTIVE TEMPORALE INTERPROPOZIȚIONALE ÎN ENGLEZĂ ȘI ROMÂNĂ

MARIANA GRUIȚĂ

0. Relațiile temporale dintre acțiunea / starea din regentă și cea din subordonată pot fi, în cele două limbi, de *simultaneitate* (Tm_1), de *anterioritate* (Tm_2) și de *posterioritate* (Tm_3)¹. În interiorul acestor subtipuri există un foarte larg evantai de nuanțe, puse în evidență de lexemele adverbiale, de corespondența formal-temporală a predicatelor sau de conectivele subordonatoare specifice². Rolul acestor elemente are proporții diferite în limbile pe care le comparăm aici.

1. Subtipul Tm_1

Conectivele primordiale ale lui Tm_1 sînt *when*, pentru engleză, și *cînd*, pentru română, adverbe cu valențe multiple, care, în funcție de contextul lexical sau de tipul predicatului, pot exprima : durată indefinită, intervalul precizat, repetiția, caracterul momentan al acțiunii etc. Această semantică largă face ca, în situațiile în care precizia, exactitatea sînt mai riguros reclamate, să fie preferate conectivele specializate numai pentru anumite nuanțe.

1.1. *Durata nedefinită*, neprecizată strict, este exprimată de : *when, while, whilst, as*, în engleză, și *cînd, în timp ce, în vreme ce, pe cînd*, în română. Cele două locuțiuni din română (*în timp ce, în vreme ce*), cu valoare relațională absolut sinonimică, se diferențiază ușor sub aspect stilistic. Diferența rezultă din opoziția *timp / vreme*, în care al doilea termen are un caracter mai popular, cu un ușor iz arhaic. În lista conectivelor englezești, menționăm frecvența redusă a lui *whilst*, limitată la varianta britanică³.

1.2. *Intervalul precizat*, măsurat (în care se petrece acțiunea din regentă), este exprimat de : *as long as, so long as*, în engleză, și *cîtă vreme, cît timp*, în română. Firește, se pot adăuga adverbele de bază (*when / cînd*), precum și celelalte conective de la 1.1., dar cele enumerate aici au o întrebuintare specializată. Opoziția *timp / vreme* conferă și de data aceasta celor două locuțiuni care le încorporează valori stilistice diferite. *Cît* are un caracter popular-familiar (și oral), reclamînd adesea un corelativ în regentă (*atît, atîta*) :

(1) *Atît am stat, cît ai stat și tu.*

Regional, româna mai utilizează conectivul *pînă* sau construcții cu acesta : *pînă ce, pînă cînd*⁴ :

(2) *Am stat pînă (ce/ cînd) a stat și el.*

1.3. Repetiția (iterația) se exprimă prin : *whenever, whensoever, as often as*, în engleză, și *oricând, ori de câte ori, de câte ori*, în română. Și aici, alternanța acestor conective specializate cu cele fundamentale (*when/cînd*) este posibilă :

(3) (a) *When/ whenever/ whensoever he needs money, he goes to his mother.*

(b) *Cînd/ oricînd/ de câte ori are nevoie de bani, se duce la părinți.* *Whensoever* era mult mai frecvent în engleza veche. Engleza modernă renunță treptat la el, fiind rezervat doar pentru situații enfatice ⁵.

1.4. Caracterul momentan (și concomitent) al celor două acțiuni se exprimă, în ambele limbi, prin conective temporale lipsite de o specializare strictă, cărora li se adaugă adverbe de reliefare a nuanței momentane (*just, right; tocmai, chiar*) :

(4) (a) *He stopped me just as I was entering the room.*

(b) *M-a oprit chiar cînd intram în cameră.*

1.5. Observații :

1.5.1. Trm. „cînoaște atît în engleză, cît și în română, fenomenul numit *when/cînd „invers”* ⁶ :

(5) (a) *I was walking in the street when suddenly I heard a terrible noise.*

(b) *Mă plimbam pe stradă cînd deodată am auzit un zgomot teribil.*

Caracteristica fundamentală este, după cum se poate vedea și din aceste enunțuri, aceea că ideea temporală este exprimată, nu de subordonata introdusă de *when/cînd*, ci invers, de regentă. De fapt, este vorba de niște pseudoregente, deoarece structura logică a frazelor de mai sus arată astfel :

(6) (a) *When I was walking in the street, I suddenly heard a terrible noise.*

(b) *Cînd mă plimbam pe stradă, am auzit deodată un zgomot teribil.*

Motivarea stilistică a inversiunii, specifică mai ales stilului narativ, constă în faptul că aceasta conferă relief evenimentului astfel prezentat, asigurîndu-i totodată și un accent dramatic mai pronunțat ⁷.

În română s-a semnalat și un *că „invers”*, tot cu valoare temporală ⁸. De obicei, această reclamă corelative momentanee de intensificare în regentă (*abia, de abia, încă, tocmai* ⁹) :

(7) *Abia se urcă în tren, că trenul și porni.*

De altfel, aceste corelative au corespondente și în engleză (*hardly, scarcely*), pentru situațiile cînd *when „invers”* traduce un *că „invers”* :

(8) *Hardly/scarcely had I closed the door when the door bell rang again.*

1.5.2. Trm. apare în gramaticile englezești cu o listă, mult mai lungă de conective : *the time (that), the month (that), the moment (that), every time (that), any time (that)* ¹⁰, *directly, immediately, instantly, right away* ¹¹, *now (that), immediately (that), directly (that)* ¹², *the, very moment, the instant, the day, the first time* ¹³, etc. Dintre aceste așa-zise conjuncții recent formate ¹⁴, abia cîteva pot fi trecute într-un inventar veritabil al conectivelor temporale. Ne referim la cele provenite, din adverbele de timp, care, în stadiul inițial, nu aveau sens relațional (*immediately, instantly, directly + that*), dar care, prin suprimarea lui *that*, au preluat și sensul relațional al acestei conjuncții. Călelalte, formate din substantive cu sens temporal, le considerăm false conective și nu împărtășim părerea acelor care susțin că din regente ale unei atributive acestea au devenit conective temporale ¹⁵. Suprimarea lui *that*, în asemenea cazuri, au com-

promite calitatea de regent a substantivelor în discuție și nici pe aceea de atributivă a subordonatei care urmează. Așadar, interpretăm pe (9) (a) la fel ca pe (9) (b), adică întocmai ca pe o *regentă* + *atributivă* :

(9) (a) *The day you came I was sick.*

(b) *The man I know is sick.*

Construcția *now that / now (that)* am discutat-o cu altă ocazie, în legătură cu raportul cauzal, acolo unde credem că îi este locul¹⁶

2. Subtipul Tm_2

Raportul temporal de anterioritate cunoaște cel puțin două subdiviziuni, cu elemente relaționale mai mult sau mai puțin specializate.

2.1. Anterioritatea nedefinită (fără precizarea limitei) se exprimă prin *before*, în engleză, și prin *înainte să*, *înainte ca... să*, *mai înainte ca... să*, în română. Disproporția numerică în favoarea românei este numai aparentă; în realitate, este vorba de o singură locuțiune și în română, construită cu adverbul de anterioritate *înainte*, dar care dispune de trei variante. Ultimele două sunt utilizate numai când elementele de bază ale locuțiunii (*înainte* + *să*) sunt dislocate de anumite intercalări :

(10) *Am venit (mai) înainte ca el să afle ceva.*

Adverbul *mai* este opțional în asemenea variante, dar *ca* este obligatoriu. Neglijând aceste realizări contextuale ale lui *înainte să*, putem afirma că modelul simbolizat de Teun van Dijk¹⁷ pentru anterioritatea nedefinită în engleză (*Sj before Sij*)¹⁸ are un unic echivalent și în română (*Pj înainte să Pi*).

2.2. Anterioritatea precizată (limitată) este exprimată de *till*, *until*, în engleză, și *până*, *până nu*, *până să*, *până să nu*, *până când*, *până când să*, *până ce*, în română. Analizând structura locuțiunilor românești, constatăm că acestea au un element de bază, adverbul *până*, cărui i se adaugă o conjuncție (*să*), un pronume relativ (*ce*), un adverb relativ (*când*) sau elemente grupate (*când să*). Notăm însă și prezenta negației (*nu*) la unele variante, cu mențiunea că acestea nu impun întotdeauna propozițiilor introduse prin ele un conținut negativ²⁰. Cu alte cuvinte, două enunțuri ca următoarele sunt identice din punct de vedere semantic :

(11) (a) *Nu pleci, până vine el.*

(b) *Nu pleci, până nu vine el.*

În varianta a doua se modifică doar intonația și accentul sintactic, nu și sensul.

Aceste constatări sunt valabile și pentru engleză : *until* nu are sens negativ, nici chiar atunci când *regenta* este negativă²¹. Din această cauză, în asemenea contexte, *until* se poate traduce atât prin *până*, cât și prin *până nu*.

(12) (a) *The princess didn't wake up until the prince kissed her.*

(b) *Prințesa nu s-a trezit până/până i sărutat-o prințului.*

În ambele variante, acțiunea de la dreapta lui *până* are loc indiferent de prezența sau absența lui *nu*.

Raportul la lista conectivelor englezești (*until, until*) la învarianta simbolizată de van Dijk, pentru această învariabilă temporală (*Sj until Sij*)²², sintem tentați să afirmăm că modelul cunoaște o realizare unică, *till*, și *until* fiind, de fapt, al lexemei aceleiași unități fonetice, ele aparținând variației liberă, deși sintemii scriitorii care preferă exclusiv pe *until* sau pe *till*²³. Există și părerea că *till/until* prezintă opoziții de na-

tură stilistică, recomandându-se ca ultima formă, mai puțin frecventă, să fie rezervată mai ales topicii B — A (unde A = regentă și B = temporală), cel puțin în stilul neutru sau de conversație ²⁴.

2.3. Observații

2.3.1. Specializarea conectivelor pentru cele două nuanțe ale raportului de anterioritate nu trebuie înțeleasă foarte rigid. Este vorba mai degrabă de un sens predominant al acestora, care nu exclude însă sensurile și utilizările speciale. În următoarele enunțuri, de pildă, *until/până* apar cu valoarea lor de bază, exprimând anterioritatea ferm delimitată :

(13) (a) *I'll stay here till/ until you get back.*

(b) *Voi sta aici până (cînd) te vei întoarce.*

În alte contexte, mai rar reperabile, perechea *until/până* e substituibilă cu *before/înainte să*, realizînd, prin urmare, o anterioritate neprecizată clar sub aspectul duratei. Acest lucru se întîmplă mai ales în cazul unor temporale cu regente negative :

(14) (a) *She will not marry him until/ before her mother dies.*

(b) *Nu se va mărita cu el*

{	<i>pînă (ce) mama ei nu va muri.</i>
	<i>înainte ca mama ei să moară.</i>

Precizăm că, sub aspect *pragmatic*, există totuși deosebiri între variantele cu *until/pînă (ce)* și cele cu *before/înainte ca... să*. În primele, acțiunea A (din regentă) este exclusă categoric pînă cînd va avea loc acțiunea B (din temporală). După acest moment, ea va avea loc într-un timp neprecizat. În variantele secunde, acțiunea A este exclusă înainte de acțiunea B, iar apoi devine doar posibilă, neprezentînd garanția că se va îndeplini ²⁵.

Am făcut aceste observații asupra specializării semantico-funcționale a conectivelor temporale, deoarece în literatura engleză de specialitate au avut loc ample discuții în legătură cu acest aspect. Unii lingviști susțin ideea că există două conective *until* (omonime) : *until*₁, durativ, indică intervalul cît durează acțiunea regentei ; *until*₂, nondurativ, arată doar anterioritatea propriu-zisă a regentei ²⁶. În ce ne privește, ne raliem părerii acelor lingviști care sînt susținătorii teoriei că există un singur conectiv *until* ²⁷, care, însă, așa cum arătam anterior, poate materializa, în contexte speciale, și o valoare relațională secundară, în afară de cea fundamentală.

2.3.2. Ne pronunțăm pentru aceeași soluție în interpretarea lui *before*. Faptul de a avea presupoziii pozitive sau negative, reale sau ireale, nu ne îndreptățește să acceptăm existența a două conective interpropoziționale *before*. Sensul său de bază rămîne anterioritatea temporală nedefinită. Condițiile semantice și pragmatice în care este folosit pot conferi caracter real sau ireal acțiunilor pe care le introduce, dar acest fapt nu afectează în esență statutul său funcțional.

3. Subtipul Tm₃

Raportul temporal de posterioritate dispune de o scală a nuanțelor care se poate reduce, în ultimă instanță, la trei valori, fiecare dispunînd de conective specializate.

3.1. Posterioritatea imediată este exprimată de *as soon as* și *once*, în engleză, *îndată ce, imediat ce, de îndată ce, pe dată ce, cum*, în română. Engleza contemporană și-a completat această listă, altfel destul de să-

racă, cu elemente relaționale provenind din adverbe care exprimă mai clar ideea de urgență, de succesiune rapidă : *immediately, directly, instantly, right away* (vezi *supra* 1.5.2.). Ultimele două se utilizează mai rar, fiind atestate mai ales în engleza americană :

(15) *He ran across the street instantly he saw his mother.*

Româna dispune de o listă destul de bogată de elemente stabile care exprimă posterioritatea imediată. Acest fapt permite o repartiție destul de clară pe stiluri, asigurându-se realizarea unui evantai mai variat de nuanțe în exprimare. *Cum*, de pildă, utilizat de obicei în corelație cu el însuși (*Cum m-a văzut, cum m-a recunoscut*), dă comunicării un caracter oral, intim, familiar. *Pe dată ce*, locuțiune mai veche, imprimă comunicării un ușor iz arhaic. Regional se mai folosește *cît ce*, corelat cu *și*, în regentă. De fapt, este cazul să precizăm că adverbul *și* este un corelativ destul de frecvent utilizat și cu celelalte conective ale posteriorității imediate. Notăm însă că prezența sa în regentă face posibilă utilizarea, pentru posterioritatea imediată, și a conectivelor temporale nespecializate (*cînd, după ce, dacă*, ultimul mai ales în limbajul familiar) ²⁸ :

(16) (a) *Cînd m-a văzut, m-a și recunoscut.*

(b) *Dacă i-am auzit vocea, l-am și recunoscut.*

Și engleza poate face apel la adverbe relative care nu aparțin posteriorității imediate, cu aceeași condiție, a completării enunțului cu un lexiem care exprimă urgența (*soon etc.*) :

(17) *They started to work again soon after it was light.*

3.2. Posterioritatea nedeterminată este exprimată de : *after* și *once*, în engleză și de *după ce, o dată ce*, în română. Ca și în cazul altor nuanțe temporale, adverbele fundamentale (*when/cînd*) pot fi utilizate și aici, contextul semantic și timpul predicatelor avînd rol dezambiguizant :

(18) (a) *When his friends were gone, John returned to his work.*

(b) *Cînd a primit și această ultimă lovitură, el a renunțat treptat la activitățile publice.*

3.3. Punctul de începere a unei acțiuni posterioare se exprimă prin : *since*, în engleză, și de *cînd, de cum, de pe cînd*, în română. Conectivul englezesc, neprecedat de prepoziție strict specializat pentru indicarea punctului de plecare în timp, apare, în anumite situații, însoțit de *ever* :

(19) *I haven't seen you (ever) since we were in college.*

Româna apelează la construcții cu *de*, prepoziție specializată în indicarea punctului inițial al unei direcții spațiale sau temporale. Varianta cu *de pe (de pe cînd)* marchează cu aproximație începutul, fiind adeseori chiar însoțită de adverbe cu un asemenea sens (*cam, aproximativ*) :

(20) *Cearța lor durează cam de pe cînd începuse ea să se afirme.*

4. Mai mult decît alte conective, subordonatorii temporali impun, în engleză, un riguros sistem de restricții formale predicatului subordonatelor pe care le introduc.

4.1. În locul *viitorului*, ca timp real, conectivele temporale reclamă forma de *prezent* sau *trecut* — în funcție de timpul regentei (viitor simplu sau viitor în trecut) ²⁹ :

(21) (a) *When he arrives, he will tell us all about it.*

(b) *He told us that he would go there as soon as he found a job.*

Româna dispune și ea de un asemenea prezent futuric (în locul viitorului), dar utilizarea, lui în asemenea contexte rămâne doar ca o posibilitate, putând fi folosit în alternanță cu viitorul propriu-zis :

(22) **Cînd** vine / va veni *el, în fine, va cînta...*
În engleză, însă, variantele cu viitorul sînt respinse categoric :

(23) ***When**, he will arrive, he will tell us all about it.
4.2. Viitorul anterior se exprimă, în engleză, după conectivele temporale, prin prezentul perfect sau mai mult ca perfectul — în funcție de predicatul regentei (viitor simplu sau viitor în trecut) :

(24) (a) **Marj** will call on you after she has finished her work.
(b) **Marj** said she would call on you after she had finished her job.

4.3. În cazul lui *since*, apare o restricție temporală la predicatul regentei, unde se utilizează prezentul perfect, în timp ce în subordonata introdusă prin *since* se folosește trecutul sau prezentul perfect³⁰ :

(25) (a) **It** has been so long since we have been together.
(b) **She** has been drinking ever since she got married.
(și nu *She is drinking i.e.*, formă temporală echivalentă cu cea din română.)

4.4. *After* și *when*, cînd se referă la acțiuni trecute, pot fi urmărite fie de trecut (= *past tense*), fie de mai mult ca perfect (= *past perfect*) :

(26) **When/ after** he had returned / he returned from work, he helped his wife with her work in the kitchen.
Variantele sînt sinonimice, poate cu mici modificări de înțeles, cînd e vorba de *when*.

5. O caracteristică a temporalei englezești o constituie posibilitatea de apariție a acesteia și în condițiile în care verbul său predicativ sau copulativ cunoaște o realizare zero (lipsește). Dintre conectivele temporale, *when* se pare că favorizează asemenea exprimări, iar dintre verbe, *a fi*, alături ca verb copulativ, cât și ca verb predicativ :

(27) (a) **When** at Rome, do as Romans do.
(b) **When** in difficulty, consult the dictionary.
(c) **When** a boy, he looked down on such things.

După cum se vede, condiția este ca subiectul temporalei să fie identic cu cel al regentei.

În română, regimul verbal-personal al conectivelor temporale interproposiționale³¹ este mult mai sever. Doar în cazuri cu totul izolate, o construcție ca *de cînd* poate face excepție de la această regulă :

(28) **De cînd** cu accidentul acela, nu s-a mai urcat în mașină.
Oricum, fenomenul este departe de a avea productivitatea din engleză.

6. O particularitate și mai pronunțată a conectivelor temporale din engleză este compatibilitatea lor cu forme verbale nepersonale :

(29) (a) **Do not read** while eating.
(b) **She** always sings when working.
(c) **Don't speak** until the speaker is silent.
(d) **Once published**, the book became a best-seller.

Nici româna nu dăce lipsă de construcții temporale nepersonale. Am putea spune că există chiar valori temporale care se exprimă mai frecvent în acest fel decît prin subordonate propriu-zise³². Deosebirea este însă

că, în timp ce în engleză aceste construcții apelează la aceleași conective ca și subordonatele temporale, în română se recurge la alte conective decât cele specifice nivelului interpropozițional. În locul adverbilor relative, contragerile participiale, gerunziale sau infinitivale românești folosesc locuțiuni prepoziționale, prepoziții compuse, adverbe cu valoare prepozițională :

- (30) (a) *Înainte de a veni el, ea era fericită. (înainte să > înainte de)*
(b) *O dată publicată, cartea va provoca multe discuții. (o dată ce > o dată)*

Prin urmare, în română nu avem de-a face cu niște construcții nepersonale ale unor conective interpropoziționale, ca în engleză, ci cu niște contrageri nepersonale ale unor conective exclusiv intrapropoziționale. În acest fel, integritatea regimului verbal-personal al primelor nu este cituși de puțin afectată în română, dar este serios compromisă în engleză.

7. Utilizarea conectivelor temporale cu corelative, pentru exprimarea emfazei, este proprie mai ales limbii române (*atunci ... când*), dar și aici se apelează destul de rar la acest procedeu, specific mai ales vorbirii populare³³. Construcțiile corespondente englezești (*when ... then* și *while ... meanwhile*) sînt posibile, dar ocurența lor este foarte redusă.

Conectivale temporale din ambele limbi dezvoltă de multe ori sensuri secundare (cauzale, opoziționale, condiționale etc.)³⁴. În anumite contexte, aceste sensuri secundare pot deveni principale, unice (*while, since, în vreme ce, o dată ce* etc.).

8. Concluzii

Confruntînd sistemul *conectivelor temporale interpropoziționale* din engleză și română, se constată următoarele :

Existența unei *diferențe cantitative* (în favoarea românei) între inventarele de care dispun cele două limbi. Această disproporție poate fi explicată prin faptul că româna posedă unele conective specifice variantei popular-coloqviale, precum și un mecanism mai productiv de generare a unor conective compuse (cu adverbe, prepoziții etc.).

— Respectarea mai strictă a *regimului verbal-personal* din partea conectivelor temporale românești. În timp ce în engleză absența verbului reclamat de conectiv, precum și folosirea unor moduri nepersonale după acestea sînt fenomene frecvente, în română ele apar doar ocazional.

— Prezența unui conectiv temporal într-un enunț românesc impune puține *restricții temporale*, pe cînd sintaxa conectivelor englezești este mult mai complexă, impunînd niște corespondențe temporale destul de severe.

N O T E

¹ Timpul de referință pentru stabilirea anteriorității sau a posteriorității nu este același pentru toți autorii. Unii consideră ca timp de referință momentul acțiunii din subordonată (vezi Mioara Avram, *Evoluția subordonării circumstanțiale cu elemente conjuncționale în limba română*, [București], 1960, p. 31 și *Gramatica limbii române* (în continuare : GLR), ed. a II-a, vol. II, București, 1963, p. 294—300), în timp ce alții iau drept reper timpul regentei (vezi GLR, ed. I, vol. II, București, 1954, p. 195; Magdalena Vulpe, *Subordonarea în frază în dacoromâna vorbită*, București, 1980, p. 144 și D. D. Drașoveanu, *Prin consecutio temporum la un sistem al subordonatelor cauzale*, în CL, XXVI, 1981, nr. 1, p. 131). Pentru studiul de față am adoptat prima poziție, în concordanță cu marca majoritate a gramaticilor englezești.

- ² Vezi Teun van Dijk, *Some Aspects of Text Grammars: A Study in Theoretical Linguistics and Poetics*, The Hague, 1972, p. 87.
- ³ Vezi R. Quirk, S. Greenbaum, G. Leech, J. Svartvik, *A Grammar of Contemporary English*, New York, 1972, p. 744.
- ⁴ Conectivul *pină* și compusele sale au caracter regional numai cînd sînt utilizate pentru raportul de simultaneitate (Tm₂). Aria de răspîndire a acestui fenomen dialectal o constituie vestul teritoriului dacoromân (vezi Magdalena Vulpe, *op. cit.*, p. 157). Limba literară îl utilizează pe *pină* (și compusele sale) numai pentru Tm₂ (vezi Mioara Avram, *op. cit.*, p. 62).
- ⁵ Vezi George Curme, *English Grammar*, New York, 1947, p. 178 și Otto Jespersen, *A Modern English Grammar on Historical Principles*, vol. V, London, 1961, p. 347.
- ⁶ Vezi, pentru engleză, O. Jespersen, *op. cit.*, p. 355; R. W. Zandvoort, *A Handbook of English Grammar*, 3rd ed., London, 1965, p. 216; Quirk et al., *op. cit.*, p. 744—745; pentru română, vezi: GLR, ed. I, vol. II, p. 197; GLR, ed. a II-a, vol. II, p. 299 și Mioara Avram, *op. cit.*, p. 58.
- ⁷ Vezi Quirk et al., *op. cit.*, p. 744.
- ⁸ Faptul a fost prima dată semnalat de AL. Graur, în *Pentru o sintaxă a propozițiilor principale*, în SG, I, 1956, p. 137.
- ⁹ Vezi GLR, ed. a II-a, vol. II, p. 299.
- ¹⁰ Vezi George Curme, *op. cit.*, p. 178.
- ¹¹ Vezi, între alții, Otto Jespersen, *op. cit.*, p. 352.
- ¹² Vezi Quirk et al., *op. cit.*, p. 744.
- ¹³ Vezi N. A. Kobrina and E. A. Korneyeva, *An Outline of Modern English Syntax*, Moscow, 1965, p. 165—167.
- ¹⁴ Formularea aparține lui Kobrina și Korneyeva, *op. cit.*, p. 166.
- ¹⁵ Vezi discuția despre *the moment* în Zandvoort, *op. cit.*, p. 215.
- ¹⁶ Vezi Mariana Gruitșă, *On Causal Connectives in English and Romanian*, în RRL, XXXVIII, 1983, nr. 1, p. 58.
- ¹⁷ *Op. cit.*, p. 107.
- ¹⁸ În care *i* și *j* marchează pe axa temporală timpul celor două predicat care încadrează conectivul. Pentru detalii, *ibidem*, p. 84—86, 106—108.
- ¹⁹ Unii lingviști consideră că și în cazurile în care apare singur *pină* trebuie să fie interpretat tot ca un component al unei locuțiuni, din care lipsește (dar se subînțelege) elementul al doilea, subordonatorul veritabil (vezi D. D. Drașoveanu, *Elemente de analiză sintactică*, în D. D. Drașoveanu, P. Dumitracu și M. Zdrenghea, *Analize gramaticale și stilistice*, București, 1966, p. 12—13 și Ștefan Hazy, *În legătură cu încadrarea cuvîntului „pină”*, în CL, XVI, 1971, nr. 2, p. 245—248).
- ²⁰ Vezi Mioara Avram, *op. cit.*, p. 34 și GLR, ed. a II-a, vol. II, p. 295.
- ²¹ Faptul a fost clar demonstrat de Anita Mittwoch în *Negative Sentences with „Until”*, în *Chicago Linguistic Society*, nr. 13, 1977, p. 410—417.
- ²² Vezi Teun van Dijk, *op. cit.*, p. 108.
- ²³ Constatarea apare la Otto Jespersen, *op. cit.*, p. 350, care susține că C. Doyle îl preferă pe *until*, în timp ce T. Hardy, de pildă, pe *till*.
- ²⁴ Vezi Leon Levițchi, *Sinonime în gramatica limbii engleze*, București, 1968, p. 189.
- ²⁵ Pentru această interpretare a variantelor englezești, vezi Lauri Karttunen, *Until*, în *Chicago Linguistic Society*, nr. 10, 1974, p. 290.
- ²⁶ Vezi Robin Lakoff, *A Syntactic Argument for Negative Transportation*, în *Chicago Linguistic Society*, nr. 5, 1969, p. 140—147; James Lindholm, *Negative Raising and Sentence Pronominalization*, în *Chicago Linguistic Society*, nr. 5, 1969, p. 148—158; Lauri Karttunen, *op. cit.*, p. 289.
- ²⁷ Vezi E. Klima, *Negation in English*, în Fodor and Katz (eds.), *The Structure of Language: Readings in the Philosophy of Language*, Englewood Cliffs, N. J., 1964; S. Smith, *The Semantics of Negation*, unpublished Doctoral Dissertation, U.C.L.A., Los Angeles, 1970; O. Heinämäki, *Semantics of English Temporal Connectives*, unpublished Doctoral Dissertation, University of Texas, Austin, 1974.
- ²⁸ Vezi Mioara Avram, *op. cit.*, p. 51; GLR, ed. a II-a, vol. II, p. 297; Magdalena Vulpe, *op. cit.*, p. 163.
- ²⁹ Firește, avem în vedere conectivele temporale care sînt compatibile cu ideea de viitor: *when, whenever, as soon as, until, till, before*.
- ³⁰ Vezi Quirk et al., *op. cit.*, p. 782.
- ³¹ Pentru regimul verbal-personal al conectivelor subordonatoare interpropoziționale, vezi D. D. Drașoveanu, *Observații asupra cuvîntelor relaționale*, în CL, XIII, 1968, nr. 1, p. 19—21.
- ³² Avem în vedere mai ales anterioritatea nedefinită, care preferă construcțiile cu infinitivul, forme încurajate de specialiști de prestigiu (vezi Iorgu Iordan, *Limba română actuală*).

O gramatică a „greșelilor”, ed. a II-a, București, 1947, p. 357) și atestată din abundență în vorbirea populară (vezi Magdalena Vulpe, *op. cit.*, p. 163, nota 86).

³³ Vezi Magdalena Vulpe, *op. cit.*, p. 166–167.

³⁴ Pentru aceste cazuri, vezi Mariana Gruică, *op. cit.*, p. 56–57; idem, *Relația opozițională în engleză și română*, în CL, XXXI, 1986, nr. 2, p. 127.

INTERCLAUSAL TEMPORAL CONNECTIVES IN ENGLISH AND ROMANIAN

(Abstract)

The conclusions the author comes up with in comparing the systems of English and Romanian interclausal temporal connectives include: *quantitative differences* between the inventories of the two languages (in favour of Romanian), which are due to the fact that Romanian has a more productive mechanism of generating compound connectives (with adverbs, prepositions, etc.) and that popular and colloquial varieties have their own systems of subordinators; the presence of some *severe restrictions* on the tense of the verb required by English temporal connectives, in opposition to Romanian, where they are almost absent; a strict observance of the *finite-verb government* on the part of Romanian subordinators, in opposition to English temporal connectives, which allow a non-finite verb after them, or may also occur in utterances where no verb is used.

Ianuarie 1987

Universitatea din Cluj-Napoca
Facultatea de Filologie
Str. Horea, 31

CATEGORIA STĂRII ȘI ALTE PĂRȚI DE VORBIRE

INTRPREȚIAL TEMPORAL CONJECTURES IN ENGLISH

AND ROMANIAN

ANDREI MIȘAN

The conclusions the author comes up with in comparing the terms of English and Romanian intrapersonal temporal conjectures in-
0. După cum am arătat în altă parte¹, timp îndelungat cuvintele categoriei stării au fost — și pe alocurea mai sint — considerate adverbe predicative sau chiar verbe impersonale. Cauzele care au favorizat o astfel de interpretare sint cunoscute: funcția sintactică, de predicat statual impersonal, și coincidența lor formală cu adverbele în -o². Confruntarea lor cu părțile de vorbire din care provin permite punerea în evidență a unor trăsături specifice care disting net categoria stării de adverbele, adjectivele sau substantivele de la care s-au format³. Aceste deosebiri se manifestă atît în plan semantic, cît și în plan gramatical (morfologic și sintactic), adică tocmai în ceea ce constituie criteriile fundamentale de delimitare a părților de vorbire.

0.1. Deși provin din adverbe în -o, din adjective și substantive, cuvintele categoriei stării s-au diferențiat și distanțat de acestea intratita, încît în prezent ele nu mai pot fi confundate. De această realitate ne putem convinge comparînd exemplele: (1) *Ženea grustno posmotrela na sestru i na mat' i vyšla* (Cehov). („Jenea privi cu tristețe la sora și la mama sa și ieși”); (2) *Bylo grustno avgustovskoe utro, — grustno potomu, čto uže pachlo osen'ju* (Cehov) („Era tristă dimineața de august, tristă pentru că mirosea deja a toamnă”); (3) *A eščë reže, v minuty, kogda menea tomit odinočestvo i mne grustno, ja vspominaju smutno, i malo-pómalu, mne načinaet kazat'sja, čto obo mne tože vspominajut* (Cehov) („Iar uneori în minutele cînd mă chinuie singurătatea și sint trist, îmi amintesc vag și începe încet-încet să mi se pară că și despre mine își amintesc”). Deosebirile: în (1), *grustno* („trist”, „mîhnit”) este adverb; determină verbul personal *posmotrela*: este complementul de mod al acestuia; în (2), *grustno* este adjectiv de formă scurtă la genul neutru; se acordă cu substantivul *utro* („dimineață”); constituie partea nominală a predicatului personal; în (3), *grustno* nu determină vreun alt cuvînt; este predicat impersonal în poziției monomembre (impersonale); exprimă o stare psihică desemnat prin dativul persoanei; este cuvînt al categoriei stării.

0.2. Timpul prezintă situația și în cazul cuvintelor de tipul *ochota, styd, pora* etc., *poro* s.a., care formal coincid cu substantivele. Comparăm: (1) *Poru k pora spat' — skazal Burkin* (Cehov) („E timpul să ne culcăm — spusese Burkin”) și (2) *Nastala letnjaja pora* („A sosit vara”). În (1) *pora* este adverb al stării; arată necesitatea în timp a acțiunii; este predicat impersonal; în (2), *pora* este substantiv și subiect în propoziția personală.

0.3. În cele ce urmează vom încerca să punem în evidență deosebirea în toate planurile — semantic și gramatical — dintre cuvintele categoriei stării, pe de o parte, și adverbele, adjectivele și substantivele omonime sau verbele cu care se aseamănă într-o oarecare măsură, pe de altă parte.

1. Deosebiri semantice

Cuvintele categoriei stării și părțile de vorbire omonime se deosebesc între ele în primul rînd prin sens.

1.1. Categoria stării și adverbul. Adverbul exprimă *însușirea acțiunii verbale*, caracterizează subiectul acțiunii din exterior, prin intermediul acțiunii⁴, în timp ce *categoria stării* o face din interior, exprimă starea interioară⁵. Categoria stării, nesubordonîndu-se verbului, nu poate exprima însușirea acțiunii verbale. În plus, există multe cuvinte ale categoriei stării care nu au omonime în clasa adverbului, ca : *ljudno, bezljudno, mnogoljudno, maloljudno, vetreno, bezoblačno, bessnežno, doždilivo, solnečno, dremotno, zvédno, lunno, morozno, sovestno* și altele. Pe de altă parte, numărul adverbelor este incomparabil mai mare decît cel al categoriei stării, așa încît există multe tipuri de adverbe care, la rîndul lor, nu au corelate în clasa cuvintelor categoriei stării, ca de exemplu : adverbele negative, nehotărîte (nedefinite) sau chiar unele adverbe calificative, cum sînt : *chrabro, čestno, rezko, redko, gromko, bystro, medlenno, lenivo, pev-uče, vyžidajušče* și altele. Ex. : *Ona pev-uče rasskazывala, On vyžidajušče posmotrel, Kostjum vygljadel kričašče.*

Alteori, chiar în cazul existenței omonimelor, ele s-au distanțat pînă la pierderea corelației semantice, ca în exemplele următoare : *Emu cholođno* „Lui îi este frig”, unde *cholođno* este categoria stării, exprimînd starea, senzația de frig, iar în *On cholođno prostilsja* „El și-a luat rămas bun cu răceală”, cuvîntul *cholođno* este adverb și exprimă modul acțiunii ; *važno ponjat'* „e important de a înțelege” și *važno vystupaet* „vorbește cu îngîmfare, cu înfumurare” ; *mne žalko vas* „mi-e milă de dumneavoastră (de tine)” și *žalko ulybnulsja* „(el) a zîmbit jalnic”.

1.2. Categoria stării și adjectivul. Adjectivul exprimă *însușirea obiectului*, ceea ce, iarăși, nu este propriu categoriei stării. Comp. *Ditja grustno* „El este trist” (cat. stării). Adjectivul și categoria stării se disting prin orientarea raporturilor dintre stare și purtătorul ei : în construcțiile cu adjectivele scurte aceste raporturi sînt orientate dinspre persoană (substantiv, pronume în nominativ) înspre însușirea stării sale ; în construcțiile cu categoria stării raporturile sînt orientate dinspre stare înspre purtătorul ei (substantiv, pronume în dativ). Și aici, ca mai sus, la adverb, se poate vorbi de absența paralelismului lexico-semantic total, ca de ex. : *amorfno, azartno, aktivno, alogično, postepenno, vzaimno, žadno* ș.a. Pe de altă parte, multe cuvinte ale categoriei stării s-au îndepărtat foarte mult de adjectivele corespunzătoare, atît prin sens, cit și prin întrebuintare, ca de exemplu, *bojazno, styđno, sovestno* ; *žalkij* și *mne žalko vas* ; *zavidnyj* și *mne zavidno*.

1.3. Categoria stării și substantivul. Substantivul denumește *obiectele din realitatea înconjurătoare*, în timp ce categoria stării denumește modalitatea, starea de necesitate sau au sens modal-volitiv. Ex. : *Ego (Oblomova) len'i apatiija est' sozdanie vospitanija i okružajuščich obsto-*

jatel'stv (Dobroliubov) (substantiv). *No našim damam, vidno, len' Soiti s kryl'ca i nad Nevoju Blesnut' cholodnoj krasotoju* (Puşkin) (categoria stării).

1.4. Categoria stării şi verbul. Verbul exprimă *starea ca proces*, în vreme ce categoria stării exprimă *starea inactivă* (rus. *nedejstvennoe sostojanie*), lipsită de dinamism, care poate fi gândită impersonal sau definită ca suportată, suferită de obiect, caracteristică lui. Comp. *Mne žal' şi Ja žaleju*; *Emu stydno* şi *On styditsja*; *Rebēnku bojazno* şi *Rebēnok boitsja*; *Morozno* şi *Morozit*; *Emu skučno* şi *On skučael* ş.a.

Există cuvinte ale categoriei stării care au corespondente semantice directe în clasa verbului, ca: *teplo* — *tepleet*, *temno* — *temneet*, *svetlo* — *svetleet*, *morozno* — *morozit* etc., dar există şi cuvinte care nu au nici un fel de corelate verbale, iar acestea constituie majoritatea: *solnečno*, *znojno*, *vetreno* etc.

Prin sens, cuvintele categoriei stării se deosebesc aşadar net atât de adverbe, adjective şi substantive, cât şi de verbe.

2. Deosebiri gramaticale.

Deşi, prin unele trăsături formale, categoria stării se aseamănă cu adverbele în *-o* şi cu adjectivele de formă scurtă în *-o*, precum şi cu unele substantive la forma de nominativ singular, prin altele ele se deosebesc categoric.

2.1. Categoria stării şi adverbul. De adverbe, categoria stării se deosebeste:

2.1.1. prin faptul de a avea forme analitice de timp şi de mod;

2.1.2. prin inventarul de forme ale gradelor de comparaţie: categoria stării poate avea numai formele gradului comparativ, nu şi pe cele ale superlativului, pe care adverbul le poate avea.

2.1.3. Categoria stării este sintactic independentă, nesubordonându-se nimănui. Adverbul, după cum se ştie, se subordonează unui verb.

2.1.4. Categoria stării constituie predicatul propoziţiei impersonale (monomembre); adverbul este complement.

Observaţie. Adverbul nu poate fi predicat decât în cazuri speciale, cind determină, de exemplu, un substantiv-subiect, în absenţa predicatului, ca în *Derevnja blizko* („Satul este aproape”).

2.1.5. Categoria stării, spre deosebire de adverb, cunoaşte următoarele posibilităţi de combinare: (a) cu copula (abstractă sau semiabstractă), pentru exprimarea analitică a timpului şi a modului; (b) cu un verb la infinitiv, pentru exprimarea predicatului şi prin imposibilitatea îmbinării cu vreo altă formă personală a verbului. Comp. *Do goroda daleko echat'* („Până la oraş e mult de mers”), în care infinitivul *echat'* depinde de adverbul *daleko* şi *On zadumal daleko echat'* („El s-a gândit să plece mai departe”), unde verbului *echat'* îi este subordonat adverbul *daleko*; (c) Cu dativul persoanei, impropriu adverbului; (d) Cu un complement direct în acuzativ sau cu complemente circumstanţiale. Ex. *Mne cholodno*, *Mne stanovitsja smeşno*.

2.2. Categoria stării şi adjectivul (de genul neutru în *-o*).

2.2.1. Neavînd subiect, deci neacordîndu-se, categoria stării nu cunoaşte, cum cunoaşte adjectivul, categoriile de gen, număr şi caz.

2.2.2. De aci, în timp ce adjectivul este nume predicativ într-o propoziție personală, categoria stării este predicat într-o propoziție impersonală.

(De adjectiv, categoria stării se deosebește și prin cele de sub **2.1.5.** (b), (c) și (d)).

2.3. Categoria stării și substantivul. Spre deosebire de substantive, categoria stării :

2.3.1. nu cunoaște categoriile de gen, număr și caz ;

Observație. Faptul că substantivele, trecînd în categoria stării, își pierd genul este reflectat și în forma de neutru a cazului cu care ele se combină, în timp ce atunci cînd cuvintele respective sînt substantive copula și verbele la trecut se acordă cu ele în gen — masculin, feminin sau neutru. Ex. *Pora bylo načínat'* (categ. stării); *Nastupala pora načínat'* (substantiv).

2.3.2. constituie predicatul, pe cînd substantivul este subiect, nume predicativ (în propoziția personală) sau complement ;

2.3.3. în îmbinarea cu copula, în cazul categoriei stării, aceasta, la timpul trecut, se folosește la forma de neutru, în timp ce substantivul, la forma oricărui gen ;

2.3.4. poate fi determinată la adverbe, ca de ex. *Sovsem pora idti domoj.*

2.4. Categoria stării și verbul. Categoria stării se aseamănă în câteva privințe cu verbul, și anume prin : (a) posibilitatea de a exprima analitic (cu ajutorul copulei) timpul și modul și (b) prin posibilitatea de a governa un acuzativ al complementului direct sau alte cazuri oblice cu sau fără prepoziție. Ex. : *Mne žal'devočku., Mne stydno vašich pozdravlenij.*

Ele se deosebesc însă de verbe.

2.4.1. prin absența aspectului, a diatezei, a persoanei, a conjugării.

2.4.2. Deși cuvintelor categoriei stării le sînt și lor proprii formele analitice de timp și de mod, acestea se deosebesc de categoriile respective ale verbului : ele redau sensuri gramaticale de timp numai analitic și numai la indicativ și condițional-optativ. Aceste sensuri sînt — evident — nu ale categoriei stării, ci ale copulei cu care se combină.

2.4.3. Cuvintele categoriei stării sînt cuvinte predicative „impersonale”, apropiindu-se de verbele impersonale (*Mne grustno*) ; în schimb, verbul, pentru a se constitui în predicat, se folosește la formele personale, acordîndu-se cu subiectul (*la grușeu*).

3. În concluzie, nu există motive pentru ca cuvintele categoriei stării să continue a fi considerate drept alte părți de vorbire. Categoria stării este o parte de vorbire de sine stătătoare, care se definește ca o clasă lexico-gramaticală distinctă, prin trăsături semantice, morfologice și sintactice specifice, datorită cărui fapt ea poate să stea alături de celelalte șase părți de vorbire de sine stătătoare.

NOTE

¹ Vezi Andrei Mișan, *Din istoricul studierii categoriei stării în limba rusă*, în *Studii de limbă, literatură și metodică*, VI, Cluj-Napoca, 1987 (Catedra de filologie slavă), p. 102—122.

² Vezi Andrei Mișan, *Componența și modul de formare a categoriei stării în limba rusă*, în *ibidem*, p. 123—131.

³ Vezi Andrei Mișan, *Particularitățile lexico-gramaticale ale categoriei stării în limba rusă*, în *STUBB*, series *Philologia*, XXXI, 1986, fasc. 2, p. 63—72.

⁴ Vezi definițiile adverbului date de *Gramatica limbii române*, ed. a 2-a, vol. I, București, 1963, p. 310; Mioara Avram, *Gramatica pentru toți*, București, 1986, p. 199; *Ruskaja grammatika*, vol. I, Moscova, 1980, p. 704.

⁵ Vezi definiția categoriei stării în A. Mișan, *Componența și modul de formare a categoriei stării în limba rusă*, în *Studii de limbă, literatură și melodică*, vol. VI, p. 123.

THE DIFFERENCES BETWEEN THE CATEGORY OF STATE AND PARTS OF SPEECH

(Abstract)

In this article the differences between the words of the category of state in Russian, on the one hand, and the adverbs, adjectives, nouns and verbs, on the other, are discussed. The distinctions concern the semantic aspects, and the morphological and syntactic characteristics of words. These distinctive features allow us to consider the category of state as an independent part of speech.

Aprilie 1987

Universitatea din Cluj-Napoca
Facultatea de Filologie

Str. Horea, 31

3. În concluzie, am existat motive pentru ca cuvintele categoriei stării să constituie o categorie aparte în cadrul categoriei stării. Este vorba de cuvintele care stătuiesc ca o categorie lexicogramatică distinctă, prin caracteristicile morfologice și sintactice specifice, datorită faptului că au o structură internă diferită de cea a părții de vorbire de care stătuiesc.

78 13

Vezi Andrei Mișan, *Componența și modul de formare a categoriei stării în limba rusă*, în *ibidem*, p. 123—131.

POLISEMIE ȘI CREATIVITATE

ILEANA MUREȘANU

Polisemia desemnează, în mod curent, proprietatea unui cuvânt, consacrată prin uz drept proprietate a limbii, de a putea evoca, prin același complex sonor, mai multe sensuri corelate semantic.

Această definiție s-ar putea completa cu înțelegerea polisemiei drept fenomen lexico-semantic caracterizat prin capacitatea cuvintelor de a-și dezvolta semnificația, ceea ce presupune o depășire a accepțiilor curente care tratează polisemia ca stare a limbii (langue), ca inventar paradigmatic, ca rezultată. Surprinderea proceselor semantice în vorbire (parole), la nivel textual, face posibilă trasarea dimensiunilor reale ale polisemiei, a rolului capital al acesteia în comunicare.

La nivelul poetic al exprimării, polisemia evidențiază cele mai mari resurse ale creativității limbajului, bazate pe virtuțile sale combinatorii. Prin creativitate înțelegem „procesul care duce la un anumit produs, caracterizat prin originalitate sau noutate și prin valoare sau utilitate pentru societate”¹.

Noul produs, în cazul creativității semantice este noul sens al unui cuvânt devenit astfel polisemantic, iar valoarea acestuia pentru societate constă în posibilitatea fie de a denumi un obiect al cunoașterii, fie de a „traduce”, de a potența, printr-un termen mai expresiv, un gând, o trăire, un sentiment.

Polisemia metaforică² este una dintre constantele creativității atât la nivelul poetic, cât și la cel curent al exprimării.

Dacă la nivelul lexico-paradigmatic polisemia înseamnă potențial și virtual, inventariere, la nivel textual-sintagmatic prin polisemie se actualizează multiplele posibilități combinatorii, cele care constituie, de altfel, suportul competenței lexico-semantice, ca și al inventarelor lexico-grafice.

Principiul circularității, frecvent invocat în cercetările lexico-semantice, funcționează continuu, asigurând viabilitatea acestui tot unitar constituit de limbă și vorbire.

Orice tip de text reprezintă vorbirea. Orice manifestare a vorbirii pornește de la competența individuală și colectivă, de la stocul de cuvinte, sensuri și reguli combinatorii ale unei limbi, pe care le actualizează în structurile și formele „prescrise” sau adaugă, îmbogățește, de regulă în aceleași tipare, creînd la nivel lexical — noi cuvinte, semantic — noi sensuri, morfologic — noi forme, sintactic — noi combinații.

Polisemia există, se verifică și se confirmă la nivel textual³.

Creativitatea vorbirii se poate manifesta, în plan semantic, fie intrasememic, fie intrasememic, respectiv prin adăugarea unor noi sememe —

conținuturi parțiale noi ale cuvîntului — sau doar ale unor seme la nivelul aceluiași semem, ambele determinate de contextul lingvistic imediat sau larg.

De exemplu, cuvîntul *plumb*, cuvînt definitiv pentru poezia bacoviană, are sensul, decompozabil în opt sememe, pe care le vom nota prin s_{1-8} : „Element chimic metalic (s_1), moale (s_2) și greu (s_3), maleabil (s_4), de culoare cenușie-albăstruiie (s_5), lucios în momentul obținerii sau al prelucrării (s_6), rău conducător de căldură (s_7), cu diverse întrebuințări în industrie (s_8)”⁴.

La acestea, numeroasele contexte create de Bacovia adaugă alte seme complementare, capabile să potențeze valoarea unora dintre semele enumerate în definiție dar, în același timp, să îmbogățească prin transfer metaforic conținutul semantic al termenilor pe care îi determină. Sintagma *sicriile de plumb*, creează, prin osmoză semică, și semele *veșnic*, *definitiv*. *Flori de plumb* actualizează, alături de s_1 , sememele cromatice s_5 și s_6 , obligînd termenul determinat, *flori*, să primească semele /+ mineral/, /+metalic/ și presupunînd, prin asociere, semul /+maleabil/.

Această obligatorie osmoză semică contextuală ar putea fi denumită *acord semantic*⁵, prin analogie cu acordul gramatical. Sensul este aici cel de compatibilitate contextuală, între determinat și determinant fiind posibil un continuu schimb de caracteristici semice. Din această perspectivă, nici substantivul nu mai poate fi considerat independent contextual și semantic, ceea ce înseamnă, în fapt, deschidere, adaptare și putere de polisemizare. Sintagma *coroanele de plumb* are nevoie de contextul mai larg al poeziei pentru a fi decodată la parametri proiectați de emițător, *plumb*, anticipat de cuvîntul *sicriu* și alături de *coroane*, însemnînd, prin actualizarea sememelor s_3 și s_5 , și *funerar*. În același context al poeziei *Plumb*, sintagma *amorul de plumb* adaugă ambilor termeni sememul *morbid*, sememele s_2 , s_3 și s_5 convertindu-se, la modul simbolic, în noua semnificație. Negarea ordinii firești prin transferuri în cîmpuri asociative total opuse a unor determinanți este generatoare de efecte de sens deosebite. Depășirea incompatibilităților semantice naturale nu se poate realiza decît prin transfer metaforic, decodabil contextual. *Aripele*, sugerînd zborul și negînd teluricul, preiau, prin determinantul *de plumb*, valorile: *greu* și de *culoare cenușie-albăstruiie*, marcînd, în acest context, frîngerea elanului vital, frigul sîrșitului.

În poezia *Gri*, *plumbul* revine ca un leitmotiv al titlului, evocînd o atmosferă încărcată, cu orizontul sufocat de nori gri, amenințatori. Aici contextul estompează cîteva sememe ($s_6 - s_8$), accentuînd, în schimb, prin lexicalizare, sememul $s_3 - greu$. În „zarea *grea de plumb*”, *plumbul* devine echivalentul norilor, al tristeții, al spaimei.

În mod paradoxal, noutatea expresiei poetice se constituie prin încălcarea restricțiilor selective de gradul I, adică guvernate de principiile asociativității logice, a compatibilităților naturale. Exceptînd deplasările de sens pe axa contiguității semantice, deplasări realizate prin procese me-tonimice, cele mai multe sensuri derivate ale cuvintelor polisemantice reprezintă un acord semantic de grad secund, însemnînd, de fapt, abateri de la regulile comunicării standard. Există o repetare, un set de noi reguli care guvernează abaterile și care fac inteligibilă și agreabilă comunicarea „deviantă”. Intuirea, descoperirea, utilizarea acestora face parte din arsenalul creativității limbajului, fiind condiții *sine qua non* ale comunicării poetice. Adesea, cuvintele trec granițele cîmpurilor asociative verifi-

cabile ontologic, depășind sau intuind uneori depășirea barierelor cunoașterii. Transferul atributelor proprii inanimatului în zona animatului sau invers, al elementelor specifice regnului mineral sau vegetal în cel animal, al timpului în spațiu, al prezentului în trecut sau în viitor ș.a.m.d. constituie câteva dintre regulile de grad secund care generează metafore, producând mereu noi și noi sensuri, generând polisemie ⁶.

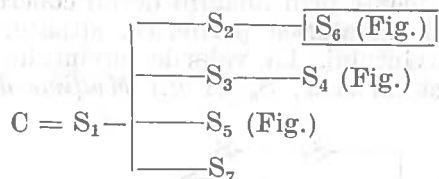
În mare măsură, miracolul eminescian se împlinește prin investirea cuvintelor cu valori noi, neașteptate.

Concretizarea, prin termeni din lumea păsărilor, insectelor, a universului de gânduri, ori umanizarea elementelor naturii sînt resurse metaforice mult șlefuite de geniul eminescian : „*Stoluri, stoluri* trec prin minte / *Dulci iluzii : Amintiri / Tîrîiește încet ca greieri / Printre negre, vechi zidiri*” (p. 154) sau „*Un stol de gânduri aspre* trecu peste-a lui frunte” (p. 140).

Atribuirea unor acțiuni sau caracteristici specific umane mediului înconjurător este o modalitate de îmbogățire semantică substanțială și sensibilă : „Și dacă ramuri *bat* în geam / Și se *cutremur* plopii / ...” (p. 231), spune poetul, filtrînd totul prin grila unor intense trăiri subiective. „*Tresărînd în cercuri albe / El cutremură o barcă*” (p. 125). În *O mamă* . . . : „*Mereu va plînge apa, tu vei dormi mereu*” (p. 178).

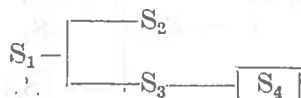
Verbele *a se întuneca*, *a îngheța* din poezia *De cîte ori, iubito* . . . (p. 163), *a răsări*, *a pluti* din poezia *Lacul* (p. 125), *a izvorî*, *a se însenina* din *De ce nu-mi vii* (p. 270) conțin în componența semică a sensului de bază semul /+inanimat/, fiind legate direct de fenomene sau elemente ale naturii. Asocierea, prin transfer metaforic, a semului /+animat/ actualizează un sens conotativ, secundar, figurat, puternic marcat contextual, dispunînd de o încărcătură expresivă cu totul deosebită de cea pe care o poate oferi termenul sinonim utilizat în sensul lui propriu.

Pentru *a se întuneca* din versul „Din ce în ce mai singur *mă-ntunec și îngheț*” (p. 163) avem o poziție marginală a sememului activ S₆, în structura logică ⁷ a cuvîntului :

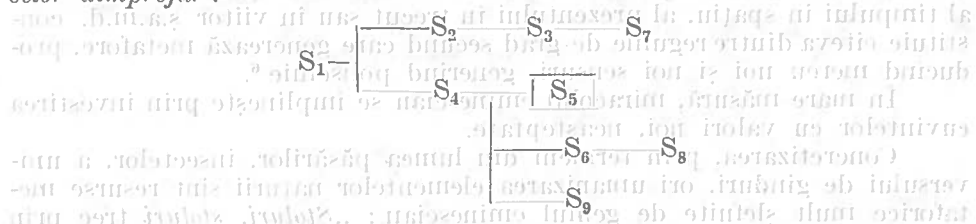

S₁ ‘A (se) face întunecos, obscur ; a (se) lipsi de lumină’ ; S₂ ‘a (se) însera, a se înnopta, a se înnegura’ ; S₃ ‘(despre corpuri cerești, la persoana 3) A-și pierde strălucirea, a suferi o eclipsă’ ; S₄ ‘(Fig.) a eclipsa, a umbri, a face să nu se mai vadă (bine)’ ; S₅ ‘(Refl. Fig.) A-și micșora sau a-și pierde capacitatea de a gândi’ ; S₆ ‘(Refl. Fig.) *A se posomorî ; a se întrista*’ ; S₇ ‘A se închide la culoare’.

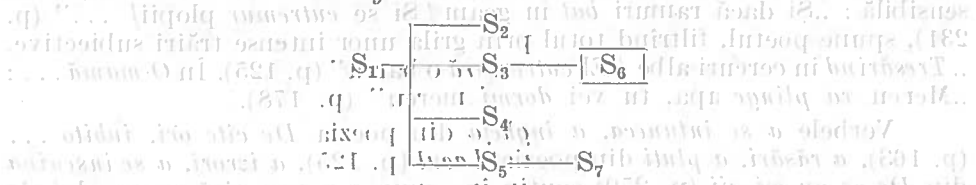
Aceeași poziție marginală o are și sememul activ S₄ al cuvîntului *a îngheța* ⁸ : S₄ ‘(Intranz. Fig.) *A încremeni, a înlemnî, a înmărmuri* (de frică, de emoție)’.

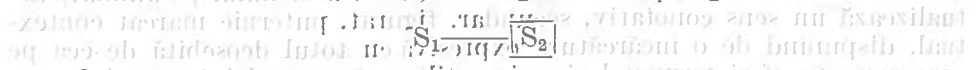
Și verbul *a răsări*⁹ își inserie sememul actualizat, S_5 , printre sensurile distanțate de sensul de bază; *A ieși în evidență, a se ridica deasupra celor dimprejur*

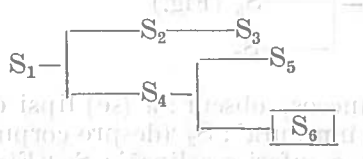
Verbul *a pluti*¹⁰, corelat, prin sensul de bază, cu un mod a nune de deplasare a unor obiecte, se referă, printr-un sens derivat figurat, S_6 , la ființe, împrumutându-le, prin această valoare, delicatețe, imponderabilitate: S_6 '(Adesea fig.) *A se menține sau a se mișca lin într-un spațiu sau într-un mediu real sau imaginar*'.

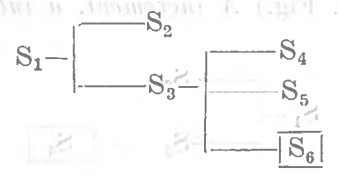
Verbul *a (se) însenina*¹¹; [cu]o₂ structură semantică liniară, marchează cea mai directă translație, dinspre cosmic înspre uman:

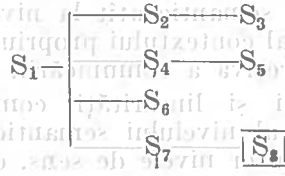
În toate exemplele prezentate, valoarea semantică actualizată se situează în poziția terminală a grafului; ceea ce reflectă capacitatea combinatorie multiplă, deschiderea mult mai largă față de sensul fundamental sau față de sensurile cu un grad mai mic de derivare. Traducerea lumii de gânduri și sentimente prin imagini de un concret imediat se împlinește tot prin valori metaforice periferice, situate, la extremitatea lanțului semantic al cuvântului. La valorile cuvântului *stol*¹², versurile eminesciene mai adaugă un sens, S_6 '(Fig.) *Mulțime de trăiri, gânduri, sentimente*'.

Și verbul *a țîri*¹³ este îmbogățit prin asocierea cu substantivul *amintiri*. Aici are valoarea, neconsemnată în DEX, de revenire obsedantă, aproape perceptibilă sonor, în memorie. S_6 '(Fig.) *A reveni obsedant, aproape perceptibil sonor, în memorie*'.

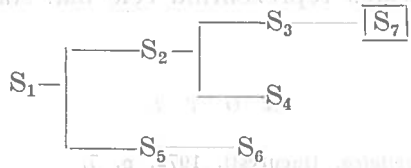

Adjectivul *aspru*¹⁴, care materializează o caracteristică a obiectelor, verificabilă tactil, alăturat substantivului *gînd*, îl concretizează, acordîndu-se din punct de vedere semantic tot printr-o valoare periferică, de rang ultim: S₈ 'Lipsit de indulgență, sever, neînduplecat, necruțător'.

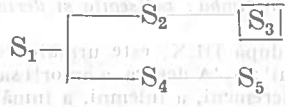

Pentru verbele care exprimă acțiuni realizate de subiecte caracterizate prin semele /+animat/ și, în primul rînd, /+uman/, trecerea în categoria verbelor cu subiecte inanimite se realizează tot prin transfer metaforic, valoarea semantică actualizată situîndu-se pe ultimele orbite sememice ale termenului.

Tot un sens conotativ metaforic, neconsemnat în DEX, actualizează și verbul *a plînge* în versul eminescian: „Mereu va plînge apa”. Și aici efectul stilistic deosebit reiese din alăturarea, prin acord semantic, a unui subiect inanimat verbului utilizat, de obicei, cu subiecte animate: S₇ '(Fig.) (Despre elemente ale naturii) A produce sunete asemănătoare plînsului omeneș'.

Formarea, actualizarea și decodarea acestui ultim sens sînt posibile doar în contextul mai larg al poeziei, în care interdependențele sînt multiple: „Mereu va plînge apa / Tu vei dormi mereu” (p. 178). Integrat unui circuit cosmic ciclic continuu, sentimentul împăcării cu somnul vecinic se acordă prin verbul *a dormi* cu plînsul perpetuu al apei, cu irevocabila trecere. Și verbul *a dormi* transcrie, printr-o metaforă bine cunoscută, un sens secundar, derivat, figurat, strict determinat contextual: *a fi mort* (S₃).

Așa cum „Amintirile / Țîriiesc încet ca greieri / Printre negre, vechi zidiri” (p. 154), în poezia *Departate sunt de tine* (p. 156) „Aducerile aminte pe suflet cad în picuri”. Din nou, înlocuirea clasei logice de subiecte concrete cerute de verbul *a cădea*, concretizarea unor substantive abstracte — *aducerile aminte* și *suflet* — prin combinarea cu termeni concreți, de obicei, *cad în picuri*, le schimbă statutul semantic. Acestea conferă verbului o valoare nouă, figurată, neconsemnată încă de dicționar, asigurînd noțiunilor abstracte o receptare deplină prin valențele concrete actualizate și create contextual. Toate valorile contextuale noi ivite în poezie își au loc în ramificațiile extreme din structura logică a cuvîntului polisemantic, dezvoltînd polisemia termenilor analizați.

Sensurile conotative noi create de poezia eminesciană explică largă libertate combinatorie și adîncă înțelegere a unității universale, luminează mecanisme simple ale infinitei creativității a limbajului.

În toate cazurile prezentate, suportul denotativ al metaforei este du blu, înțelegînd acordul semantic atît la nivelul sensului denotativ al termenului figurat, cît și al contextului propriu, imediat sau larg, în care se realizează funcția expresivă a comunicării.

În ciuda succesiunii și linearității comunicării verbale la nivel fonetic și lexical, specificul nivelului semantic îl constituie *simultaneitatea*, actualizarea mai multor nivele de sens, continuul du-te-vino între propriu și figurat, ansamblul contextual și paradigmatic. Nivelul semantic este cel mai deschis creativității limbajului, poezia oferînd modelele unor surprinzătoare asocieri generatoare de sensuri noi, multe neconsemnate de dicționar, dar întru totul decodabile contextual.

Distanța la care se află sensul metaforic în structura internă a cuvîntului polisemantic față de sensul de bază explică permeabilitatea sa contextuală, interrelațiile dintre termenii implicați în enunț lăsînd deschisă calea a noi accepțiuni, unele cu o scîlpire efemeră, altele trecînd în tezaurul paradigmatic al limbii.

Înțelegerea complexă a polisemiei presupune detalierea modului de proliferare semantică metaforică și a nuanțelor pe care le implică metafora poetică, acestea reprezentînd cele mai stabile jaloane ale creativității limbii.

N O T E

¹ Al. Roșca, *Creativitatea*, București, 1972, p. 7.

² Pentru definirea metaforei, vezi și Elena Slave, *Metaforele limbii române*, București, 1986, (Facultatea de Limbi Străine), p. 10.

³ Exemplele sînt excerptate din volumele: G. Bacovia, *Plumb. Versuri și proză*, București, Editura pentru literatură, 1965, și M. Eminescu, *Poezii*, București, Editura Eminescu, 1980.

⁴ Vezi și *Dicționarul explicativ al limbii române* (DEX), București, Editura Academiei R.S. România, 1975, s.v. *plumb*.

⁵ Pentru o altă accepție a acordului semantic, vezi Eugen Dorcescu, *Metafora în poezia lui B. Fundoianu*, în LR, XXXIV, 1985, nr. 1, p. 59.

⁶ Vezi D. Caracostea, *Expresivitatea limbii române*, București, 1942, p. 55.

⁷ Pentru reprezentarea grafică a structurii interne a cuvîntului polisemantic, vezi Ileana Mureșanu, *Organizări de procese în limbă: polisemia și derivarea*, în CL, XXIX, 1984, nr. 1, p. 40.

⁸ Componența sememică, după DEX, este următoarea: S₁ 'A se preface în gheață'; S₂ 'A se întări din cauza înghețului'; S₃ 'A degera, a amorți sau a face să degere, să amorțească de frig'; S₄ '(Intranz. Fig.) A incremeni, a înlemni, a înmărmuri de frică, de emoție'.

⁹ Pentru *a răsări* avem următoarea lexicogramă: S₁ '(Despre aștri, la pers. 3) A apărea pe cer: a se ivi la orizont'; S₂ '(Despre plante, la pers. 3, adesea fig.) A încolți, a ieși din pămînt'; S₃ Fig. (Rar, despre oameni) 'A lua ființă, a se naște'; S₄ 'A se ivi (din depărtare), a apărea pe neașteptate'; S₅ 'A ieși în evidență, a se ridica deasupra celor dimprejur'; S₆ '(Despre copii) A crește'; S₇ '(Reg. Despre aluat) A dospî'; S₈ '(Inv.) A se ridica, a sări brusc (în picioare), a tresări'; S₉ 'A interveni brusc într-o discuție'.

¹⁰ Verbul *a pluti* este descris astfel: S₁ '(Despre corpuri) A se menține la suprafața unui lichid prin scufundare parțială în volumul acestuia, a aluneca, a se deplasa lin pe suprafața acestuia'; S₂ '(Despre mincăruri) A fi inecat în grăsime sau în sos'; S₃ '(Despre păsări, insecte etc.) A se menține sau a se mișca lin în aer sau într-un fluid fără intervenția unei acțiuni din exterior'; S₄ '(Despre corpuri cerești) A străbate prin aer, a se împrăștia, a se răspîndi'; S₅ '(Despre sunete și mirosuri) A străbate prin aer, a se împrăștia, a se răspîndi'; S₆ '(Adesea fig.) A se menține sau a se mișca lin într-un spațiu sau într-un mediu real sau imăginar'; S₇ '(Fig.) A dăinuî, a stărui, a predomina'.

¹¹ *A se înseniina* : S₁ Refl. '(Despre cer, vreme etc.) A deveni senin'; S₂ Refl. și tranz. '(Fig. Despre oameni, p. ext. despre fizicul lor) A deveni sau a face să devină senin, liniștit, vesel, a (se) înveseli; a (se) lumina'.

¹² *Stol* : S₁ 'Grup (mare) de păsări zburătoare de același fel'; S₂ 'Grup (mare) de ființe omenești; pile, ceață'; S₃ 'Spec. (Înv.) Coloană de soldați; grosul unei armate'; S₄ '(Rar) Mulțime, grămadă de lucruri de același fel'; S₅ '(Reg.) Mănunchi, buchet'; S₆ 'Fig. Mulțime de trăiri, gânduri, sentimente'.

¹³ *A firii* : S₁ 'Intranz. și tranz. A cădea sau a face să cadă picătură cu picătură, a curge sau a face să curgă cite puțin, cu intermitență (producând un zgomot caracteristic)'; S₂ 'Unipers. A bura'; S₃ 'Intranz. (Despre insecte și despre unele păsări) A scoate sunete caracteristice, ascuțite, scurte, repetate, a lîlîi'; S₄ 'Intranz. (Despre sonerie) A suna, a zbirni'; S₅ 'Intranz. (Rar: despre instrumente cu coarde) A răsuna în vibrații scurte și tremurătoare, lipsito de adn-cime'; '(despre muzicanți) a cînta în acest mod' și S₆ '(Fig.) A reveni obsedant, aproape perceptibil sonor, în memorie'.

¹⁴ *Aspru* : S₁ 'Cu suprafața zgrunțuroasă care dă (la pipăit) o senzație specifică, neplăcută'; S₂ '(Despre fire de păr) Tare, țepos'; S₃ '(Despre perii) Cu firele tari și țepoase'; S₄ '(Despre apă) Care conține (din abundență) săruri calcaroase'; S₅ '(Despre vin) Care are gust înțepător, acru'; S₆ 'Fig. (Adeșca adverbial) Mare, intens, puternic, înverșunat'; S₇ 'Care provoacă suferințe greu de îndurat'; S₈ 'Lipsit de indulgență, sever, neînduplecat, necruțător'.

POLYSÉMIE ET CRÉATIVITÉ

(Résumé)

L'auteur considère la polysémie métaphorique comme un moyen d'expression de la créativité au niveau textuel. On présente un modèle de la structuration interne des mots polysémiques, où le sémème métaphorique occupe presque toujours une place périphérique. Cela explique l'intelligibilité de la déviation, la possibilité d'osmose entre les termes du discours, l'accord sémantique qui régit la fonction des sens dérivés métaphoriques.

Martie 1987

Universitatea din Cluj-Napoca
Centrul de Științe Sociale
Str. Republicii, 9

Lui VASILE BREBAN,
la cea de-a 80-a aniversare

NOTE LEXICALE ȘI ETIMOLOGICE

urechiușă

Ne vom ocupa în cele ce urmează de câțiva termeni foarte apropiați ca sens și ca formă, cunoscuți într-o zonă restrinsă din sud-vestul Transilvaniei: *urechișă* „o parte ramificată din strugure, cu 3—5 boabe pe ea”, com. din Sebeșel, jud. Alba, *urichșă* „o parte din strugure”, com. din Sebeș, jud. Alba, *orichisă* „ciorchine de strugure”, ALR I întrebarea 1715, punctul 131 (Răhău, jud. Alba) și *urichis* „strugure mic”, com. din Răhău, jud. Alba. Ultima comunicare a fost utilizată de Șt. Pașca la alcătuirea *Glosarului dialectal*. În această lucrare, *urichis* „strugure mic, puțin dezvoltat” este derivat din magh. *örökös*, etimologie amintită cu oarecare rezervă de L. Tamás în dicționarul său (cf. *Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen*, Budapesta, 1966, s.v. *uricaș*). Această explicație trebuie însă exclusă căci, din punct de vedere semantic, nu există nici o legătură între cei doi termeni, *örökös* însemnând doar „veșnic, pe viață; ereditar”. Este evident că toate aceste forme reprezintă variante ale cuvântului *urechiușă*, diminutivul lui *ureche*, fapt confirmat chiar de existența formei *urechiușă*, cu sensul discutat mai sus „parte dintr-un ciorchine de strugure”, în două localități, și anume în Doștat, jud. Alba, și în Ighiu, jud. Alba (com. de Alexandra Danciu). Pentru evoluția sensului, cf. și diminutivul *urechiță* „parte dintr-un ciorchine de strugure”, din volumul lui A. Viciu, *Colinde din Ardeal*, p. 47: *Să dai, viță, feră, Și strugurele copu Și urechița felea Și boboana sfărtariu* (text cules din Șpring, jud. Alba).

Adăugăm și alte denumiri pentru această noțiune, la origine tot creații metaforice: *aripă* de strugure (VICIU, COL. 47) și *cercel* de strugure: „o parte din ciorchina de strugure se numește cercel de strugure”, com. din Urca, jud. Cluj.

urici. Verbul *a urici*, cu sensul „a tăia o pădure, a defrișa” a fost înregistrat într-o serie de izvoare lexicografice vechi, începând cu *Lexiconul* lui Samuil Micu Klein și *Lexiconul* de la Buda, continuând cu *ISER*, *LM*, *GHEȚIE*, *R.M.*, până la dicționarele lui *BARCIANU* și *ALEXI*. Menționăm prezența cuvântului în monografia lui T. Frîncu și G. Candrea, *Români din Munții Apuseni (Moții)*, București, 1888: *a urici* „a curăți un loc de buturugi”. O serie de informații recente ne permit să constatăm că termenul nu e nici învechit, nici ieșit din uz, ci continuă să fie cunoscut și întrebuințat și astăzi mai ales în zona Munților Apuseni. Din comunicările primite din localitatea Valea Lupșii, jud. Alba (com. de S. Vlad) și din Scărișoara, jud. Alba (com. de N. Mocanu) rezultă

că verbul în cauză se folosește în mod curent pentru a denumi acțiunea de „a defrișa, a curăța un loc de tufe”. Cum prin această operație se urmărește, în special, obținerea unor terenuri bune pentru agricultură sau pășunat, verbul *urici* poate fi pus în legătură cu subst. *uric* „loc, teren aflat în proprietatea cuiva și care se transmite din tată în fiu prin moștenire”. Date noi s-au obținut și cu ocazia anchetelor pentru *Noul Atlas lingvistic al României — Transilvania*. La întrebarea 1294 „lăzuiesc” s-a răspuns prin *uricesc* în cinci localități și anume: Ghețari, Cocești, Lunca, Valea Caselor (Cîmpeni), Cărpiniș, toate în jud. Alba (cf. 1294, punctele 327, 329, 330, 331, 349) și prin *uricuiesc* (*uricui*, alt derivat de la *uric*) în două localități din estul Transilvaniei: Chiheru de Sus și Săcădat (Sovata), din jud. Mureș (punctele 314 și 318; material cules de V. Bidian și D. Loșonți). Se poate presupune că în trecut aria de răspindire a termenului a fost mai extinsă. Menționăm că vb. *urici* are și sensul (învechit) „a moșteni”. Singura atestare este la ANON. CAR. Din această familie de cuvinte face parte probabil și *uric* s.m. „copil mic” (Țepu — Tecuci, cf. CV 1950, nr. 4, p. 45). Sensul s-a putut dezvolta pornind de la ideea de „urmaș, descendent, moștenitor” (cf. *uricaș*).

Aprilie 1987

IOANA ANGHILĂ

Institutul de Lingvistică și Istorie Literară
Cluj-Napoca, str. E. Racoviță, 21

barz, -ă

1. Harta 694 BARZĂ 'cigogne' din ALR II, s.n., vol. III — reluată interpretativ în h. 507 a ALRM II, s.n., vol. II —, și răspunsurile la întrebarea 1040 (Barză 'cigogne') din ALR I (material nepublicat) înregistrează termenul *barză* într-o arie sudică, ce cuprinde Oltenia, Muntenia și Dobrogea, sud-estul Transilvaniei și sud-vestul Moldovei. În restul teritoriului dacoromân s-a răspuns pentru 'cigogne' fie cu un singur termen — *cocostîrc* (și variante ale acestuia: *cocostîrc*, *cocostîle*, mai rar: *cocastîrc*, *cocăstîrc*, *cocistîrc*, *cucostîrc*, *cucustîrc*), în Transilvania, Crișana, Maramureș și Moldova, fie cu doi: *stîrc* (*stîle*) și *cocostîrc* (*cocostîle*), în Banat¹; unei arii compacte, nu prea întinse, din sud-estul Banatului și nord-vestul Olteniei, îi este propriu termenul *bardăș* (*bardäs*). Mai rețin atenția, între răspunsurile notate prin 'cigogne', formele *barđ*, cu femininul *bărzoaică*, în punctul 836 Peștișani (Görj) din ALR II, și *cobardă*, cu pluralul *cobărzi*, în punctele 164/Fîntîna și 190/Arini (sud-estul Transilvaniei) din ALR I.

2. Atlasele lingvistice românești pe regiuni, cu rețeaua lor mai deasă, nuantează și completează cele două arii mari, fără a marca însă schimbări esențiale în configurația lor; cel puțin așa lasă să se întrevadă materialul consultat de noi din NALR — *Ol.*, ALR — *Mar.*, NALR — *Trans.* și NALR — *Banat*. De pildă, NALR — *Ol.*, vol. III, pl. 95, chestiunea 1393, confirmă nu numai întinsa arie *barză*, ci și pe cea nord-vestică *bardăș*, *bardäs* (cu rostirea *s* a lui *ș*, caracteristică graiurilor citorva sate din zonă), adăugind pe *barđäs* în 940/Izverna (Seliște) și 944/Prejna-Costești, dar nemaiconsemnându-l pe *barđ* în Peștișani. De asemenea, NALR — *Banat*, chestiunea 1393, ca și harta [BARZĂ], anexată de I. A. Candrea cunoșcutului său studiu, *Constatări în domeniul dialectologiei*², nu conu-

rează doar mai precis ariile *cocostîre* — *cocostîle*, *stîrc* — *stîle*, ci atestă și aceeași arie sud-estică, vecină (în fapt, continuîndu-se) cu cea oltenească, a lui *bardoș* (înregistrat de ALR I numai în 1/Jupalnic și 18/Cornereva), dîndu-i consistență prin numărul mai mare de localități și completînd-o cu forme noi: *barđoș*, *barđuș*, *barduș*³. Iar NALR — *Trans.* notează pe *barză* în aceeași arie sud-est ardelenescă, confirmînd-o, în interiorul acesteia, și pe cea, foarte redusă ca întindere, a lui *cocobardă*.

În aria *cocostîre* (în Banat și *stîrc*), răspunsurile *barză*, consemnate în atlasele regionale menționate, sînt însoțite de precizarea informatorilor: [R] (= formă recentă), iar cînd, rar, ea nu apare pe lingă acest al doilea răspuns, trebuie, desigur, presupusă, fiind vorba de un neologism pătruns în aceste graiuri din limba literară.

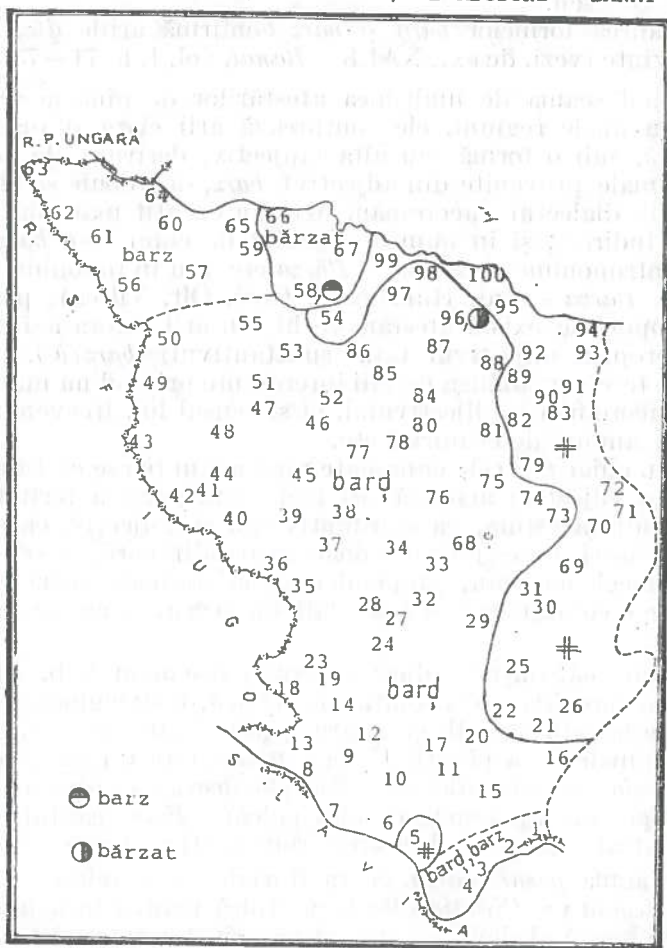
3. Din descrierea de mai sus rezultă că *barză*, recunoscut în general ca element de substrat al limbii române, nu apare în subdialectele din jumătatea nordică (în care se include și cel bănățean) ale dacoromânei. Totuși, în parte, realitatea este alta. Căci dispunem, tocmai din această arie, de atestări, mai vechi sau mai noi, ale adjectivului *barz*, -ă 'alb cu negru, pestriț'⁴, la care fac trimitere numeroase lucrări, în legătură cu substantivul *barză*⁵. Astfel, din județul Bacău, adică din imediata apropiere a ariei sudice *barză* 'cigogne', Fr. Damé⁶ nota pe *Barza* între numele mai frecvente ce se dau caprelor. Nu adăuga, însă, nici o explicație cu privire la însușirile exterioare ale animalului, după care s-a atribuit numele. Și cum aceste însușiri trebuie să fi fost, cu certitudine, avute în vedere — căci așa se întîmplă de obicei⁷ —, e de presupus că ele nu puteau fi, pentru *Barza*, altele decît cele care se regăsesc și în alte părți. E caracteristică, în această privință, explicația ce însoțește sintagma *capra barză*, înregistrată de G. Weigand⁸ la Telciu, în nordul Transilvaniei: „schwarz gestreifte Ziege”. Ea revine și la informatorii CHEST. V, ce o consemnează în graiurile altor localități: „la cea [= capra] cu pete albe și negre i se zice *barză*” (Buru, jud. Cluj); *barză* e capra „cu negru și cenușiu” (Nepos, jud. Bistrița-Năsăud) etc. Atestările din nordul Transilvaniei, mai cu seamă din jurul Năsăudului, sînt destul de frecvente, ceea ce ne îndreptățește să presupunem existența aici a unei arii mai întinse a adjectivului *barz*, mai ales cu referire la capre: „[...] în părțile Rodnei se întrebuintează și azi *capră barză* (= pestriță) și *Barzu* ca nume de țap”, îi comunica Sever Pop lui Th. Capidan⁹; între răspunsurile la CHEST. V (întrebarea 76), (*capră*) *barză* a fost semnalat din Zagra, Nepos, Runcel Salvei; într-unul din *Caiete*, Liviu Rebreanu glosa: „*vacă barză* = în culoarea cocostîrcului”¹⁰ etc. După cum cele din Buru (pe valea Arieșului) — *capră barză*, și Criștoru de Sus (în sud-estul județului Bihor) — *bărzuchîța* (despre capră), consemnate de aceleași răspunsuri la CHEST. V, ar putea indica prezența unei arii în zona Munților Apuseni. Sporadice, uneori ca derivate (*herzică*, *bărzoaște*), asemenea atestări mai provin din Muscel, Gorj, Severin etc.¹¹

În aceleași graiuri dacoromâne sau, mai des, în altele, *barz* și derivate ale sale au fost înregistrate ca avînd semnificație identică sau apropiată — 'alb cu negru, sur, cu pene de culoare amestecată' —, cu referire la păsări. Într-o strigătură din Rășinari (jud. Sibiu), deci din chiar aria lui *barză* 'cigogne', adjectivul determină substantivul *găină*: „Uiu-iu găină *barză*/ Focul să te arză!/ Ce puștii de pene pui,/ De te iubesc toți întii ?/ Ce puștii de pene porți/ De te iubesc toți ?”¹² În legătură cu același substantiv e pus *barzoș* (*ă*) în valea Arieșului, în timp ce, în Gorj, derivatul *bărgan* (*ă*) însoțește substantivele *giscă*, *rață*, *rățoi*¹³. I.-A. Candrea

reproducea în CADE prima parte a strigăturii din Rășinari pentru a ilustra glosarea adjectivului — ‘sur, cenușiu, cu penele de colorare amestecată, albe și negre (vorbind despre păsări) : pene barze ; giscă barză’, dar îl localiza, de la bun început, în Banat¹⁴. Cuvântul îl aflase, desigur, în cursul anchetelor pentru atlasul său lingvistic, împreună cu derivatul *bărzoniu*, pe care, de asemenea, îl include în CADE. Probabil adjectivul îi fusese comunicat frecvent în sintagma *giscă barză*, deoarece pe aceasta o reține în glosarea din dicționar.

În anchetele inițiale pentru NALR—*Banat* adjectivul *barz*, -ă nu a fost înregistrat decât cu totul întâmplător¹⁵. Dar câteva anchete ulterioare, de completări și verificări în întreaga rețea a acestui atlas, ne-au dat posibilitatea să urmărim viabilitatea și răspîndirea cuvântului în sub-dialectul bănățean. Rezultatul a fost surprinzător : celei mai mari părți a acestuia îi este propriu adjectivul *barz*, -ă (vezi harta). El lipsește doar

NOUL ATLAS LINGVISTIC ROMÂN, PE REGIUNI - BANAT

dintr-o arie estică îngustă și în punctul cartografic 5/Berzasca, din Clisura Dunării. În graiurile a trei sate grupate în nord, către Mureș, apare derivatul *bărzat*, -ă. Obișnuit, adjectivul a fost obținut ca răspuns la între-

barea pusă direct. Confirmarea existenței formei era urmată de detalii asupra sensului și a determinațiilor pe care îi însoțește. De cele mai multe ori, sintagma comunicată a fost *gîscă* (*gîscă*) *barză* (*bărz*)¹¹, *gîscă* cu pene albe și negre, peștriță, surje. În unele localități, informatorii au admis că *barză* (*barz*) poate fi și *fiată* (1, 2, 18, 19, 80); Cotoiașă (ciobăra)¹⁶ (3, 10, 24, 62, pentru 62, cf. și ALR II, s. h., vol. III, h. 691/47: *șuără d-al' e bārđă, mai țieșă stăncuță*); stîrcul, cocostîlcul (10, 24, 80); găina (27, 38). În 58/Seceni s-a precizat că *bărzată* este *gîscă* cu pene albe și negre, iar *gîscă barză* se spune celei sălbatice.

Citeva atestări izolate indică faptul că adjectivul poate fi alăturat și unor substantive din alte cimpuri semantice. Astfel, despre un om bunet se poate spune că e *barđ la față* (NALR — Banat, vol. I, h. 12, în punctul 14/Slatina-Nera). Această particularitate motivează, desigur, poreclele *Barzu* și *Bărzo*, din 4/Plavișevița. Ideea de peștriț, cu culori amestecate, domină în sintagmele *cîrpă bārđă, părăce bārđ*¹⁷, înregistrate în 8/Pojejena de către P. Neiescu.

Răspîndirea formelor *barđ* și *barz* confirmă ariile *đ/z*, evidențiate și de alte cuvinte (vezi, de ex., NALR — Banat, vol. I, h. 71—73, XXXIX).

4. Ținînd seama de mulțimea atestărilor de pînă acum, ca și de faptul că, în unele regiuni, ele conturează arii clare și întinse, putem presupune că, sub o formă sau alta (adjectiv, derivate ale adjectivului, nume de animale provenite din adjectiv), *barz*, -ă trebuie să fie destul de răspîndit și în dialectul dacoromân. Aceasta cu atât mai mult cu cît el e consemnat, indirect, și în numele jocului de copii *de-a barza* (DA s.v. *barză*), în antroponime ca *Bărzu*¹⁸, *Bărza* etc. sau în toponime (cf. numele de localități *Barza* — jud. Hunedoara, Gorj, Olt, Vâlcea); pentru antroponime și toponime există atestări vechi din arii cărora azi, se pare, nu le mai e propriu adjectivul (sau substantivul) *barz* (ă). Investigații temeinice de teren ar adăuga detalii interesante privind nu numai prezența în spațiul dacoromân a adjectivului, ci și sensul lui, frecvența sau preferința pentru anume determinații etc.

Oricum, chiar din cele cunoscute pînă acum reiese că forma *barz* (ă) (substantiv și adjectiv) acoperă cea mai mare parte a teritoriului dacoromân. În sudul acestuia, ca substantiv sau ca adjectiv, ea se referă cu deosebire la păsări, iar ca adjectiv doar, în arii din nord, ca și în dialectele aromân și meglenoromân, preponderent la animale mari. În general, ideea pe care o conține *barz* (ă) este 'alb cu negru, de culoare amestecată, cenușiu'.

Se admite că, inițial, adjectivul va fi însemnat 'alb, strălucitor'¹⁹. În timp, el a înregistrat o evoluție semantică, restringîndu-și și sfera de referință: de la 'alb' la 'alb cu negru, peștriț' pînă la 'sur, cenușiu', cu privire la animale și la păsări. La cele mai multe dintre acestea (capră, *Ciconia ciconia*, *gîscă*), culoarea albă (*lucitoare*) rămîne caracteristică, este fondul pe care apar pete de altă culoare. Este realitatea semantică pe care a păstrat-o adjectivul în ariile românești menționate (*supra* 3.)²⁰.

În sintagma *pasăre bārđă*, ce va fi ajuns să se refere cu predilecție la *Ciconia ciconia* (= *Ciconia alba*), ca tipică pentru însușire, adjectivul se substantivizează și devine nume al păsării. Caracteristică pentru subdialectul muntean, situația nu exclude prezența, atestată sporadic aici, și a adjectivului. Din subdialectul muntean *barză* 'cigogne' e preluat de limba literară. Împărîmutul *stîrc* și formațiunea *cocostîrc*, 'cigogne' în celelalte subdialecte, dar 'bitlan' sau 'barză neagră' în Oltenia, Muntenia,

Dobrogea (se pare, păsări mai obișnuite aici decât în alte părți; cf. și ALR-II, s.n.1 vol. III: h. 716), vor fi contribuit; probabil, la păstrarea, aici, a unității *barză cigogne*. Adjectivele vor fi fost, și *bardos*, *barđos*, *barđuș*, *barđăș* (cf. și alb.: *bardhosh*, *bardhash*); din aria constituită de sud-estul Banatului — nord-vestul Olteniei, care vor fi înregistrat aceeași evoluție spre substantiv (ca și *pasăre*) *barză* 21. În unele graiuri, evoluția semantică a adjectivului *barz* a continuat, accentul punându-se pe nuanța închisă de culoare, largindu-se și sfera de referință: „brunet”, „despre om”, „peștii”, „despre obiecte” („cărpi”, „perete”, „merețele”).

Așadar, ecuațiunea *barză* = *barz* + *ță*, pe care o stabileau A. T. Laurian și I. C. Massim 22, semantică și nu fonetică, precum o vedea B. P. Hasdeu nu era atît de „neserioasă” pe cît îi se părea aceluiași (HEM s.v. *barză*). Fără să dispună de atestarea adjectivului în daco-română, autorii *Glossarului* (s.v. *barđă*) citau arom. *barđz* „cu, pen, albi printre negri, bălțat, peștrițat”, semnalînd corect, în fapt, etimologia substantivului *barză* ‘cigogne’. Punînd-o sub semnul probabilității, o admitea și DA (‘vezi înfră’ nota 5), cum, de altfel, au argumentat și cei mai mulți dintre cei care s-au oprit înăi, îndeaproape asupra cuvîntului. Dicționarele mai recente ale limbii române (DM, DEX etc.) indică la etimologiei: „Cf. sau, Comp. 2) alb. *bardhë*”. Din perspectiva unor atestări destul de numeroase, din arii diferite ale limbii române, se impune înserarea de către dicționarele etimologice viitoare a adjectivului *barz*, -ă, cu trimitere la alb. *bardhë*, și consemnarea corectă a etimologiei substantivului *barză* ‘cigogne’: adju. *barz*; *ță*:

1. *barz* (s.n.) — s.n. 1) pasăre de apă, din familia Ciconiidae, mai mare decît cormoranul; 2) pădure, pășuniș, sămănătorie; 3) țară, țară din apropierea mării. — s.n. 2) pasăre; 3) țară; 4) țară din apropierea mării.

Termenii *cocostire* și *stire* au fost notați, în ALR, și în aria *barză*. De fiecare dată, însă, informatorul au precizat că e vorba de două păsări deosebite, prin culoare; mărime, mediu (cuibărit): *barză* este albă, cu virful aripilor negru, își face cuibul pe acoperișul (coșul) caselor; *cocostire* (stireul) stă mai mult pe lînga bălți, și doar în trecere pe la noi; e mai mic decît barza, de culoare cenșie (peștriț, vînăt, fumuriu etc.), are gîtul mai lung, cu gusă, și picioarele mai scurte decît barza. Dacă *barză* numește, fără nici o îndoielă, pe *Ciconia ciconia* (*Cidonia alba*) *cocostire* (*stire*) se referă fie la *Ciconia nigra* (= *barză* neagră); fie, mai ales, la *Ardea cinerea* (= *stire* cîinușu/ubiilanu) (cf. și ALR-II s.n.1 vol. III: h. 716: ‘vezi și BĂ-GESECU, PĂȘ., p. 62, 63) (bineînțeles, în aria nordică, *cocostire*/*stire* desemnează, fără nici un echivoc, pe *Ciconia alba*, însoțită de pletitudine la noi).

Punînd scîmă de răspîndirea termenilor pentru ‘cigogne’ și Coteanu, *Elemente de dialectologie a limbii române*, București, 1961, p. 73, consideră că și această (*barză cocostire*), împreună cu alte cuvînte, ar putea fi adăugată listei de particularități flexionare individualizante ale subdialect sau altul, și unul, ciudat se pare, în vederea stabilirii structurii dialeactice a daco-românei, înaintea formării ei în perioada de formare a dialectului daco-român, din dialectele din care se formează, și al celor din *Bibliografia* DR (1947).

În GS, I, 1924, p. 169–200 (cf. ns) 1. *Ardea cinerea* lingvistic și filologic (București, 1974, p. 155–176). Harla urma să facă parte din *Atlasul lingvistic al Banatului*, pentru care autorul anchetase peste 250 de localități din Banat și Oltenia. Din Cirpa și Bogalin, două sate din arie, L. COSTIN, GR. BAN, p. 59, înregistrase pe *bardos* și *barđas*. Prelîndu-le, BĂGESECU, PĂȘ., p. 32, transcrie și scrie pe *bardos*, ca *barados*; inexistentă pare a fi și forma *barđas*. Merită atenție, însă, *barđas* (*ibidem*, p. 33), înregistrat de autor pe lînga Orșova, față de celelalte forme, notate de autori diferiți, toate paroxitone, aceasta e singura oxitonă.

Cele mai multe dicționare ale limbii române — excepție făcînd sîntu HEM, CADE, SGHIBAN, h. — nu înregistrează un adjectiv *barz*, -ă. Cauza acestei omisiuni o constituie, în mare măsură, puțînitatea atestărilor lui în dialectul daco-român; nu sînt, eră negată, însă, existența aici, într-o epocă mai veche, *barz*, o dintr-o ar. adjectiv, și la noi — daco-românii; ca la aromâni [*barz*] (S. Rușcariu, *Studii istorice române*, vol. 1, București, 1926; p. 279). Adjectivul era recunoscut din dialectele aromân și meglenoromân.

⁵ Vezi, de exemplu, IEM s. v. *barză*; DA s. v. *barză*: „*barză* e, probabil, un adjectiv substantival, fiind la început atributul speciei celei *albe* de berze [...]”; I. I. Russu, *Etnogeneza românilor*, București, 1981, p. 260—261 (în continuare: *Etnogeneza...*); Grigore Brâncuș, *Vocabularul autohton al limbii române*, București, 1983, p. 37 (în continuare: *Vocabularul...*): „Termenul [= *barză*] trebuie legat de rom. com. *bardzu*, *bardză*, adjectiv cu sensul primitiv de «alb»” etc.

⁶ *Încercare de terminologie populară română*, București, 1901, p. 182.

⁷ Cf. MARIAN. O. I—II, passim; Martin Hiecke, în JAHRESBER. XII, 1906, p. 113—178; BĂGESCU, PĂS., p. 183: „[...] este de ajuns să se consulte terminologia românească, pentru a vedea că toate, dar absolut toate numele date de țărani pornesc de la un fapt concret de observație: mișcare, culoare, hrană, legende și mai ales cîntec; doar pentru cele imprumutate sau cărora li s-a pierdut sensul inițial (PIETROȘEL, AUȘEL.), nu aflăm imediat legăturile corelative unei trăsături”; vezi și p. 405, 406; Jacques André, *Les noms d'oiseaux en latin*, Paris, 1967, p. 11—12 etc.

⁸ În JAHRESBER. XVI, 1910, p. 214, 221.

⁹ Vezi DR, III, 1923, p. 194, notă.

¹⁰ Liviu Rebreanu, *Căiele*, prezentate de Niculae Gheran, Cluj-Napoca, 1974, p. 130 (trimitere semnalată de I. Mării).

¹¹ Cf. I. I. Russu, *Etnogeneza...*, p. 260; idem, *Elemente autohtone în limba română*, București, 1970, p. 130 (în continuare: *Elemente...*).

Tot la animale domestice mari (capră, măgar, catră, cal, oaie) se referă adjectivul *bardz* și, derivînd din el, numele propriu *Bardza* (ca și alte adjectivale, în dialectele aromân și meglenoromân; cu mici deosebiri, sensul este cel menționat mai sus (Vezi Papahagi, DDA s. v. *bardzu*; Th. Capidan, în DR, IV/1, 1924—1926, p. 283; *ibidem*, IV/2, p. 950; *ibidem*, VI, 1929—1930, p. 101; I. Dalametra, *Dicționar macedo-român*, București, 1906, s. v. *bardzu*; G. Pascu, *Dictionnaire étymologique macedo-roumain*, vol. II, București, 1925, s. v. *bardzu*; Gr. Brâncuș, *op. cit.*, p. 37—38 (cf. și idem, în RRI, XI, 1966, nr. 6, p. 553) etc.; I.-A. Candrea, în GS, I, p. 30, 31; Th. Capidan, *Meglenoromânii*. III. *Dicționar meglenoromân*, București, [1935] s. v. *Bardză* etc.).

Din română adjectivul a pătruns, în aceleași condiții (sens și referent), în limbile slave învecinate: bulgară, sîrbocroată și ucraineană (cf. D. Scheludko, în BA, III, 1927, p. 276; *ibidem*, II, 1926, p. 126; Th. Capidan, în DR, II, 1921—1922, p. 520, 677—679; *ibidem*, III, 1923, p. 148, 149, 215; Rosetti, I.R., 1968, p. 265; Rsl, XVI, 1968, p. 74; I. I. Russu, *Elemente...*, p. 138 și *Etnogeneza...*, p. 260; Elena Mihăilă-Scărlătoiu, în RESEFE, X, 1972, nr. 1, p. 164; Dorin Gămulescu, *Influențe românești în limbile slave de sud*, București, 1983, p. 37 (la p. 20—22 alte indicații bibliografice) etc.). Mai mult: inițial element comun românei și albanezei, cu sensul ‘alb’, *bărz* revine din dialectul aromân în albaneză cu noile sensuri pe care le-a dezvoltat cuvîntul acolo și sub forma *barx* (Gr. Brâncuș, în RRI, XI, 1966, nr. 6, p. 553; cf. și Cătălina Vătășescu, în RESEFE, XXIV, 1986, nr. 4, p. 352, 358—369).

¹² V. Păcală, *Monografia comunei Rășinari*, Sibiu, 1915, p. 221.

¹³ Cf. I. I. Russu, *Elemente...*, p. 137 și *Etnogeneza...*, p. 260.

¹⁴ Fără să-i precizeze sensul, însă într-un context în care referentul e doar *Ciconia*, IEM amintește, pentru Oltenia și Banat, o formă *bard* (de la cuvintele-titlu *barz* și *Barzu* se trimite la *barză* s.f.), dar în citatele care urmează apar *bardos* (Jupalnic — Orșova) și *bardăș* (Izverna, jud. Mehedinți). De altfel, echivocă în legătură cu subdialectul bănățean e și precizarea: „[...] Afară de Muntenia și Banat [unde — trebuie să înțelegem — *Ciconia* e numită *barză*], pe aiuri se zice mai mult *slire* sau *costocire*”.

¹⁵ În *Chestionarul NALR* ar fi trebuit prevăzute un număr mai mare de întrebări directe privind mai mulți termeni revelatori pentru istoria limbii române, căci, deși prezenți într-un grai oarecare, se împlă adesea ca ei să nu apară și să nu fie consemnați în timpul anchetei. Răspunsul la întrebarea directă ne dă certitudinea fie a inexistenței lor în grai, fie a prezenței lor cu alte sensuri decît cele știute sau cunoscute din alte părți.

¹⁶ Deci, mirarea ce însoțește indicația din BĂGESCU, PĂS. s.v. *barză*, p. 32: „(La Plavișevița și *Pica*! [e numită *barză*])”, repetată ca întrebare s. v. *bărdus*, p. 33, pentru același grai: „(BARZĂ, la *Pica*?)”, se explică de la sine: *barză* e aci adjectiv, nu substantiv; e însușirea, nu numele cofenei!

¹⁷ I. I. Russu, *Elemente...*, p. 137 și *Etnogeneza...*, p. 260, citează, după DR, VI, 1929—1930, p. 255 (unde, totuși, nu am identificat-o), sintagma *mere barze*.

¹⁸ Cf. și S. Pușcariu, în DR, VI, 1929—1930, p. 533.

¹⁹ Cf. I. I. Russu, *Elemente...*, p. 138 și *Etnogeneza...*, p. 260; Gr. Brâncuș, *Vocabularul...*, p. 39—40; cf. și N. Lahovary, în „Vox Romanica”, 14, 1955, nr. 2, p. 315. Statutul de element autohton al cuvîntului este admis de cei mai mulți lingviști români și străini. E comparat indeobște cu alb. *bardhë*, care are sensuri și face parte din cîmpuri semantice asemănătoare.

Pledind pentru un lat. *gardea* ca etimon al lui *barză*, A. Cioranescu, *Diccionario etimológico rumano*, I, fasc. 1, La Laguna, 1958, s. v. *barză*, crede că „ipoteza albaneză” s-ar baza pe „o serie de supozitii indoelnice”: cuvântul albanez și cel românesc sînt identice (dar: s-au stabilit, clar și argumentat, raporturile dintre cele două limbi în ce privește identificarea fondului lexical autohton, ca și corespondențele fonetice și semantice dintre cele două cuvinte); numele păsărilor s-ar atribui „în mod normal” după culoarea penajului (dar: numeroase astfel de nume dovedesc că numele păsărilor se dă și după culoarea penelor; vezi *supra*, nota 7); din aspectul general al berzei, albul atrage în primul rînd atenția (dar: în cazul nostru este, totuși, așa: cf. și cele spuse de H. Schuchardt într-o scrisoare către B. P. Hasdeu: „[...] iar dacă ar fi să întreb un copil mic cum arată o barză, ar răspunde: este o pasăre albă [subl. lui H.S.] cu un cioc lung”. B. P. Hasdeu și contemporanii săi români și străini, vol. II, București, 1983, p. 115). Dar, deși s-a renunțat la investigațiile pe teren romanice în această privință, evidențierea unor aspecte comune (cf. span. *garza*, port. *garça*) ar duce la concluzii nu lipsite de interes.

²⁰ În DA s. v. *barză* se consideră că atribuirea însușirii la animale (capră) a rezultat prin analogie. Dar cel puțin răspîndirea lui *barz* ca determinant pentru animale, în dialectul dacoromân și cele sud-dunărene, ca și situația din albaneză contrazic această posibilitate.

²¹ Gr. Brăncuș, *Vocabularul...*, p. 40, crede că *bardoș* și *bardăș* „sînt creații tirzii din *barză*, cu diferențierea lui *z* de consoana continuă din sufix”. Dacă e presupusă aici o derivare, aceasta e dificil de admis (vezi și I.-A. Candrea, *Elementele latine dispărute din limba română*, [curs universitar], 1932, p. 164—165); forma *bărduș* din BĂCESCU, PĂS., p. 33 (vezi *supra*, nota 3) e, totuși, singulară. Mai prudentă, indicația din DA s. v. *barduș* — „Înrudit cu cuvîntul *barză*” — rămîne vagă.

²² *Dicționarul limbei române*, tom. III, *Glossariu...*, București, 1871 [= 1877], p. 66.

Aprilie 1987

EUGEN BELTECII

*Institutul de Lingvistică și Istorie Literară
Cluj-Napoca, str. E. Racoviță, 21*

Sursa și criteriile de selectare a materialului din aceste note sînt precizate în CL, XXX, 1985, nr. 2, p. 114.

alês (pl. *alêse*) ‘crisnic (unealtă de pescuit)’ (Lupșa AB : 1414/332). DA îl atestă din Cîmpeni AB.

bâteă (pl. *băteci*) ‘cursă (pentru șoareci)’, notat de noi în 13 puncte, aproape toate în Munții Apuseni (marea majoritate în nord-vestul județului AB și în nordul HD), a fost înregistrat și de S. Pop în aceeași arie și în alte 5 localități nu prea îndepărtate din AR și BH (în Agriș AR : ALR I, 690/63 cu pl. *bătee*).

bătiță ‘cursă (pentru șoareci)’ (pl. *bătiți* în Lăpugiu de Sus HD și *bătiți* în Bătrîna HD : 1374/403, 404). Pentru aceeași noțiune ALR I chest. 690 înregistrează acest termen din Lăpugiu de Sus și din alte 6 puncte situate la vest și sud-vest, în Banat.

bărăcău (pl. *bărăcăuă*) ‘copcă (în gheață)’ (Măgoaja : 1413/ 244).

bâteală (pl. *bătele* sau *bătelii*) ‘cursă (pentru șoareci)’ a fost notat de noi în 14 puncte din estul județelor BN și HR. În aceeași arie a fost înregistrat de ALR I/690, dar și din nord-vestul Moldovei, în 11 puncte, majoritatea lor aflate în SV și NT; **buteală** (pl. *butelii*) ‘idem’ (Lăpuș MM : 1374/242) este, probabil, o variantă a lui *băteală*.

biliță [bğiliță] (pl. *biliți*) ‘cursă (pentru șoareci)’ (Hodac MS, Săcădat MS : 1374/301, 318); **heliță** ‘idem’ (Cărbunari CS, Costești MH : ALR I, 690/9, 840); **bițta** (pl. *bițti* și, mai rar, *bițe*) ‘idem’, notat de noi în 10 localități, formează o arie compactă în sud-vestul județului HD. În aceeași arie, dar și în cîteva localități din Oltenia și Banat, l-a înregistrat și Sever Pop (ALR I, 690/26, 116, 118, 825, 831, 835); **béltă** (pl.

bêlțe) 'idem' (Cîmpu lui Neag HD : 1374/475); *zbiță* (pl. *zbițe*) 'idem' (Cîmpa HD : 1374/455). Toate aceste variante, în plus forma cu meta-teză *libiță* (pl. *libiți*) 'idem', au fost înregistrate și de NALR — *Olt.*, vol. III, h. 551.

budurău (pl. *budurăie*) 'copcă (în gheață)' (Laz AB : 1413/406). Cf. *buduroi* 'ghizd la fântină, făcut din scînduri sau din gard de nuiele' (DA), sens de la care, ca și în cazul altor sinonime (ca *știubei*, *știubăroc*) s-a putut dezvolta, prin extensiune, cel de 'fântină cu izvorul la mică adîncime care are ca ghizd un știubei' (DLR) și apoi, prin generalizare, 'fântină puțin adîncă'.

buigău (pl. *buigăie*) 'copcă (în gheață)' (Voiniceni MS : 1413/312).

călișcă (pl. *căliști*) 'cursă (pentru șoareci)' (Fizeș HD : 1374/373; Berința MM : ALR I, 690/357); *calișcă* (pl. *caliști*) 'idem' (Valea Vinului SM, Lăpuș MM : ALR I, 690/339, 359); *galîțcă* (pl. *galîști*) 'idem' (Nadeș MS : 1374/341); *gălîțcă* 'idem' (Vețel HD : ALR I, 690/107).

căptân (pl. *căptâne*) 'cursă (pentru șoareci)' (Breaza MS : 1374/300); *căptână* (pl. *căptâni*) (Izvoare HR : 1374/338).

cleștâr (pl. *cleștare*) 'crisnic (unealtă de pescuit)' (Mateiaș BV : 1414/382; Fintina BV : ALR I, 1737/164).

elócă (pl. *elóce*) 'crisnic (unealtă de pescuit)' (Micești AB : 1414/368).

elúpsă (pl. *elúpsă*) 'cursă (pentru șoareci)' a fost notat în 16 puncte din județele MS (3), AB (5), SB (6) și BV (2). Pentru răspîndirea cuvîntului în Oltenia, înregistrat într-o arie compactă, a se vedea NALR — *Olt.*, vol. III, h. 551; *elúptă* (pl. *elúpte*) 'idem' (Sălcud MS : 1374/334), notat într-o localitate situată la marginea ariei lui *clupsă*, este o variantă a acestuia.

elúscă (pl. *elúști*) 'cursă (pentru șoareci)' (Vinători MS, Apold MS, Stejărișu SB, Viscri BV, Toarela BV, Ighișu Vechi SB : 1374/360, 365, 379, 381, 390, 391; Ighișu Vechi SB, Calbor BV : ALR I, 690/160, 166, în primul punct cu pl. *elúșche*) este o variantă rezultată, prin metateză, de la *cluscă*, care formează o arie mai mare în această zonă, cu multe atestări și în DA; *elúțcă* (pl. *elúțche*) 'idem' (Nadeș MS : 1374/341) este o variantă a lui *elúscă*.

comihér 'crisnic (unealtă de pescuit)' (Vîma Mare MM, Gilgău SJ, Cășei, Mintiu Gherlii, Simmihaiu Almașului, Vultureni, Dăbica, Fundătura, Sucutard, Jucu de Mijloc, Sinpaul, toate în CJ : 1414/243, 258, 261, 270—274, 287, 289, 290; Ciocmani SJ, Moigrad SJ, Strîmba SJ, Berința MM : ALR I, 1737/273, 280, 283, 357), pl. *comihére* (în Cășei : 1414/261, Fundătura : ALR I, 1737/255), *comihéruri* și, suspect, *comihéri* s.m. (Vîma Mare : ALR I, 1737/270); *comhér* 'idem', pl. *con hère* (Lăpuș MM, Galații Bistriței BN, Măgurele BN : 1414/242, 276, 277; Giulești MM, Săpînta MM, Oțești MM : ALR I—Mar., vol. III, h. 616/223, 227, 229), *comhéruri* (Berbești MM, Vad MM, Iapa MM, Birsana MM : ALR—Mar., vol. III, h. 616/224—226, 230); *cumehért* (pl. *cumehérte*) 'idem' (Prăvăleni HD : 1414/350).

erici (pl. *erici*) 'grețier' (Dîncu Mare HD : 1401/428).

eúscă 'cursă (pentru șoareci)' (Beclean, Buduș, Chiraleș, Cristur-Șieu, toate în BN, Meșteșă MS, Breaza MS : 1374/262, 265, 267, 268, 281,

300), în ultimele două puncte cu pl. *cuști*, cu varianta *crúșcă*, pl. *crúște* 'idem' (Căseii CJ), *cruști* (Mintiu Gherlii CJ) : 1374/261, 270, este un sens dezvoltat din cel de 'colivie în care se închid, în general, animalele mici'.

dîlbînă (pl. *dîlbîni*) 'copcă (în gheață)' (Crișcior HD : 1413/370). Cf. *dîlbînă* 'bulboană'.

fintînă în gheață 'copcă (în gheață)' (Bătrina HD : 1413/404).

gildău (pl. [gîldăie]) 'copcă (în gheață)' (Clopotiva, Sălașu de Sus, Pui, Petroșani, toate în HD : 1413/448—450, 460). Cf. *gîldan* 'idem' (Măciuceni VL : NALR—*Olt.*, vol. III, h. 571/926). E un sens evoluat de la cel de 'baltă, fintiniță, groapă plină cu apă'.

greier, variante și derivate : **gherelúș** (Ciucea CJ : 1401/293); **ghiorúș** (Avrig SB : 1401/437); **ghiurúș** (Boița SB : ALR I, 1893/122); **grăierúș** (Cimpa HD, Dilja Mare HD : 1401/455, 458); **grăorîci** (Crăciunelu de Sus AB : 1401/356); **grăorúș**, notat în 10 puncte, dintre care 8 în MS, unul în BN și altul în SB, ambele în apropiere de MS; **grăorîci** (Micăsasa SB, Ghirbom AB : 1401/377, 395); **grăurúș**, notat în 16 puncte din centrul Transilvaniei; **greielúș** (Sălașu de Sus HD : 1401/449); **greierás** (Livezi HR : 1401/317); **greierúș**, atestat în 16 puncte, grupate în sud-vestul Transilvaniei; **greolúș** (Vețel HD, Bătrina HD : 1401/401, 404); **greorúș** (Hodac MS, Izvoru Mureșului HR, Daneș MS, Apold MS, Loamneș SB, Arpașu de Jos SB, Grădiștea de Munte HD : 1401/301, 316, 359, 365, 393, 423, 433; Mihai Viteazu MS, Rîciu MS : ALR I, 1893/158, 243); **grer** (Augustin BV, Calbor BV, Întorsura Buzăului CV : 1401/383, 412, 443; Godinești GJ, Stolojani GJ, Crăgulești MH, Jiana MH : NALR—*Olt.*, vol. III, planșa 96/942, 943, 949, 963); **grerúș** (Mureșenii Birgăului BN : 1401/251); **greulúș** (Buru CJ, Valea Caselor AB, Dobra HD : 1401/325, 331, 402; Vețel HD : ALR I, 1893/107); **greunás** (Poiana Sibiului SB : 1401/407); **greunúș** (Arți AB : 1401/426); **gréur** (Voșlăbeni HR : 1401/315); **greurîci** (Pețelca AB, Secășel AB, Presaca SB : 1401/354, 376, 394; Biia AB : ALR I, 1893/140); **greurúș**, notat în peste 30 de puncte, marea majoritate în AB, MS, și SB; **grîer** (Meștera MS, Luna CJ : 1401/281, 323); **griurîci** (Glogoveț AB : 1401/367); **griurúș** (Boița SB : 1401/435).

leșér 'crisnic (uncaltă de pescuit)' (Satu Nou BN : 1414/264). Cf. *leșnic*, *leșteu*, *leșeu*.

leșeu (pl. *leșeăuă*) 'crisnic (uncaltă de pescuit)' (Mediaș SB : ALR I, 1737/144). Cf. *leșteu*, *leșer*.

leșéu 'crisnic (uncaltă de pescuit)' (Beclean, Șoimuș, Chiraleș, Cristur-Șieu, Valea Măgherușului, toate în BN : 1414/262, 266—269), pl. *leșéie* (Beclean, Cristur-Șieu), *leșéuă* (Chiraleș, Valea Măgherușului); **leșetéu** 'idem' (Tîrlișua BN, Chiuza BN : 1414/245, 256; Tîrlișua, Gura Fintînii, sat înglobat în Borșa MM : ALR I, 1737/269, 361), pl. *leșeteăuă* (Tîrlișua, Chiuza; Rozavlea MM, Vișeu de Jos MM : ALRR—*Mar.*, vol. III, h. 616/232, 238); **leșetău** (pl. *leșeteăuă*) 'idem' (Strimtura MM : *ibidem*, h. 616/231); **leșitéu** (pl. *leșiteăuă*) 'idem' (Ciceu-Giurgești BN, Blăjenii de Jos BN : 1414/257, 263; Corvinești BN : ALR I, 1737/259).

lîngură 'crisnic (uncaltă de pescuit)' (Băcel CV, Bod BV, Întorsura Buzăului CV, Vama Buzăului BV, Crasna CV : 1414/417, 418, 443, 444, 453); **liúngură** 'idem' (Tăureni MS : 1414/309).

maiamúță (pl. *maiamúțe*) 'maimuță' (Buia SB, Ghirbom AB, Răhău AB, Ilimbav SB, Poplaca SB, Veștem SB : 1368/392, 395, 396, 411, 425, 436); **maiemúță** (pl. *maiemúțe* sau *maiemúți*) 'idem' (Cetea AB, Cerbăl, Vilcelele Bune, Grădiștea de Munte, Ștei, Dilja Mare, Dealu Babii, Petroșani, toate în HD : 1368/353, 405, 432, 433, 447, 458, 459, 460). DLR înregistrează varianta *măiemuță*.

maiemúcă (pl. *maiemúci*) 'maimuță' (Cerbăl, Sibișel, Vadu Dobrii, Sălașu de Sus, toate în HD : 1368/405, 427, 430, 449); **măiemúcă** (pl. *măiemúci*) 'idem' (Dăbica HD : 1368/431).

mamúță (pl. *mamúțe*) 'măinuță' (Laz AB, Riu Sadului SB : 1368/406, 434) este o variantă a lui *măimuță* (cf. în DLR *mămucă* < *măimucă*).

mămúcă (pl. *mămúci*) 'măinuță' (Lunca, com. Baia de Criș HD : 1368/351).

mămúică (pl. *mămúici*) 'măimuță' (Ghețari AB : 1368/327) este un derivat de la *mămuie* (vezi *infra*) cu suf. -că.

mămúie (pl. *mămúii*) 'măimuță' (Lăurenii MS : 1368/319) este o variantă a lui *momuie*, la rîndul ei variantă a lui *momîie*.

mămuîúță (pl. *mămuîúți*) 'măimuță' (Idicel MS, Valea Mănăstirii AB : 1368/285, 346) e un derivat de la *mămuie* (vezi *supra*) cu suf. -uță.

moimă 'măimuță'. Le considerăm variante ale acestui cuvînt pe **măimă** (pl. *măime*) (Ciumbrud AB : 1368/345) și pe **múimă** (pl. *múime*) (Feleacu CJ : 1368/297).

moimúță (pl. *moimúțe*, rar *moimúți*) 'măimuță' a fost notat într-o arie mare din partea de nord a Transilvaniei, arie ce se continuă și în Maramureș (ALRR—*Mar.*, vol. III, h. 588). Este un derivat din *moimă* cu suf. -uță.

momúță (pl. *momúțe*) 'măimuță', sens dezvoltat din cel de 'ciuhă, sperietoare pentru păsări' (Loamneș SB : 1368/393), este un derivat de la *momuie* cu suf. -iță; **mumúță** (pl. *mumúțe*) 'idem' (Tăurenii, Grebenișu de Cîmpie, Chețani, Cornești, toate în MS, Micăsasa SB, Valea Viilor SB : 1368/309, 310, 322, 343, 377, 378) este o variantă a lui *momúță* formată prin asimilarea *o-u* > *u-u*. În același mod e format și **mumúúță** (pl. *mumúúțe*) 'idem' (Milaș BN : 1368/299), dar cu suf. -uță.

ohlón în gheăță (pl. *obloáne*) 'copcă (în gheăță)' (Poiana Ilvei BN : 1413/250) e sens evoluat de la cel de 'deschizătură în formă de fereastră în peretele sau la podul grajdului (pe unde se dă vitelor de mîncare), la coșarul de porumb, la șură etc.' (DLR).

ochi (pl. *óchiuri*) 'copcă (în gheăță)' (Arini BV, Pricaz HD : 1413/387, 399), **ochi în gheăță** 'idem' (Cocești AB, Lunca AB, Dobra HD : 1413/329, 330, 402), pl. *ochi* s.m., în Cocești, Lunca, *óchiuri* în Dobra.

ol (pl. *óluri*) 'copcă (în gheăță)' (După Piatră HD : 1413/352). Cf. 'scobitură circulară făcută într-un obiect' (DLR); **olt** (pl. *ólturi*) 'idem' (Zam HD : 1413/371) este, probabil, o variantă a lui *ol*.

pópă (pl. *popi*) 'greier' (După Piatră HD, Vorța HD, Poiana Mărului BV, Cîmpu lui Neag HD : 1401/352, 372, 446, 457; Seliștea MH : NALR—*Olt.*, vol. III, planșa 96/940) sau **pópa furnicilor** (Poiana Mărului BV : 1401/446).

produl 'copcă (în gheață)'. Dintre variantele acestui cuvânt, unele atestate în DLR, considerăm că merită să fie menționate următoarele: **produl** 'idem' (Buduş BN, Şoimuş BN, Mintiu Gherlii CJ, Corvineşti BN, Măgurele BN, Şieuş BN : 1413/265, 266, 270, 275, 277, 278), cu pl. *prodúle* (Buduş, Mintiu Gherlii, Măgurele), *prodúluri* (Şoimuş, Corvineşti, Şieuş); **prodúv** (pl. *prodúvuri*) 'idem' (Vătava MS, Bilbor HR, Subcetate HR, Corbu HR : 1413/279, 282, 284, 302); **prádúf** 'idem' (Gorneşti MS, Chiheru de Sus MS, Buru CJ, Cetea AB, Vama Buzăului BV : 1413/313, 314, 325, 353, 444), cu pl. *prádúfuri* (Gorneşti, Chiheru de Sus, Buru, Cetea), *prádúfe* (Vama Buzăului); **prádúv** (pl. *prádúvuri*) 'idem' (Idicel MS, Săcădat MS, Mogoş AB : 1413/285, 318, 347); **podrúv** 'idem' (Voşlăbeni HR, Izvoru Mureşului HR : 1413/315, 316), pl. *podrúve* (Voşlăbeni) şi *podrúve*, *podrúvuri* (Izvoru Mureşului); **potrúh** (pl. *potrúhuri*) 'idem' (Vultureni CJ : 1413/272); **potrúv** (pl. *potrúvuri*) 'idem' (Sinpaul CJ : 1413/290); **potrúmb** (pl. *potrúmburi*) 'idem' (Fildu de Jos SJ, Dumbrava CJ : 1413/291, 292); **pátrúg** (pl. *pátrúguri*) 'idem' (Săcel CJ : 1413/307); cu substituirea lui *p* prin *c*: **cotrúb** (pl. *cotrúburi*) 'idem' (Ciucea CJ : 1413/293); **cotrúmb** (pl. *cotrúmburi*) 'idem' (Beliş CJ : 1413/306); **cotrúv** (pl. *cotrúvuri*) 'idem' (Săcuieu CJ : 1413/294) şi, prin asimilarea *o-u* > *o-o*, **cotróv** (pl. *cotróve*) 'idem' (Vadu Crişului BH : ALR I, 1733/295), variantă care trebuia să figureze în DLR.

Varianta regională *burduf* 'idem' este atestată în DLR, fără forme de plural, numai după LB şi SIMA, M., 184, deşi Sever Pop a notat-o în peste 10 puncte. După cum rezultă din ALR I şi din NALR — *Trans.*, **burdúf**, cu pl. *burdúfuri*, mai rar *burdúfe* şi izolat *burdúşe* (Şinca Nouă BV : ALR I, 1733/178), *burdúfi*, s.m. (Boiţa SB : 1413/435), şi cu variantele **burdúh** (pl. *burdúhuri* în Vorţa HD : 1413/372, Beliu HD, Prăvăleni HD : ALR I, 1733/61, 90, *burdúhe* în Lunca, com. Baia de Criş HD : 1413/351), **burdúc** (Singeorgiu de Pădure MS, Veţel HD : 1413/337, 401; pl., notat numai în Veţel, e *burdúcuri* : 1413/401 şi *burdúci*, s.m. ALR I, 1733/107) şi **purdúf** (pl. *purdúfuri*) 'idem' (Petreştii de Jos CJ, Luna CJ : 1413/308, 323) este răspîdit într-o arie compactă, formată din 61 de puncte, în centrul jumătăţii de sud a Transilvaniei şi în alta, de 6 puncte, la nord de Hunedoara. Izolat a fost atestat şi în AR (Arad şi Beliu : ALR I, 1733/56, 61).

prodúşcă (pl. *prodúşti*) 'copcă (în gheață)' (Hodac MS : 1413/301), atestat de DLR din Moldova, are variantele **brádúşcă** (pl. *brádúşte*) 'idem' (Zăbala CV : 1413/386) — cf. *brádúf* < *produl* (DLR) — şi **burdúşcă** (Mărtănuş CV : ALR I, 1733/200), rezultată prin contaminare cu *burduf* 'idem'.

şoricăriţă 'cursă (pentru şoareci)' (Gilgău SJ : 1374/258) e un derivat de la *şoarec(e)* cu suf. *-ăriţă*.

ştiuburói (pl. *ştiuburoáie*) 'copcă (în gheață)' (Sibişel HD : 1413/427). DLR atestă acest cuvânt cu sensul de 'groapă (adîncă) plină cu apă'.

toplîţă (pl. *toplîţe*) 'copcă (în gheață)' (Drăguş BV : 1413/422). Cf. *toplîţă* 'ochi de apă care nu îngheață iarna' (DLR).

vad (pl. *váduri*) 'copcă (în gheață)' (Feneş AB, Lăpugiu de Sus HD; Crivadia HD, Dilja Mare HD : 1413/369, 403, 456, 458).

vădălău (pl. [vădălăie]) 'copcă (în gheață)' (Vilecele Bune HD : 1413/432) e derivat de la *vad* 'idem' (vezi *supra*), cu suf. *-ălău*.

vultoăre (pl. *vultóri*) 'copcă (în gheață)' (Dincu Mare HD : 1413/428). Cf. *vultoare* 'bulboană'.

Aprilie 1987

V. BIDIAN, D. LOȘONȚI, GR. RUSU

*Institutul de Lingvistică și Istorie Literară
Cluj-Napoca, str. E. Racoviță, 21*

Următoarele completări și observații la DLR se bazează pe răspunsurile înregistrate de ALR I la patru întrebări referitoare la jocuri de copii : 1696 = „pușcă de soc”, 1697 = „praștie”, 1698 = „titirez” și 1699 = „minge”. În ideea unei reluări a DA și dată fiind utilizarea lacunară a răspunsurilor la cele patru chestiuni din ALR I, vom mai adăuga, alfabetic, și materialul (cuvinte-titlu, variante, forme morfologice) care poate să îmbogățească, în continuare, fișierul Dicționarului.

pistól înregistrează, sub sensul 1., sintagma *pistol de soc*. Deoarece în ALR I 1696 se notează, în două puncte, răspunsul „pușcă de soc”, sintagma trebuie să devină **pistol (de soc)**, iar atestările să fie completate cu ALR I 1696/610, 954.

plișcoci se poate susține, ca formă-titlu, numai pe baza ALR SN V h 1305/899. În ALR I 1696/877, care e cea de a doua atestare, s-a notat pe fișă, de către anchetator, **plișcoăce**, *plișcoci*; cum Sever Pop a înregistrat întâi forma de singular și apoi pluralul, menționând, prin abrevierile de rigoare, orice inversiune în acest plan, nu există nici un motiv, în acest caz, pentru o substituție de forme, iar **plișcoăce** trebuie considerată ca o variantă feminină, cu pl. *plișcoci*, a cuvintului în discuție.

pómpă¹ își bazează sensul 3. doar pe ALR I 1696/214. Aici se mai pot adăuga, de la aceeași întrebare, și punctele 528, 530, 596, 704, 710, 898. În punctul 530 termenul apare în sintagma *poampă de soc*, care trebuie înregistrată. Atestările variantei **poámpă**, existentă în DLR, trebuie completate cu ALR I 1696/214, 530. În punctul 528 pluralul lui **pompă** este *poámpe*, formă ce trebuie înregistrată la alineatul penultim, citindu-se sursa.

proășcă are, la sensul 5., între izvoare, și ALR I 1696. Ca răspuns la această întrebare, în punctele 385, 388 și 558 s-a înregistrat, pentru plural, forma *proști*, citată de DLR pe baza ALR II; punctele de mai sus din ALR I trebuie să completeze șirul atestărilor. Totodată e necesară introducerea variantei **proășcă**, *proăște*, notată în punctul 588, și eliminarea variantei **proășică**, deoarece în punctul 129 din ALR I, citat de DLR, s-a înregistrat *proășcă*, formă care, literarizată, = **proășcă**, notația fonetică indicând un ș palatal.

pușcălá se bazează în DLR doar pe ALR I 1696/870. Înregistrându-se la alineatul penultim două plurale, se lasă impresia că ambele forme există pe fișa din punctul 870. În realitate, în acest punct s-a notat doar pluralul *pușcăle*, dar forma-titlu mai e înregistrată, de data aceasta cu pluralul *pușcăli*, și în punctul 885, care trebuie să figureze și el ca atestare.

La **pușcăviță** lipsește, din șirul atestărilor din ALR I 1696, punctul 115.

púscă subsumează sensului **I. 1.** două sintagme : *pușcă (de soc)* și *pușcă cu (sau de) apă*. Ambele sint înregistrate și de ALR I 1696, în peste 20 de puncte fiecare și de aceea întrebarea trebuie citată.

Tot răspunsurile la această chestiune ne obligă și la completarea cuvintului-titlu **pușcător** cu forma feminină **pușcătoare** și a articolului cu un sens **2.** S. f. **Pușcoci (I. 1.)**, atestat în punctul 831.

pușcoei are și un plural *pușcoace*, care nu figurează în DLR, dar pe care îl înregistrează ALR I 1696/780. Tot răspunsurile la această întrebare arată că varianta **pișcoei** are două plurale : *pișcoace* în punctele 760, 790, 896, 940 și *pișcoci* în 786 (= m) și 792 (cu genul neprecizat). Răspunsul din punctul 786 ne obligă să considerăm substantivul și de genul masculin și deci sensul 1. este (Regional și m., f.).

Pentru **pușcoi**, DLR citează, la sensul 2., zece puncte din ALR I 1696. În realitate, la această întrebare se notează : **pușcoi**, *pușcoai* în punctele 614, 690, 700, 708, 727, 730, 768, 984, 986, 988 ; **pușcoi**, *pușcoi* în 595, 596 ; **pușcoaic**, *pușcoi* în 594, 735, 764 ; **pușcoaic**, *pușcoaic* în 610. Răspunsurile arată că pluralul din punctul 594, citat de DLR pentru **pușcoi**, aparține variantei **pușcoaic**; în locul lui trebuie introdus punctul 596, iar pentru varianta **pușcoaic** trebuie semnalate ambele plurale. Totodată, fișa din punctul 594 arată că la sensul 2. există și sintagma *pușcoaic cu dop*.

pușculiță are, la sensul 2., o singură atestare din ALR I 1696, și anume punctul 80, care înregistrează, de fapt, așa cum rezultă de la alineatul penultim, varianta **pușcăliță**. Dar la întrebarea 1696 se mai notează **pușculiță** cu sensul în discuție și în punctele 63, 65, 69, 75, 85, 90, 96, 98, 107, 112, 116, iar în punctele 63, 65 și 85 se înregistrează *pușculiți*, care în DLR are o singură atestare, din ALR II.

pușcúță la sensul 2. poate fi completat cu ALR I 1696/357 (punct în care s-a înregistrat de fapt sintagma *pușcúță de apă*, care ar trebui să fie dată în DLR) și 363.

Pentru **șpriț**⁵, sensul **II. 3.**, la punctele citate de DLR din ALR I 1696 trebuie adăugat și 87. De asemenea, nu trebuie omis faptul că în punctul 335 este înregistrat și un verb **șprițoli** = „a stropi cu șprițul”⁵ (**II.3.**), verb care lipsește din DLR.

ALR I 1696 mai aduce atestări pentru **improșcătoare** (punctele 122, 218, 223, 424, 556) cu pluralul *improșcători* (punctele 424, 556) și **stropitoare**, *stropitori* (ALR I 1696/354, 360, 420).

La **plăscă**¹ sensul **II.3.** poartă mențiunea „(În dicționarele din trecut)”. Cum sensul „prăstie de aruncat pietre” e susținut și de ALR I 1697/348, care atestă forma **plăscă**, paranteza își pierde valabilitatea, iar la alineatul penultim trebuie să se consemneze această variantă.

Pentru **prăstie** e necesar să fie citat, la sensul 1., și ALR I 1697. Utilizarea răspunsurilor la această întrebare implică completarea alineatului penultim cu pluralul *prășchii* (notat în punctul 684), precum și a atestărilor pentru varianta **prășchie** cu ALR I 1697/30, 49, 79, 194, 837, 839, 842, 850. De asemenea, materialul ALR I 1697 oferă date pentru două variante noi : **prășche** (ALR I 1697/1, 9, 795, cu pluralul *prășchii*, atestat în punctul 9, și *prășchi*, în 795) și **prășchie**, *prășchii* (ALR I 1697/840).

Sensul 4. al lui **proăscă** este atestat de ALR I 1697 nu în zece puncte, cite figurează în DLR, ci în 20, punctele lipsă fiind : 94, 96, 217, 218, 335, 350, 355, 357, 359, 576. În punctele 94, 96, 218, 227, 335, 350, 355, 357 și 359 este, de fapt, varianta **prăscă**, cu pl. *prăști* (în 335, 355) și *prăște* (în 94, 96, 227), variantă care trebuie introdusă la alineatul penultim.

Pentru **proțâp** sensul I. 1. se completează, pe baza ALR I 1697/5, cu un subsens „praștie”.

La **púscă** trebuie să se consemneze, sub sensul 1., alături de *pușcă* (*de soc*) și *pușcă cu* (sau *de*) *apă*, și sintagmele *pușcă mică* (ALR I 1697/35) și *pușcă* (*de gumă*) (ALR I 1697/40, 156, 160, 174, 257, 320, 351, 354), ambele cu sensul de „praștie (1)”.

Aceeași chestiune din ALR I atestă, în punctul 584, forma **prîscă**, *prîște*. Dar **prîscă**, în DLR, este considerat variantă la **frișcă**; acesta are, în DA, între sensurile sale, două care ne pot interesa : „vergea, nuia” (= 2.) și „bobîrnac, tiflă” (= 6.), iar etimologia este necunoscută, autorii întrebându-se dacă nu cumva sint mai multe cuvinte. Cum **prîscăli** „a lovi sau a plesni cu nuiaua, cu șfichiul biciului sau cu prîscăle (1.)” subsumează, în DLR, o variantă **frișcăli**, ne întrebăm dacă **frișcălă** (ALR I 1697/214), evident cu sensul „praștie”, este cuvânt separat sau o variantă la **prîscălă**.

Mai menționăm, pentru „praștie”, termenii : **aruncătoăre** (ALR I 1697/347); **azvîrlitoăre** (ALR I 1697/550, 552, 558, 776); **broschiță** (ALR I 1697/59); **hare** (ALR I 1697/308); **împrăștie**, *împrăștii* (ALR I 1697/343); **catapóld** (ALR I 1697/125); **crășchiță** (ALR I 1697/69); **vîjăitoăre** (ALR I 1697/259); **zbîngă**, *zbîngi* (ALR I 1697/273); **zbîngăitoăre** (ALR I 1697/138, 251 (= sbîngăitoare), 270, 295, 302); **zbîngănită** (ALR I 1697/305); **zbîrnăitoăre** (ALR I 1697/103, 109, 136, 140, 223, 243, 381, 536); **zbîrnoăie** (ALR I 1697/255); **zburătoăre** (ALR I 1697/12); **zvîrlătoăre** (ALR I 1697/116); **zvîrlitoăre** (ALR I 1697/18, 26, 118, 164, 170, 186, 190, 229, 231, 249, 266, 289, 315, 375, 554, 556, 571, 573); **zvîrnăitoăre** (ALR I 1697/77), precum și verbele **zbăngăi** (ALR I 1697/298), **zbîngăi** (ALR I 1697/80, 295) și **zbîngăni** (ALR I 1697/305) „a ținti (cu praștia)”.

La **măciucă** trebuie introdus un sens „titirez pentru copii (I. 1.)”, pe baza ALR I 1698/229.

moșuț se află în aceeași situație, sensul în discuție fiind atestat de ALR I 1698/350.

părăscuță, înregistrat în DLR cu două sensuri din domeniul entomologiei, se poate completa, probabil sub un II. (cele două sensuri existente subsumându-se, în acest caz, unui I.), cu același sens, notat de ALR I 1698/351.

Și **pîrpăriță** trebuie completat cu un sens „titirez”, atestat (și în sintagma) *pîrpăriță pruncească* de ALR I 1698/93, 94.

poápă „titirez” este o variantă a lui **pop**¹ înregistrată de ALR I 1698/772. Atît sensul, cît și varianta lipsesc din DLR.

Pentru **prisnălie** utilizarea atestărilor din ALR I 1698 aduce, la sensul 2., completarea informației cu șase puncte; dintre acestea, trei (285, 335 și 339) atestă varianta **prisnălie** și fac inutilă paranteza „(în forma **prisnălie**)”, precum și semnul întrebării dat, la alineatul penultim,

pentru forma de plural. căci în punctul 335 anchetatorul a înregistrat pluralul *priznilicuri*. Cele trei puncte completează și atestările pentru varianta *priznilic*, existentă în DLR. Celelalte trei puncte aduc trei variante noi: *pistrinic*, *pistrinicuri* (ALR I 1698/98), *pliznic*, *pliznicuri* (ALR I 1698/298) și *priznelic* (ALR I 1698/315).

Atestările de la sensul 2. al lui *prisnel* trebuie completate cu ALR I 1698 care, în cele peste 20 de puncte, înregistrează și completări la variantele existente în DLR sau variante noi. Astfel, *preznél* e notat și de ALR I 1698/51, 190; pentru *pristene*, există un plural *pristeni* (ALR I 1698/178); *prásnel* are, conform ALR I 1698/200, accentul pe -e- (deci nu mai e cu accentul necunoscut); la *pristin* atestările se completează cu ALR I 1698/129, unde apare și un plural *pristini*; pentru *priznál* punctul 305 oferă și pluralul *priznele*; *priznár* își îmbogățește izvoarele cu ALR I 1698/61, 80, 87, 289, 290, 295, iar *priznél*, atestat și în ALR I 1698/59, 140, 144, 186, 231, 247, 251, 278, 320, 333, 347, 361, 764, are două plurale: *priznele* (punctele 186, 231, 247, 251) și *priznei* (punctul 361). Variantele noi sînt: *pístráne*, *pristáni* (în punctul 164), *priznál*, *priznái* (punctul 302), *prinjél*, *prinjele* (punctul 880), *pírstnél*, *pírstnele* (punctul 387), *priznir* (punctul 337), *prusinél*, *prusinele* (punctul 614) și *springhél* (punctul 532). Datele de la întrebarea 1698 completează formele de plural cu *prisneluri* (punctul 12) și (m.) *prisnei* (punctul 420), ultimul impunînd și reconsiderarea cuvîntului-titlu sub aspect morfologic, el devenind și s.m.

prízneric, scris în ALR I 1698/63 și cu accent secundar, trebuie să constituie un cuvînt separat, cu pluralul *príznerici*.

Pentru *púrice* ALR I 1698 aduce atestarea sensului II. 6. în peste 20 de puncte. Dintre acestea, în 10 puncte (18, 26, 28, 40, 69, 103, 112, 118, 266, 840) s-a înregistrat varianta *púrec*, care acum nu mai poate avea indicația „(Rar)”, în punctele 1, 5, 9, 24, 30, 45, 77, 79, 85, varianta *púric* (existentă și ea în DLR), iar în alte două puncte, două variante noi: *púree*, *purci* în 65 și *púricá*, *purici* (pl. f.) în 90.

În punctul 960 s-a notat *rășșitoare* (= *rășșitoáre*), formă pe care o presupunem variantă a lui *rășșucítór*, -oáre, care se îmbogățește, astfel, cu un sens, explicabil ca filiație; și cu o variantă. Ancheta nu mai atestă, în acest punct, nici un alt exemplu pentru trecerea *é > ș*. Presupunerea noastră se bazează pe notele fonetice din partea introductivă a anchetei, note în care S. Pop' a menționat că „Labialele, spre surprinderea mea, sînt alterate, cu consecvență la cei care nu știu carte”. Cum acest fenomen este caracteristic graiurilor de tip moldovenesc, este posibil ca și în exemplul în discuție să se fi păstrat o atestare pentru un alt fenomen caracteristic aceluiași graiuri, trecerea *é > ș*.

roátá, printre multele subsensuri ale sensului 2, trebuie să includă, pe baza ALR I 1698/308, 348, 354, 370, și pe acela de „titirez”.

Și la *titiréz*, sensul I. 1. e necesar să figureze ALR I 1698 (cu peste 20 de atestări), iar la alineatul penultim să se includă varianta *titirét*, *titirezuri* (din punctul 590).

Pentru *torcăitóre*, care în DLR are sensul de „prisnel la fusul de tors”, bazat pe ALR I 1270/341, menționăm că același punct atestă, ca răspuns la întrebarea 1698, sensul de „titirez”, care trebuie introdus.

Și la **torcător**, -oăre lipsește acest sens; izvorul este ALR I 1698/218, unde există forma **torcătoăre**.

Mai semnalăm, pentru fasciculele care vor apărea, termenii **súroel** (ALR I 1698/283) și **sprinten**, *sprinteni* (ALR I 1698/170), evident tot cu sensul în discuție.

La **mînge**, ALR I 1699 este incomplet utilizat la varianta **mîge** (căci, pe baza punctului 590, care constituie unica atestare, trebuie menționat și pluralul *migi*) și la **mície** (unde datele trebuie completate cu punctul 530). ALR I 1699 mai aduce completări pentru **mínce**, variantă pentru care atestă patru plurale: *minci* (în peste 20 de puncte), *mincii* (în punctele 170 și 174), *minciuri* (în punctul 359) și *mince* (în punctul 900). Șirul variantelor mai trebuie completat cu **mîngie**, *mingii* (ALR I 1699/510, 536, 538, 690, 720, 744), iar pluralele formei-titlu, cu *minge* (punctele 595, 708, 820, 878), *mingiuri* (punctul 266) și *mingii* (punctul 980).

mîngină, cu sensul de „minge” și pluralul *mingini*, trebuie introdus, pe baza ALR I 1699/840, cuvint-titlu.

Izvoarele pentru **pîlă**³ pot fi completate cu ALR I 1699/125, 158, 180, 186; punctul 125 atestă un plural *pili*, iar celelalte trei, *pîle*.

La **poărcă** ♦ „(P. ext.) Minge, bilă, os etc. folosite la jocul descris mai sus”, subsumat sensului **2.** se poate completa cu ALR I 1699/28 (punct în care se notează că obiectul este « din lemn »); aceasta ar impune ca indicația din definiție „folosite la jocul descris mai sus” să fie inclusă între paranteze, iar la alineatul penultim să se adauge o formă de plural (f.) *porci*.

polmă² are, în DLR, o singură atestare. ALR I 1699 mai aduce două atestări, în punctele 9 și 24, ultimul înregistrînd varianta **pûlmă**, *pulme*, care trebuie semnalată la alineatul penultim.

popic² se îmbogățește, prin utilizarea ALR I 1699/30, cu un sens nou.

Pentru **purecă** sensul **2.** se poate completa cu ALR I 1699/748, punct în care se precizează că obiectul este: « piatra pe care o bat [copiii în timpul jocului]; piatră gogoneată ».

La **roătă**, sintagma *roată de păr*, atestată de ALR I 1699/12 poate fi legată, eventual, de sensul **8.**, care se referă la jocuri de copii.

tópeă este notat și în ALR I 1699/860, 865, iar varianta **tópă** — în alte patru puncte ale aceleiași întrebări, în trei forma pentru plural fiind *tope* (punctele 677, 679, 684), iar în unul, *topuri* (punctul 984).

Răspunsurile la întrebarea 1699 mai atestă și alți termeni. Din motivele arătate la discutarea termenilor înregistrați ca răspuns la întrebarea 1697, îi vom enumera și aici: **cóteă** (ALR I 1699/98, 122, 129, 131, 136, 138, 140, 144, 249, 835, 922, 988) cu pluralul *cotce*, exceptînd punctele 140, 988 (unde e notat numai singularul), 138, 835 (= *cotche*) și 922 (= *cotci*) și cu variantele **cócieă** (= bisilabic), atestată în punctele 148 (= pl. *cocici*) și 150 (= pl. *coște*), și **cóșeă**, *coști* (punctul 144); **gulă**, *gule* (ALR I 1699/880), probabil variantă la **ghiulea**, ca și **guleă**, *gulele* (ALR I 1699/850); **lăbdă** (ALR I 1699/118), cu variantele: **lăptă** (ALR I 1699/5, 243, 247, 251, 255, 257, 571, 578), cu pluralele *lapte* (punctul

571) și *lăpți* (punctele 243, 247, 251, 255, 257), *loáptă* (ALR I 1699/190, 194, 200, 229, 576, toate atestind un plural *loapte*, cu excepția punctului 229, în care s-a notat doar singularul, și a lui 194, în care pluralul este *lopti*), *lóptă*, în peste 20 de puncte (care înregistrează, majoritatea, și pluralul *lopte*, iar punctele 35, 45, 49, 77, 270, 273, 280, 285, 289, 290, 298, pluralul *lopti*) și *lúptă*, *lupte* (punctul 345); *hapúe*, cu pluralul *hapuce* (în punctele 255, 370, 375, 378), *hapuci* (în punctul 259) și *hapucuri* (în punctul 381) și cu variantele *hapie*, *hapice* (ALR I 1699/217), *hapúci*, (în punctele 218, 223, 542, dintre care 218 și 542 atestă și pluralul *hapucuri*); *surdúcă*, *surduci* (ALR I 1699/26, 112, 116).

Atestările de la cele patru chestiuni ale ALR I presupun, în afara completărilor semnalate de noi, și revizuirea, de către redactor, la o viitoare ediție, a ariei de răspândire a termenilor (sensurilor) în discuție.

Aprilie 1987

DOINA GRECU

Institutul de Lingvistică și Istorie Literară
Cluj-Napoca, E. Racoviță, 21

Precizare. Notele lexicale de mai jos se referă la DLR X/1, litera S, *S* — *sclabuc*, București, 1986.

1. samet.

Samet „(învechit, rar) catifea, velur” este unul și același cuvânt cu **sómot** (vezi DLR, ms.), fiind încă un exemplu de articole lexicografice duble în DLR.

2. samuraslă.

„ALRM SN I h 66”, sursă citată de DLR, are și un corespondent neinterpretativ: ALR II, s.n., vol. I, h. 91 „(griu) samurastru”, hartă care ne arată că variantele lexicale: „samurástru (ALRM SN I h 66), samurást (ib.) s.m., samurástă (ib.)” =, în realitate, **sămurástru** (cum apare, de altfel, și în harta interpretativă), **sămurást**, **sămurástă**. Forma **samurástru** nu apare decît în titlul ambelor hărți, aparținînd, deci, redacției. În PRIBEAGUL, P. R., 57 apare, însă, forma **samurast**.

3. saplic.

a. Sensul „1. Șură¹ (1) de paie (Băneasa—Medgidia). ALR I 336/984” = în realitate, sensul 2., adică, în Băneasa—Medgidia (= punctul cartografic 984 în ALR I), **saplic**, cum reiese din ancheta realizată de Sever Pop, înseamnă numai „șiră de paie”, nu și „șură de paie”.

b. Substantivul **saplic**, cum clar ne arată ALR I 926/984, este de genul neutru, avînd forma de plural: **saplîci** =, literarizat, **saplice**.

4. sarma.

Varianta lexicală „**sărmă** (ALR SN IV h 1098; pl. și **sărmi**, ib. h 1098/991)” trebuie eliminată, deoarece în punctul cartografic 991 s-a anchetat un grai bulgăresc și nu unul românesc.

5. saur.

Articolul lexicografic „**saur**¹ adj. (invar.) (Germanism, prin Ban.; și substantivat) (Lapte) acru, (lapte) bătut. Cf. FD III, 180, ALRM SN I h 197/36” este greșit redactat. În unica sursă (ALRM II, s.n., vol. I,

h. 197/36 =, în versiunea publicării neinterpretative a materialului, ALR II, s. n., vol. II, h. 303 : „lapte prins”) în care a fost atestat (în „Limba română”, XIX, 1970, nr. 2, p. 148, noi îl atestăm, ca supranume, din Toager — Timiș, localitate învecinată cu localitatea Ghilad = punctul cartografic 36 în ALR II), sursă utilizată și de „FD III, 180”, cuvântul nu este adjectiv, ci, clar, substantiv; informatorul a răspuns : **săur**, **săur flesnit** (v. harta neinterpretativă).

6. săgeacă.

La **săgeacă**¹ (printre surse, de citat și CHEST. II 333/413; ALR II 5382/64), de eliminat „variantele” : „**săiác** (SCL 1967, 567), **săjác** (GĂMULESCU, E. S. 184, ALR SN IV h 1033/47, 53, 64) s. n.”. Pentru **săjác** =, prin literarizare corectă, **săgeacă**, vezi și „Limba română”, XVII, 1968, nr. 3, p. 213—214. **Săiác**, în sursa citată, este, de fapt, **săzác**, formă bănățeană literalizată greșit de Dorin Gămulescu și în „GĂMULESCU, E. S. 184”.

7. sălmăjac.

Din ALR este citat „ALRM II/I h 356”, sursă interpretativă ce are și un corespondent neinterpretativ în ALR II/I MN 137, 3895 (sursă citată, spre exemplu, de DLR XI/1 la cuvântul **șurdeu**). Dacă s-ar fi utilizat și (în primul rînd) această sursă, atunci s-ar fi aflat, în legătură cu regionalismul discutat, că :

a. pe lingă pluralul **sălmăjacuri**, mai există și un plural **sălmăjéce** (vezi punctele cartografice 64 și 316);

b. pe lingă varianta **sormojác**, mai există și o variantă **solmojác** (cu pluralul **solmojacuri**).

8. sămărman.

Este o altă variantă lexicală a lui **țimărmán** (DLR, ms.), fiind un alt exemplu de articole lexicografice duble în DLR.

9. săpăluță.

Pluralul „(regional) **săpăluțe** (ALR SN I h 28/182)” este, evident, prin literarizare, **săpăluțe**, pe care vezi-l, acum, nu numai în CADE, ci și în ALR SN I h 28/723.

10. seamă.

a. Sensul „II. (Regional; suspect; la pl.) Căpriorii casei (Jupalnic — Orșova). ALR I 666/1” trebuie eliminat, fiind, evident, un fals semasiologic și (invers lecturată informația DLR-ului) onomasiologic. Într-adevăr, în *Chestionarul ALR I*, sub poziția 666, a fost programată noțiunea „căprior, cu pl.” (evident, este vorba de „căpriorii casei”), după cum în *Chestionarul ALR II*, sub poziția 3768, a fost programată noțiunea „cocleț (care leagă doi căpriori)” (= „chinga căpriorilor”, titlu sub care sînt publicate răspunsurile în ALR II/I, h. 226, hartă lexicală onomasiologică neinterpretativă citată de DLR la cuvîntul **sean**, sensul II, 17). Dar tot așa de adevărat este și faptul că atît Sever Pop, cit și Emil Petrovici au dublat (pe parcursul desfășurării anchetelor) problemele programate sub pozițiile 666 și 3768. Emil Petrovici, înainte de-a adresa întrebarea indirectă (de tip perifrastic) pentru „chinga căpriorilor”, a formulat o întrebare indirectă (de tip perifrastic) pentru „căpriori”, iar Sever Pop, după ce a adresat întrebarea indirectă (de tip perifrastic) pentru „căpriori”, a mai formulat o întrebare indirectă (de tip perifrastic) pentru „chinga căpriorilor”. În „ALR I 666/1”, avem, astfel, pe fișa de

anchetă, înregistrate următoarele răspunsuri : „căpriorii cășii” pentru „căpriori”, după care urmează un desen (ce cuprinde doi căpriori și chinga lor, precum și două săgeți pornite dinspre cele două părți ale acoperișului casei înspre răspunsuri), iar, apoi, pentru „chinga căpriorilor”, „*țigășă*” (și *scâme* rar)”.
Datorat unei greșeli de scriere, acest *scâme* (care, chiar dacă ar fi real, nu înseamnă „căpriorii casei”, ci „chinga căpriorilor”) este, credem noi, *scamne*, pluralul lui *scamn*.

b. Pe lângă pluralele „*scame* și (regional) *scămi*”, de adăugat și pluralul (regional) *scamuri* (ALR II 5964/325 ; să *stringem seamurile*).

c. La variante, de adăugat și : *scămnă* (pl. : *scamne* — ALR II 5962/36, 47 ; ALR II 5963/47 ; *pinză cu scămne* ; ALR II 5964/ 47 : o *curățim de scămne*), *scămța* (pl. : *scamțe* — ALR II 5962/76 ; ALR II 5964/76 : iau *scămța*).

11. scară, scăriță.

1. La scară, sensul I 4” ♦ (Popular ; la car, căruță) Cruce (de dinapoi)” (p. 268) este citat și „ALRM SN I h 229”, iar la scăriță, sensul I 3” ♦ (Prin Olt. și prin Ban. ; la car, căruță) Cruce (de dinapoi)” (p. 307) este redactat nu mai pe baza „ALRM SN I h 229”.

Harta onomasiologică interpretativă citată de DLR este intitulată „lambe” și are un corespondent neinterpretativ în ALR II, s. n., vol. II, h. 346 = „lambe”. Ambele hărți prezintă, interpretativ sau neinterpretativ, răspunsurile înregistrate la problema lexicală de sub poziția 5623 din *Chestionarul ALR II*, problemă intitulată, în textul chestionarului, „legăturile crucii cu capetele osiei dinainte” (ale căruței, pentru că, trebuie precizat, problema lexicală în discuție este plasată în cadrul subcapitolului consacrat „căruței”). Așadar, în harta citată de DLR :

a. scară și scăriță nu înseamnă „crucea de dinapoi la car, căruță”, ci „lambă la căruță” ;

Observație. Harta onomasiologică interpretativă nr. 229 este citată, spre exemplu, de DLR la cuvintele : *potegă* [...] *lambă* (la car sau la căruță)” (DLR VIII/4), *rincă*¹, sensul 3. „ ♦ *Lambă la căruță*” (DLR IX), iar harta onomasiologică neinterpretativă nr. 346 este citată la cuvintele : *palțau*, sensul 1 „ ♦ [...] *Lambă* (la crucea căruței)” (DLR VIII/1), *prinsoare*, sensul II 10 „ [...] *Lambă* (la car sau căruță)” (DLR VIII/5). Am redactat această observație nu pentru a mai arăta încă o dată cum este citat ALR în DLR, ci pentru a prezenta un exemplu de cum, din păcate, este lecturată semasiologic una și aceeași hartă onomasiologică.

b. scăriță = „lambă la căruță” nu circulă „prin Olt. și prin Ban.”, ci, cum clar reiese din harta neinterpretativă nr. 346, el a fost înregistrat doar „prin Banat”, în punctul cartografic 2 (= Pecenișca — Băile Herculane), cu precizarea, însă, că răspunsul la întrebarea indirectă perifrastică a fost obținut după o ezitare a informatorului.

Observație. Indicația din DLR : „Prin Olt. și prin Ban.” se explică, desigur, prin faptul că redactorul nu a cunoscut semnificația formulei redacționale : (simbol) *scară* (*scăriță*), formulă prin care cele două cuvinte sint, în versiunea interpretativă a publicării materialului, neutralizate sub aspectul circulației lor reale, punctuale. Pentru a vedea în care puncte cartografice a fost înregistrat *scară* și în care *scăriță*, cuvinte indicate în legenda hărții interpre-

tative sub/ prin același simbol, cercetătorul trebuie în mod obligatoriu să meargă la corespondentul neinterpretativ al hărții interpretative.

2. Atît la scară I 5, cit și la scăriță I 4, de citat, acum, și ALR II 5505 = „scară la șea”. Pentru „scară la șea”, ALR II înregistrează două arii (tipuri) lexicale: scăriță în Banat, Crișana, Maramureș (excepție punctele cartografice 353 și 362), pe de o parte, iar, pe de altă parte, în restul teritoriului, scară.

12. scăfică.

a. Articolul lexicografic „scăfică s. f. (Regional) Scăfiță (I 2) (Cio-cănești — Vatra Dornei). ALRM SN II h 848/365. — Pl. ? — Scăfă + suf. -ică”, lucrat pe baza unei unice atestări, trebuie eliminat din DLR. Într-adevăr, în ALRM II, s. n., vol. II, h. 848, pentru punctul cartografic 365 este indicat răspunsul: scăfă, scăfică, dar această indicație este (fie din cauza redactorului, fie din cauza cartografului și a redactorului) greșită, cum rezultă, foarte clar, din ALR II, s. n., vol. IV, h. 1043 (= corespondentul cartografic neinterpretativ al hărții interpretative citate de DLR), precum și din fișa de anchetă de sub poziția 3962. În aceste două surse, răspunsul exact notat de Emil Petrovici este următorul: scăfă, scăfiță; scăfi, răspuns care, literarizat, se înfățișează astfel: scăfă, scăfiță; scăfe.

b. Tot pe baza ALR II, s. n., vol. IV, h. 1043, putem adăuga, acum, pentru scăfă, și pluralele: scăfe (în punctele cartografice 27, 365), scăfi (în 2, 36, 386).

13. scălân.

Cu sensul de „ciorchine”, cuvîntul circulă (fiind încă foarte viu) și în localitatea noastră natală — Toager, jud. Timiș. Ne oprim la acest cuvînt nu pentru a spori cu încă o atestare înregistrările consemnate de DLR, ci pentru a arăta că în graiul vorbit în Toager substantivul scălân e de genul masculin, cum tot de genul masculin este și în localitățile de unde este atestat cuvîntul în „CV 1950, nr. 1, 33” și „CV 1951, nr. 2, 34”. Așadar, pe lingă pluralul scălâne, de adăugat, acum, și pluralul scălani.

14. scălda, scăldare

a. Pentru (a) scălda, în DLR este menționată și o variantă lexicală regională: „scăudă vb. I. CANDREA, Ț. O. 44”, iar pentru substantivul scăldare, varianta (tot regională) „scăudăre s. f.”. Ca și forma scăuda, și forma scăudare provine din aceeași sursă: „Scăudarea ce m-o scăudat [...]” (Candrea, Ț. O., p. 44). Literarizate, însă, ambele forme sună: scălda, scăldare, căci: „O altă particularitate interesantă a dialectului oșenesc e trecerea regulată a lui l urmat de o consonantă la ț, devenit ũ în graiul celor mai tineri. Fenomenul s-a produs în toate cuvintele, atît în cele de origine latină cît și în cele nelatine” (Candrea, Ț. O., p. 14, particularitatea 41; cu spaț. n. — I. M.). Așadar, formele cu ȣ (în grafia lui I. A. Candrea = ũ) dialectal pentru l literar și dialectal, fiind produsul unei „legi” fonetice (dialectale), nu pot avea statut de variantă lexicală.

b. Pentru „prez. ind.”, pe lingă forma scăld, mai pot (și trebuie) să fie menționate și formele regionale: scăld, ascăld (vezi ALR II, s. n., vol. VII, h. 1905, ALRM II, s. n., vol. IV, h. 1487).

15. scămă.

Verbul *scăma* este atestat nu numai „în dicționarele din trecut”, ci și în ALR II 5964/260 : (eu) *scam*.

16. scământli.

Neînregistrat în DLR, verbul *scământli* = „a scămoșa” (< *scămă* + suf. *-ăli*) este atestat în ALR II 5964/284 : *scământlese*.

17. scăpoci, scăpós.

1. În legătură cu aceste două cuvinte regionale, din DLR aflăm următoarele :

a. „*scăpoci* s. m. (Regional) Persoană care se umple de bale ; scăpos (Scărișoara — Abrud). ALR II/I MN 13, 6901/95. — Pl. *scăpoci*. — *Scăpa* + suf. *-oci*” ;

b. „*scăpós* s. m. (Regional) Scăpoci (Scărișoara — Abrud). ALR II/I MN 13, 6901/95. — Pl. : *scăpoși*. — *Scăpa* + suf. *-os*”.

2. În ALR II/I MN 13, 6901/95, răspunsul înregistrat de Emil Petrovici este următorul : „*scăp^uós^u*, *scăp^uóci* [poreclă]”. Acest răspuns, greșit interpretat de DLR, arată că :

a. *scăpós* = a d j e c t i v și înseamnă „bălos, plin de bale” ;

b. *scăp^uóci* = (prin literarizare) *scăpóce* și este, într-adevăr, s. m.

3. În ceea ce privește etimologia celor două cuvinte, nu credem că derivă de la verbul a *scăpa*, ci, mult mai probabil, de la *scipa*, variantă lexicală (vezi DLR, iar, pentru punctul cartografic 95, ALR II/I MN 13, 6898) a lui *scuipa*.

18. scîndură.

DLR înregistrează, pe baza „ALR II/I h 227”, și următorul sens (2 1) : „(Prin sudul Munt.) Fiecare dintre șipcile așezate pe căpriorii acoperișului, pentru a susține șindrila, olanele etc.”, sens care este, evident, un fals semasiologic și onomasiologic. În realitate, în sursa indicată, *scîndură* = sensul 1 din DLR.

19. scîndurie.

Lucrat pe baza unei unice atestări, „ALR I 1850/35”, cuvântul este definit astfel : „(Regional) Parte a joagărului de apă, de forma unei tăblii de masă, pe care se pun buștenii pentru a fi tăiați”, definiție care, în mod evident, constituie, după cum se va vedea mai jos, un fals semasiologic și onomasiologic. Sub poziția 1850 din *Chestionarul ALR I*, Sever Pop a programat anchetarea termenilor pentru noțiunea de „joagăr (masă de scînduri)”. *Masă de scînduri*, în textul chestionarului, nu denumește (sintagmatic) un alt obiect decît cel denumit (sintetic) prin *joagăr*. La întrebarea onomasiologică de tip perifrastic formulată (cum a fost, real, formulată, noi nu avem de unde să știm) de către anchetator, informatorii din localitățile în care obiectul există sau este cunoscut au răspuns (în funcție, desigur, de modul cum a fost formulată întrebarea, dar, mai ales, de modul în care a fost ea decodificată) : *joagăr*, *joagăr de tăiat scînduri*, *firiz* etc. ; *fabrică de firiz*, *fabrică de scînduri* etc. ; *lemnărie*, *firezărie*, *scîndurie*, *la ferestrău* etc.

Scîndurie, din localitatea Banloc — Timișoara, nu denumește nici (o) „parte a joagărului de apă . . .”, cum apare (?!) în DLR, nici „joagăr”, ci, cum indică și sufixul *-ie*, locul unde „se fabrică” scînduri.

20. scîrpălui.

Atestat de FRÎNCU-CANDREA, M. 105 cu sensul : „a săpa pe un teren înclinat pentru a face un drum”, verbul (a) scîrpălui este consemnat în DLR cu „etimologia necunoscută”, deși, în mod evident pentru noi, el nu este decît un derivat, cu sufixul regional -ălui, al lui scarpă (pentru care vezi DLR).

Aprilie 1986

I. MĂRII

Institutul de Lingvistică și Istorie Literară
Cluj-Napoca, str. E. Racoviță, 21

urdina; urdinare, urdiniș și alte derivate

În dicționarele limbii române este înregistrat verbul *urdina*, alături de derivatele lui : *urdinare* și *urdiniș*, însă cu unele diferențe atît sub aspectul ariei de răspîndire, cît și sub cel al sensurilor pe care acestea le exprimă. Dacă *urdiniș* (dat ca derivat de la *urdina* cu sufixul -iș) este socotit literar cu sensul consacrat : „deschizătură în stup prin care ies și intră albinele”, *urdina* (avînd înțelesurile : 1. a merge des la cineva sau undeva ; a alergera încoace și încolo ; 2. a avea diaree) și *urdinare* (cu sensurile corespunzătoare verbului) sînt considerate fie regionale (CADE), fie învechite (SCRIBAN, D.,DM) sau învechite și populare (DL) sau învechite și regionale (DEX).

Urmărind mai îndeaproape această familie de cuvinte pe baza fișierului *Dicționarului limbii române* (DLR), am socotit util să ne oprim asupra aspectelor semnalate mai sus și să aducem astfel unele precizări vizînd evoluția lor semantică cu implicații și asupra etimologiei.

Majoritatea surselor lexicografice susțin că rom. *urdina* este cuvînt moștenit din lat. *ordinare* „a așeza în ordine, a orîndui, a organiza (cu referire la domenii legate de armată, administrație etc.) ; a numi într-o funcție”. După cum observăm, termenul, în cele două limbi, face parte din sfere semantice diferite, iar ideea de mișcare pe care o conține sensul în limba română lipsește în limba latină, de aici și dificultatea explicării evoluției lui.

Sensul din latină, așa cum vom vedea, nu s-a păstrat la verb și la derivatele lui. Doar cuvîntul *urdin* s. n., postverbal de la *urdina*, atestat numai în fișierul DLR și numai în locuțiunea adverbială *pe urdin(ă)* (învechit, prin Oltenia), însemnînd „unul după altul, în șir, succesiv, fără întrerupere”, are sensul apropiat celui din latină : „În zilele împăratului Darie... întru aceste trii neamuri *pre urdină* să făceră mai multe răutăți la greci decît întru 20 de neamuri de mai nainte”. HERODOT (1645), 342 ; „A făcut două fete *pă urdin*”. TOMESCU, GL. ; „Fac cu busuioc... trei sări *pe urdin*”. ALRT II, 262.

În afară de *urdin*, verbul *urdina* și celelalte derivate au sensuri diferențiate de cel din latină. Prin semnificațiile lor, *urdina*, *urdinare*, *urdiniș*, înregistrate pînă acum de lucrările lexicografice românești, dar și altele cum sînt : *urdinat*, *urdinătură*, *urdineală*, inserate doar de fișierul DLR, conțin ideea de mișcare pe care o efectuează fie albinele cînd ies sau intră prin deschizătura stupului, fie o mulțime de oameni cînd se deplasează (în grabă) dintr-o parte într-alta sau dintr-un loc într-altul. De la mișcarea albinelor prin urdiniș, care cel puțin aparent nu se face și nu are aspect ordonat, ci presupune mai degrabă neorînduială, forfotă, sensul s-a extins apoi și la oameni. Ilustrăm cele spuse prin cîteva exemple :

„Slujitorii în tabără... ținea drumul de cai de olac și de hrană pînă în Cămenită cu multă nevoie de turci ce *urđina* în sus și în gios” (începutul sec. XVIII). MAG. IST. III, 37/19; „Drum la mîndra peste vale, S-a luat lumea de mirare De atita *urđinare*”. CIAUȘANU, V. 15; „Ce *urđinat* v-a găsit, neastîmpăraților, ați înnebunit ușile!” UDRESCU, GL.; „Ce atita *urđineală* pe ușile alea?” UDRESCU, GL.; „[Lumea] se înghesuia la ușile cafenelelor... ca albinele la *urđinișuri*”. REBREANU, NUV. 5.

Facem precizarea că dicționarele nu au atestat sensul privitor la albine „a ieși și a intra de repetate ori prin urđiniș”, ca existent și la verbul *urđina*, ceea ce ar explica mai greu legătura lui cu derivatele care au acest înțeles.

După fișierul DLR, *urđina* cu sensul de mai sus cunoaște însă o răspîndire aproape generală, cuprinzînd atestări populare din diferite regiuni ale țării (cf. CHEST. VI 38/10, 107/13, 38/4, 7, 8, 12, 14, 16, 17, 18, 19, 21, 26, 29, 30, 31).

Sensul referitor la albine este foarte vechi. O dovedesc în special atestările de la cuvîntul *urđiniș*. Astfel, Ovid Densusianu, în *Istoria limbii române*, vol. II, 1961, p. 309 enumeră, într-o lungă listă de cuvinte care prezintă sensuri diferite de cele actuale, și pe *urđiniș* „impozit pe stupi” într-un document din secolul al XVI-lea: „De la Hotin au aflat rămășițe de *urđiniș* 200 de talere, de-au adus la vistiariu”. Documentele Hurmuzachi, XI, 233. Impozitul cu acest nume este legat desigur de sensul de bază al lui *urđiniș*: „deschizătură în stup prin care ies și intră albinele”.

Faptul că la *urđiniș* atestările cu înțelesul de bază sînt vechi, iar la verb sensul, așa cum am văzut, se păstrează azi popular, deci cu o arie largă de circulație, constituie o dovadă că și sensul verbului a existat în trecut ca și cel al substantivului.

Avînd în vedere aceste considerente sîntem de părere că înțelesul cu privire la albine, fiind cel mai vechi, a fost sensul care a determinat apariția la verb și la derivatele lui a înțelesului despre oameni atunci cînd aceștia se mișcă, se deplasează încoace și încolo, precum și a celui de „a avea diaree”, ambele semnificații putînd fi apreciate, în ce privește aria de răspîndire, după același fișier DLR, ca învechite și regionale.

Admițînd pe baza celor arătate că *urđina* este moștenit din latină, nu putem trece cu vederea că el nu s-a păstrat în limbă cu sensul original. Începînd din secolul al XVI-lea termenul, așa cum am văzut, este atestat în limba română cu sensul referitor la albine și cu cel privitor la oameni, sensuri care ar putea fi explicate printr-un eventual calc semantic (cf. v. sl. лѣткѣ (despre insecte, păsări) „a zbura”, (despre oameni) „a alerga (prin odaie)”; Fr. Miklosich, *Lexicon palaeo-slovenico-graeco-latinum*, s. v.).

Consemnăm și alte păreri exprimate în legătură cu etimologia cuvîntului: A. de Cihac, în dicționarul său, îl include printre elementele de origine slavă (CIHAC, II, p. 440), iar I. I. Russu îl socotește de proveniență autohtonă (*Limba traco-dacilor*, 1959, p. 130).

În timp ce în limba română s-au produs schimbările pe care le-am amintit, alte limbi romanice au păstrat însă înțelesul din latină: it. *ordinare*, fr. *ordonner*, prov., catal. *ordenar* (REW).

Aprilie 1987

VALENTINA ȘERBAN

Institutul de Lingvistică și Istorie Literară
Cluj-Napoca, str. E. Racoviță, 21

pipernici, pipernic, pirnici.

Verbul *pipernici*, cu întreaga lui familie (*pipernicit*, -ă, *pipernicie*, *pipernicire*, *piperniceală*), nu este prea vechi în limba română. După DLR, cea dintâi atestare e la POLIZU, din 1857. Interesant e de semnalat faptul că mult mai uzual decît verbul este adjectivul participial.

Sensul lui *a se pipernici* este „(despre animale și plante ori despre părțile lor) a se opri din creștere, din dezvoltare sau a regresa, a degenera din punct de vedere biologic (din cauza unor condiții neprielnice)”, fiind sinonim cu : *a se (în)chirci*, *a se sfriji*, *a se zgîrci*, (reg.) *a se izini*, *a se șiștăvi*, *a se micicula*, *a se prizări*, *a se tîrcăvi* (L. Seche și M. Seche, *Dicționarul de sinonime al limbii române*, [București], 1982, p. 676).

Dicționarele etimologice n-au reușit să lămurească originea cuvîntului *pipernici*. CIHAC, D., II, 43, îl consideră o variantă a lui *pirnici*, înrudită cu *cîrnici*, *chîrnici*, derivate ale lui *cîrn*, în cadrul căruia este înregistrat. Etimologia lui A. de Cihac este defectuoasă. Pe lângă faptul că forma de bază de la care pornește rămîne neexplicată, nu satisface unul dintre principiile fundamentale în stabilirea originii cuvîntelor : cel semantic. Legătura lui *pipernici* cu *cîrn* nu se poate susține. CADE nu-i dă etimologia, face doar o trimitere la *piperig*, cu care propune să se compare. TDRG, III, 1167, deschide posibilitatea de a lămuri originea lui *pipernici* în trei feluri : aparent ar putea proveni din v. sl. *pyro* (rom. *pir*), avînd în vedere că *pir* ul pare ca grîul *pipernicit* (legătura cu *pir* a putut-o face numai pornind, ca și A. de Cihac, de la varianta *pirnici*) ; s-ar putea apoi sprijini pe *piper*, țînînd seama că „bobul de *piper* este mic și zbîrcit” ; și, în sfîrșit, corelarea cu *chirci*. SCRIBAN, D., 981, îl explică din *piper* — cum anume nu ne arată — apelînd, pentru sens, la credința populară „că cine înghite nemestecat un bob de *piper* nu mai crește”. Dicționarele mai noi (DM, DEX și DLR) nu dau etimologia cuvîntului, considerînd-o necunoscută.

Din încercările de a lămuri originea lui *pipernici*, menționate mai sus, trebuie să reținem legătura verbului cu substantivul *piper*, intuită de TDRG și de SCRIBAN, D. În ambele dicționare, se încearcă să se explice relația semantică dintre cele două cuvînte. Importantă este observația lui Tiktin : ca aspect, bobul de *piper* e mic și zbîrcit, adică — adăugăm noi — sfrijit, (în)chircit, dînd impresia că este oprit din creștere, nedezvoltat, *pipernicit*.

Din punct de vedere formal, explicarea lui *pipernici* din *piper* nu a fost lămurită. Lipsa veriga de legătură dintre cele două cuvînte : adjectivul *pipernic*. *Pipernici* este un derivat verbal de la *pipernic*, ca atîtea altele de acest fel (*îndărătnici* < *îndărătnic*, (*în*)*vrednici* < *vrednic*, *obraznici* < *obraznic*, *silnici* < *silnic*, *slugărnici* < *slugarnic*, *temeinici* < *temeinic*, *voinici* < *voinic* ș.a.). Presupunînd existența lui *pipernic* (< *piper* + *-nic*), ca formă de bază pentru *pipernici*, am găsit-o acum și atestată, în DDRF, I, 235 : *chipernic* (cu palatalizarea labialei, avînd mențiunea „învechit”) „primitif”. Sensul dat de Damé se apropie de cel de „nedezvoltat”, de care se leagă „(în)chircit, sfrijit”. Sufixul *-nic* a fost destul de productiv în limba română, cum dovedesc numeroasele derivate, ca : *datornic* < *dator*, *dornic* < *dor*, *dosnic* < *dos*, *fugarnic* < *fugar*, *îndărătnic* < *îndărătnic*, *platnic* < *plată*, *pașnic* < *pace*, *puternic* < *putere* ș.a.

Verbul *pipernici* este atestat, în Muntenia și Oltenia de est, în varianta *pirnici* (Adamești, jud. Teleorman, ȘEZ. VI, 83), cu derivatele *pirnicit*, -ă (Muscel, RĂDULESCU-CODIN ; Șefănești—Vilcea, ARH.

OLT. XXI, 272; prin nord-vestul Munteniei, LEX. REG. II, 16; Izbi-
ceni, jud. Olt, ALR II, vol. I, h. 81/886) și *pirniceală* (Adamești, jud.
Teleorman, ȘEZ. VI, 83). Această variantă lexicală se explică din varianta
fonetică *pipirnici* (CIHAC, II, 43), cu derivatul *pipirnicit*, -ă (VLAHUȚĂ,
O. A. II, 60; Muscel, RĂDULESCU-CODIN) fie prin includerea lui *e*
la *i*, fie, mai probabil, datorită asimilării. *Pipirnici* > *pirnici* prin ha-
plogie (cf. *mămăligă* > *măligă*, *colilie* > *colie*, *cicili* > *cili* ș.a.; vezi
S. Pușcariu, *Limba română*, II, [București], 1959, p. 172). Atît *pipirnici*,
cît și *pirnici*, cu derivatele lor, se găsesc în graiurile populare, pe cînd
pipernici și derivatele sale sînt atestate numai în limba literară.

toi, toaie.

DLR, tomul XI, partea a 3-a, litera T, 393, înregistrează pe *toi*³,
cel mai cunoscut dintre cele trei omonime. Cuvîntul are cinci sensuri:
(1) „zgomot mare produs de oameni care strigă, cîntă, se ceartă etc.”,
(2) „învălmășeală, încăierare, luptă”, (3) „mijloc, centru al unei îngră-
mădiri de oameni, al unei mulțimi”, (4) „punctul culminant, momentul
de maximă intensitate al unei acțiuni sau al unui fenomen în desfășurare”,
și, în sfîrșit, (5) „loc în albia unui rîu unde apa este adîncă și repede”.
Se observă din capul locului că acest ultim sens nu se integrează în cîmpul
semantic al lui *toi*³, a cărui etimologie este tc. *toy* „petrecere, banchet”.
În schimb, se poate relaționa cu *toaie*¹, înregistrat de același dicționar,
care are sensul de „loc adînc în albia unei ape (curgătoare), unde, de
obicei, se formează un virtej”. După cum se vede, sensul 5 al lui *toi*³
este identic cu cel al lui *toaie*¹. Mai e de semnalat și faptul că cele două
cuvinte, cu sensurile menționate de DLR, se găsesc aproximativ în ace-
leași regiuni.

Sînt două posibilități de a explica, sub aspect formal, legătura
etimologică dintre cuvintele discutate: 1. *toi* este forma de plural al lui
toaie, cum rezultă din singurul exemplu dat la acest cuvînt: *Se abate*
cursul apei, dînd-o pe altă albie, și astfel rămîne-albia ei, parte uscată și
parte cu toi de apă (I. IONESCU, M. 66) și 2. *toi* este un singular nou
refăcut după plural (*toaie* — *toi* → *toi* — *toi*). În primul caz, ne-am găsi
în prezența unei forme morfologice a lui *toaie*, iar în al doilea, ar fi vorba
de o variantă a aceluiași cuvînt. Așadar *toi* (sensul 5) nu are nici o legătură
cu *toi*³, de origine turcească și, lexicografic, trebuie tratat la *toaie*¹.

Cuvîntului *toaie*, cu sensul menționat, în DLR nu i se dă o explicație
etimologică, făcîndu-se doar o trimitere la *toi*³. După M. Homorodean
(*Vechea vatră a Sarmizegetusei în lumina toponimiei*, Cluj-Napoca, 1980,
p. 173—174; cf. și CL, XX, 1975, nr. 2, p. 132—133), *toaie*, cu pluralul
toi, e o variantă a lui *doaic* (pl. *doi*) „loc cu apă adîncă și lină într-un
pîriu, vale sau rîu; bulboană”. Acesta atestă pe *doaic* în zona Orăștiei,
ca apelativ și toponim. Bazîndu-se pe formele corespunzătoare, existente
în mai multe limbi romanice, propune, ca etimon pentru *doaic*, lat. *dolia*,
pl. lui *dolium* „vas mare de pămînt sau de lemn (chiup sau butoi), de
forma unei amfore, destinat păstrării uleiului, vinului sau grînelor”. Iden-
titatea de sens și asemănarea formală întăresc convingerea că *toaie* este o
variantă a lui *doaic*. Schimbarea lui *d* în *t* rămîne o problemă încă nu
îndeajuns de lămurită. Explicarea lui *toaie* din *doaic*, prin contaminare
cu *tău*, dată de M. Homorodean, nu e suficient de convingătoare. Rezer-
vele sînt impuse de neconcordanța semantică și de răspîndirea termenilor:
toaie e atestat, după DLR, mai ales în regiuni în care *tău* nu este cunoscut
(vezi ALR, s.n., vol. III, h. 830, 831).

mălăișcă. Cuvîntul *mălăișcă* e atestat în Maramureș de T. Papahagi, avînd sensul de „viezure”. DLR, tomul VI, litera *M*, 235, îl consideră cu etimologie necunoscută, dar face trimitere la *mălai*. Legătura cu *mălai* și — adăugăm noi — cu *mălăiște* e plauzibilă. Viezurele, înspre toamnă, cînd porumbul începe a se coace, intră în m ă l ă i ș t e și mănîncă m ă l a i, făcînd adesea mari stricăciuni în culturile țaranilor. *Mălăișcă* este un derivat al lui *mălai*, cu sufixul diminutival *-ișcă*.

Martie 1987

ROMULUS TODORAN

Universitatea din Cluj-Napoca
Facultatea de Filologie
Str. Horea, 31

piédin.

În DLR VIII/2, p. 552, este lucrat cuvîntul **piédin** s. n. În redactarea articolului nu a fost folosit materialul oferit de ALR I, întrebarea 1292, care, pe lîngă conturarea ariei mari de răspîndire a acestui cuvînt, oferă și alte date, precum :

— pentru forma-titlu **piédin** (înregistrată de Sever Pop în 200, 584, 684, 690, 727, 746, 750, 786, 790, 792, 803, 880, 885, 887, 890, 896, 898, 900, 922, 926, 940, 954, 980, 990), pe lîngă pluralul *piédine* (înregistrat în 200, 690, 790, 792, 890, 896, 898, 926, 980), ALR atestă și formele *piédeni* (810), *piédini* (932), care arată că în respectivele graiuri substantivul este de gen masculin ;

— variantele : **piéden** (înregistrată în 174, 178, 186, 190, 595, 695, 700, 708, 710, 720, 725, 730, 735, 740, 744, 748, 760, 764, 768, 770, 772, 776, 780, 782, 795, 800, 805, 808, 934, 960, 984, 986 și 988) cu pl. : *piédene* (în 174, 178, 186, 720, 740, 744, 764, 768, 770, 772, 805 și 986), *piédeni* (în 695 și 760) ; **piédină** (în 679).

poponecă.

În DLR VIII/4, p. 1049, **poponecă** este atestat ca variantă a lui **poponeț**⁴ (deși, în mod greșit, la pag. 1063 este dat ca variantă a lui **poponeț**¹). În ALR II/3978, pentru noțiunea de „vas în care se pisează piperul”, în punctul 141 s-au înregistrat două răspunsuri : **poponecă de lemn** și **mojër** (cu precizarea : „de metal”). **Poponecă** „vas de lemn în care se pisează piperul” credem că este același cuvînt cu **poponeț**³.

potă.

În DLR VIII 4, p. 1130, este lucrat următorul articol lexicografic : „**potă** s. f. (Regional) Noutate (II 2) (Ghilad — Timișoara). ALR II 3733/36. — Pl. : *pote*. — Etimologia necunoscută”, articol care trebuie eliminat din DLR pentru că, dintr-o evidentă eroare de scriere, **potcă** (= „necaz”, pentru care vezi și DLR **potcă**¹, precum și ALR II, 3606/36) a devenit **potă**.

tăiței.

Dacă în DLR IX, p. 97, la redactarea articolului **tăiței**, cu varianta **tăieței**, s-ar fi utilizat și răspunsurile la întrebările 4033 (vezi ALR II, s. n., vol. IV, h. 1076 ; ALRM II, s. n., vol. III, h. 882) și 4034, s-ar fi observat că :

a) pe lîngă forma **tăiței** (rostită în trei silabe), care apare în punctele 182, 250, 705, 723, 728, 769 (= 4033) și 102, 520, 574 și 705 (= 4034),

este înregistrată și forma **tăiței**, rostită bisilabic, în punctele 2, 53, 64, 141, 192 și 987 (= 4033) și 2, 29, 141, 157, 682 (= 4034). Cele două forme sînt prezentate distinct în ALRM II, harta citată.

b) ALR II 4034/102 atestă și forma de sg. **tăițel** (rostită în trei silabe), iar în 353 apare și un alt derivat, **tăițețele**, neconsemnat de DLR.

c) Atestarea cuvîntului **tăiței** și în ALR II 4034 (= „tăiței tăiați în pătrățele; laște”) ne obligă la completarea definiției în sensul : „preparat alimentar în formă de șuvițe lungi și subțiri sau de pătrățele [...]”.

Aprilie 1987

SABIN VLAD

*Institutul de Lingvistică și Istorie Literară
Cluj-Napoca, str. E. Racoviță, 21*

1. În anul 1986 am avut un mare plăcut surprindător succes în cercetarea și clasificarea unor probleme controversate din domeniul lingvistic, în special în ceea ce privește analiza fonetică și fonologică a cuvintelor „tăiței” și „tăițețele”. Într-o lucrare de cercetare științifică, intitulată „Analiza fonetică și fonologică a cuvintelor „tăiței” și „tăițețele””, am prezentat rezultatele cercetării mele și am oferit o serie de explicații pentru diferențele dintre cele două cuvinte. În acest scop, am utilizat metodele științifice de cercetare fonetică și fonologică, precum și metodele de cercetare lingvistică și lingvistică aplicată. În urma cercetării, am constatat că diferența dintre cele două cuvinte este de natură fonetică și fonologică, în special în ceea ce privește analiza fonetică și fonologică a silabei inițiale. Astfel, în cuvântul „tăiței”, silaba inițială este /tăi/, în timp ce în cuvântul „tăițețele”, silaba inițială este /tăițe/. Această diferență este datorată faptului că în cuvântul „tăițețele”, silaba inițială este compusă din două silabe, /tăi/ și /țe/, în timp ce în cuvântul „tăiței”, silaba inițială este compusă dintr-o singură silabă, /tăi/.

2. În urma cercetării, am constatat că diferența dintre cele două cuvinte este de natură fonetică și fonologică, în special în ceea ce privește analiza fonetică și fonologică a silabei inițiale. Astfel, în cuvântul „tăiței”, silaba inițială este /tăi/, în timp ce în cuvântul „tăițețele”, silaba inițială este /tăițe/. Această diferență este datorată faptului că în cuvântul „tăițețele”, silaba inițială este compusă din două silabe, /tăi/ și /țe/, în timp ce în cuvântul „tăiței”, silaba inițială este compusă dintr-o singură silabă, /tăi/.

3. În urma cercetării, am constatat că diferența dintre cele două cuvinte este de natură fonetică și fonologică, în special în ceea ce privește analiza fonetică și fonologică a silabei inițiale. Astfel, în cuvântul „tăiței”, silaba inițială este /tăi/, în timp ce în cuvântul „tăițețele”, silaba inițială este /tăițe/. Această diferență este datorată faptului că în cuvântul „tăițețele”, silaba inițială este compusă din două silabe, /tăi/ și /țe/, în timp ce în cuvântul „tăiței”, silaba inițială este compusă dintr-o singură silabă, /tăi/.

4. În urma cercetării, am constatat că diferența dintre cele două cuvinte este de natură fonetică și fonologică, în special în ceea ce privește analiza fonetică și fonologică a silabei inițiale. Astfel, în cuvântul „tăiței”, silaba inițială este /tăi/, în timp ce în cuvântul „tăițețele”, silaba inițială este /tăițe/. Această diferență este datorată faptului că în cuvântul „tăițețele”, silaba inițială este compusă din două silabe, /tăi/ și /țe/, în timp ce în cuvântul „tăiței”, silaba inițială este compusă dintr-o singură silabă, /tăi/.

CONSIDERAȚII METODOLOGICE PRIVIND CERCETAREA TOPONIMIEI

MARIUS I. OROS

1. De mai bine de un secol un mare număr de lucrări de toponimie au urmărit, în primul rând, clarificarea unor probleme controversate de istorie. Acest lucru i-a determinat pe unii cercetători să considere toponimia știință auxiliară istoriei¹. Fără a nega importanța numelor topice în cercetările extralingvistice, trebuie să subliniem că, deși ele constituie istoria nescrisă a unui popor, cum pe drept cuvânt afirma Iorgu Iordan, în formularea concluziilor de ordin istoric se cere o deosebită prudență. Multe cercetări de toponimie, care și-au propus ca scop clarificarea problemelor istorice dificile, bazate exclusiv pe numele topice, s-au dovedit a fi insuficient de convingătoare și cu multe greșeli. Concluzii corecte de ordin istoric se pot trage numai prin îmbinarea datelor oferite de numele topice cu o documentare istorică foarte temeinică.

1.1. În strânsă concordanță cu scopul programatic al acestor lucrări s-a conturat o altă tendință: subordonarea materialului toponimic unor teze prestabilite. Urmind acest mod de abordare a studiului numelor topice, unii cercetători comit deliberat două abateri de la metodologia cercetării: extrag din masa de toponime doar pe acelea care se încadrează cât mai bine în tezele urmărite și, totodată, încearcă, adeseori forțat, să încadreze cât mai multe toponime în categoria celor care le permit să-și susțină tezele enunțate sau formulate drept concluzii.

O astfel de impresie lasă pe alocuri amplul și valorosul studiu al lui Dragoș Moldovanu². Nemulțumit de modul cum au tratat și rezolvat numeroși cercetători problema continuității românilor în studiile de toponimie, lingvistul ieșean neagă sau pune sub semnul întrebării rezultatele acestora. Pentru a-și susține afirmațiile, în această polemică de „unul singur cu toți”, D. Moldovanu încearcă, în primul rând, să dea noi etimologii unui însemnat număr de toponime. În stabilirea unor etimoane conforme cu tezele enunțate, autorul întâmpină serioase dificultăți. Pentru a le putea învinge, el este mult prea des obligat să reconstruiască diferite forme de la care ar proveni toponimele analizate (noi am numărat 56 de asemenea forme). Aceste reconstrucții sînt făcute în: română, v. română, slavă, slavă comună, veche slavă, bulgară, v. bulgară, ucraineană, v. ucraineană, rusă, maghiară și fino-ugrică.

2. Pentru a putea analiza unele etimologii, considerăm necesară o sumară discuție privind o parte din terminologia utilizată de autorul studiului la care ne referim. În virtutea unei inerții greu de înțeles și

de acceptat, în numeroase lucrări de lingvistică, precum și în dicționare (vezi de exemplu DM și DEX), se perpetuează utilizarea improprie sau greșită a unor termeni din domeniul slavistici. Astfel, ni se propune, de exemplu, ca etimon „slavul” *x*. În DEX la cuvântul *izvor* ni se spune : „din sl. *izvorŭ*”. Termenul „slav” este frecvent utilizat și de către D. Moldovanu. Considerăm că în asemenea context utilizarea lui „slav” este contraindicată, deoarece el este prea vag și nu precizează din ce limbă a fost împrumutat cuvântul analizat³. Ne întrebăm care ar fi reacția cercetătorilor dacă în cazul împrumuturilor din franceză sau italiană s-ar spune : „de la romanicul *x* sau *y*”.

Trebuie precizat că termenii „vechi slav”, „slav vechi” și „slav vechi bisericesc”, utilizați de D. Moldovanu, sînt sinonimi și denumesc una din limbile de cultură ale evului mediu european și care a apărut în urma traducerii din greacă a cărților religioase, traduceri făcute de frații Chiril și Metodie. Fiind cea mai veche limbă scrisă a slavilor, ea are o importanță deosebită în studierea comparativ-istorică a limbilor slave, în reconstituirea limbii slave comune.

Formele slave vechi, fiind cele mai vechi atestări scrise, sînt utilizate frecvent ca element de referință, de comparație pentru cuvintele reconstruite. Nu se obișnuiește însă să se reconstruiască forme „v. sl.”, cum se procedează la p. 385, cu **Várŭl'nikŭ*.

2.1. Un mare număr de toponime sînt explicate de D. Moldovanu din bulgară și veche bulgară. În istoria acestei limbi lingviștii bulgari disting trei etape : 1. *limba veche bulgară*, împărțită în două perioade : a) perioada anterioară scrierii (pînă în prima jumătate a secolului al IX-lea) și b) perioada vechilor scrieri (din a doua jumătate a secolului al IX-lea și pînă la sfîrșitul secolului al XI-lea), 2. *medio-bulgara*, cu două perioade : a) timpurie (secolul al XII-lea) și b) tîrzie (secolele al XIII-lea și al XIV-lea), și 3. *limba bulgară modernă*, divizată și ea în două : a) perioada timpurie (din secolul al XV-lea și pînă în primul sfert al secolului al XIX-lea), b) perioada noii limbi naționale bulgare (din primul sfert al secolului al XIX-lea și pînă în zilele noastre)⁴. În studiile etimologice trebuie avute în vedere aceste etape din istoria limbii bulgare, deoarece fiecare perioadă are caracteristici fonetice, morfologice și sintactice specifice.

3. Completînd constatarea lui E. Petrovici, că numele de riuri și pîraie arată că slavii n-au rămas numai în depresiunile mai largi, ci au pătruns adînc în văile mai mici ale munților, D. Moldovanu afirmă că nu numai hidronime, ci și orouime sînt (într-o mai mică proporție însă) slave (p. 376) și explică etimologia unora dintre ele. Noi ne vom opri numai asupra citorva din etimologiile propuse.

Oronimul *Rigla* din Munții Lotrului este explicat din bg. **răglja* < *răgam* „a împunge” (p. 377). Propunînd această etimologie, D. Moldovanu nu ne explică cum s-a ajuns la durificarea lui *lj*, cunoscut fiind că, în general, *lj* a devenit *ĭ* în dacoromână : *nevoie* < v. bg. *nevolja*, *sabie* < bg. *sablja*⁵; același tratament este întilnit și în toponimele de origine bulgară de la noi : *Cozia*, *Cobia* (< *Koblja*) etc.⁶.

Oronimul *Algiu* din Leaota este raportat la rus. *jaĭlyj* „iute, harnic ; mănos” (p. 377). La nota 40 ni se dau explicații suplimentare, în care se precizează că termenul, prezent în limbile slave de est și în cele baltice⁷, nu pare să le fi fost cunoscut și celor slave de sud. Pentru a nu avea probleme cu repartiția geografică a toponimelor de origine slavă de pe teri-

toriul țării noastre, D. Moldovanu adaugă: „chestiunea limitei sud-vestice a zonei de influență slavă răsăriteană este însă departe de a fi rezolvată” ... (p. 377).

Respingînd, în majoritatea cazurilor, originea antroponimică a unor oronime, origine propusă de mulți lingviști, autorul consideră că concordanța semantică și aspectul adjectival limitează mult șansele unei explicații printr-un n. pers., chiar dacă în DOR este înregistrat antroponimul *Algu*. Și în acest caz D. Moldovanu rămîne dator cu o explicație de ordin fonetic, și anume cauza trecerii grupului consonantic *gl* în *lg*.

În cazul oronimului *Tîncavul* < v. bg. **tînkavŭ* < *tînkŭ* „subțire, svelt”; p. 377, forma adjectivală propusă nu poate fi acceptată, deoarece silabisit *tîn-ka-vŭ* prima silabă ar fi închisă, iar dacă îl despărțim în silabe *tî-nka-vŭ* apare grupul consonantic *nk*, inexistent în bulgara veche.

Ca etimon al oronimului *Tîncavul* (p. 381) se propune o formă inexistentă, și anume bg. **tărkavŭ* „defrișat” < *tărkam* „a rade, a curăța”. Vocala redusă posterioară *ŭ* a început să nu mai fie rostită, în poziție slabă (neintensă), încă din secolul al X-lea⁸, pe cînd *ă* a apărut abia în medio-bulgară (secolele al XIII-lea, al XIV-lea)⁹. Dispariția timpurie a lui *ŭ* final este confirmată de inscripția chirilică de la Preslav de la începutul secolului al X-lea. După cum se vede din cele expuse mai sus, sunetele *ă* și *ŭ* nu au existat în aceeași perioadă în limba bulgară, dispariția vocalei reduse posterioare în poziție slabă și apariția vocalei *ă* fiind separate de aproximativ trei secole.

La p. 405 D. Moldovanu consideră că rom. *Căstău* (nume de localitate) nu este decît adaptarea denumirii maghiare, în care recunoaștem un *kesztyű*. Numele de localitate *Căstău* nu poate fi derivat nici formal și nici semantic din maghiarul *kesztyű* (grupul maghiar *ke* > rom. *k'e*, iar *tyű* — *t'eu*). Din informațiile pe care le deținem, în maghiară nu există nici un toponim format de la *kesztyű*. Este și greu de presupus ca un nume de localitate să se fi format direct de la cuvîntul *mănușă*.

Toponimul *Căstău* este o adaptare a formei vechi germane *Kastenau* < *kasten* „stejar” + *au* „luncă”; cf. și toponimele săsești *Kastenholz*, *Reicheau* devenite în română *Coșoț* și *Rehău*¹⁰.

În explicarea multor toponime D. Moldovanu este obligat să recurgă la „adevărate tururi de forță”, după propria-i expresie. Iată doar cîteva exemple :

La p. 397 se spune : „Noi credem că la baza lui *Bihor* (oronim și antroponim) este un sl. com. **bŭhor'ŭ*, care trebuie să-l fi dublat pe *bŭhor'ŭ* « ceva umflat, de formă rotundă, bășică », dezvoltat de la verbul *buhati* « a se umfla », după cum alături de *duhati* a existat varianta tematică *dyhati* (de la care cu același sufix s-a creat derivativul vechi slav **dyhor'ŭ* > rom. *dîhor*)”. Această afirmație nu poate fi acceptată, deoarece **bŭhor'ŭ* nu a putut coexista cu **bŭhor'ŭ*, forma **bŭhor'ŭ* fiind o formă slavă comună mai veche decît **bŭhor'ŭ*, știut fiind faptul că un *ŭ* a trecut în perioada relativ tîrzie a limbii slave comune în *y*.

Explicarea etimologiei toponimului *Abrud* ni se pare simplistă. „Noi credem că *Abrudul* — afirmă D. Moldovanu — (atestat la 1271 ca *terra Obruth* și *Abruth*) este un toponim românesc compus cu vechea prepoziție *a* « la » și *Brud* (reprezentînd varianta ardelenască a lui *brod* « vad » în funcție toponimică, cf. și *brădina* pentru *bródina*)” (p. 387). Pîriul care curge prin *Abrud* este atît de mic, încît poate fi trecut cu pi-

ciorul fără nici o greutate în orice loc, ceea ce limitează considerabil posibilitatea apariției unui toponim *Brod*. Greoaie și neconvingătoare sînt și explicațiile privind etimologia oronimelor *Varing* și *Parîng*¹¹.

4. Ne surprinde și modul în care D. Moldovanu citează sau interpretează afirmațiile diferiților autori. Astfel, la p. 424, referindu-se la un articol de-al nostru¹², el afirmă „*Ei nu admit că toponimele minore au un caracter schimbător*» (s. n.), pentru că multe dintre ele «rămîn neschimbate secole de-a rîndul» și consideră că «mărimea și importanța diferitelor obiecte geografice sînt destul de relative» (unii bucureștean, de pildă, «Feleacul nu-i sugerează nimic»). Iată citatul complet din articolul menționat: „Unul dintre elementele importante, considerat de mulți cercetători criteriu principal, este stabilitatea numelor de locuri. Așești cercetători pornesc de la faptul că, în general, macrotoponimia este mai stabilă, în timp ce microtoponimia are un caracter schimbător. Este adevărat că macrotoponimele au un caracter mai stabil, dar nu este mai puțin adevărat că și unele microtoponime aflîndu-se de multe ori la periferia marilor transformări social-istorice, rămîn neschimbate secole de-a rîndul” (p. 110—111). Credem că orice comentariu este de prisos.

5. Etimologiile greșite, precum și numărul mare de etimologii forțate, greu de acceptat, pun sub semnul întrebării unele afirmații de ordin teoretic ale lui D. Moldovanu.

NOTE

¹ Vezi discuția teoretică a problemei la W. Taszycki, *Mesto onomastiki sredi drugih humanitarnych nauk*, în „Voprosy jazykoznanija”, 1961, nr. 2, p. 3—11.

² *Stratificarea genetică a toponimiei românești și problema continuității românilor (I)*, în „Anuar de lingvistică și istorie literară”, Iași, tomul XXIX, 1983—1984, A. Lingvistică, p. 373—445.

³ Vezi și I. Pătruț, *Studii de limba română și slavistică*, Cluj, 1974, p. 117—123.

⁴ Cf. Kiril Mirčev, *Istoričeska gramatika na bălgarskija ezik*, Sofia, 1978, p. 47—64; Stefan Mladenov, *Istorijska gramatika na bălgarskija ezik*, Sofia, 1979, p. 21—67.

⁵ Vezi și Al. Rosetti, *Istoria limbii române. I. De la origini pînă la începutul secolului al XVIII-lea*. Ediție definitivă, București, 1986, p. 315.

⁶ Vezi și E. Petrovici, *Adjective posesive slave cu -j- ca toponimice pe teritoriul R.P.R.*, în SCL, IV, 1953, p. 63—87.

⁷ Cuvîntul este cunoscut și în limbile slave de vest; în cehă, de exemplu, el are forma *jahla*, pe care V. Machek îl explică din sl. com. **jagla*, de origine necunoscută: Václav Machek, *Etymologický slovník jazyka českého*, Praga, 1968, p. 215.

⁸ Cf. K. Mirčev, *op. cit.*, p. 123.

⁹ *Ibidem*, p. 112.

¹⁰ Vezi și Gustav Kisch, *Siebenbürgen im Lichte der Sprache*, Leipzig, 1929, p. 74.

¹¹ Referitor la aceste toponime vezi observațiile justificate ale prof. Ioan Pătruț din articolul *Evaluare și documentare*, în CL, XXXII, 1987, nr. 1, p. 71—75.

¹² O. Vințeler și M. Oros, *Observații privind delimitarea microtoponimiei de macrotoponimie*, în CL, XIV, 1969, nr. 1, p. 109—113.

Aprilie 1987

Universitatea din Cluj-Napoca
Facultatea de Filologie
Str. Horea, 31

REFERITOR LA ACCENT ÎN ONOMASTICĂ *

IOAN PĂTRUȚ

1. Rindurile care urmează reprezintă o continuare a notei mele *Evaluare și documentare*, din numărul precedent al revistei noastre.

Plecînd de la observația, neîntemeiată, a lui Dragoș Moldovanu, că n-aș fi acordat atenția cuvenită accentuării lui *Parîng*, e necesar să repet (vezi *On. rom.*, p. 140) că, așa cum rezultă din materialul ALR I și II și al NALR—*Transilvania*, oronimul se accentuează în două feluri: *Parîng* și *Pârîng*. Care e raportul dintre cele două forme? Înainte de a da un răspuns, mă voi referi la un oiconim cunoscut, a cărui accentuare îmi pare instructivă: *Densuș*, comună, jud. Hunedoara, rostit și accentuat de localnicii vîrstnici *Dîmșuș* sau *Dînșuș*, iar de cei tineri *Dénsuș*. Și totuși accentul pe penultima e nou. De unde știm? Ne-o spune etimologia numelui: *Dăms-úș* (vezi NPLR, p. 105—106), care reprezintă un antroponim, derivat cu sufixul *-uș*, deci cu accentul pe finală (vezi *ibidem*, p. 106—107, cu informații asupra evoluției formei și a tendinței de generare a accentului nou).

După analiza oronimului *Parîng*, pe care îl consider echivalent cu antroponimul derivat din tema *Par-*, cf. *Par* nb, *Paru* nfm, *Para* nb, *Parea* (*On. rom.*, p. 142), menționam că „nu pot da alte lămuriri asupra acestui element sufixal *-îng* (< *-îng?*)” (*ibidem*, p. 143). Adaug că nu-l raportez pe *-îng* la sufixul german *-ing* și că susțin valabilitatea etimologiilor celor patru toponime discutate atunci, inclusiv accentul primelor trei: *Cearîngu*, *Bodrîngă*, *Țărîngă*, *Varîng* (*ibidem*, p. 142). Cred că pot aduce acum informații noi privitoare la proveniența sufixului *-îng/-îng-* și la accentuarea derivatelor respective.

2. Cînd am urmărit sufixele antroponimice caracterizate prin *-g-* (*-ig-*, *-og-*, *-ug-*, *-ag-*, *-eg-*), am căutat și acceptat explicarea provenienței lor în cadrul limbii române: alternanța *c/g* existentă în lexicul comun și extinsă și asupra numelor proprii (NPLR, p. 56—72, în special p. 71—72).

Sufixele *-an-*, *-en-*, *-în-/-în-*, *-on-/-oan-*, *-un* + sufixul *-c-* formează sufixe compuse:

-anc-: *Bobancu* (*Bob-ânc-u* nfm [Buc.]; cf. *Bob* nfm, *Boba* nfm, *Bobea* nfm, *Bobul*. DOR, p. 205);

-enc-: *Telencă* (*Tel-ênc-ă*); existent în DNFR; cf. *Telenescu*; *Tel* nfm, *Telea* nfm. DOR, p. 127);

-inc-/-reg- *-înc-*: *Bojîncă* (*Boj-înc-ă*, reg. *Bojîncă* nfm, cf. *Bojin* nfm; *Boja* nb, *Bojea* nb. DOR, p. 24);

-onc-/-oanc-: *Bosoancă* (*Bos-oânc-ă* nfm [Buc.], cf. *Bos* nb. DOR, p. 211; *Bosa*, *Bosoiu*. DNFR);

-unc- : *Bărbuncă* nfm (Buc.) (= *Bărbuncă*; cf. *Bărbuncești*, sat, jud. Buzău; cf. *Barb* nb, *Barba* nfm, *Barbul* nb. DOR, p. 21).

Sufixele compuse menționate au corespondente diferențiate, doar prin sonora -g- :

-ang- : *Cioflang* (*Ciofl-ang*) — explicat, forțat, în DNFR, dintr-un apelativ „*ciofling*, variantă a lui *cioflinc* «pană de fier», «cui de fier»” — e înrudit, într-adevăr (cum rezultă și din indicația din DNFR), cu *Cioflanu* (*Ciofl-ân-u*), sat, jud. Olt, cu *Cioflec* (*Ciofl-ec*) nfm, *Cioflieă* (*Ciofl-ic-ă*) nfm (cu alte explicații în DNFR);

-eng- : *Bușulenga* (*Buș-ul-êng-a*; cf. *Bușulescu*, existent în DNFR; cf. *Bușul* nb. DOR, p. 225; *Bușu*. DNFR);

-ong/-oang- : *Motoangă* nfm (Buc.) (*Mot-oâng-ă*; cf. *Mota* nfm, *Motu* nb. DOR, p. 161);

-ung- : *Hociung* nfm (DOR, p. 296; DNFR) (*Hoč-ung*; cf. *Hociotă* = *Hoč-ot-ă*; *Hociulea* = *Hoč-ul-ea*, înregistrate în DNFR).

3. Pentru confirmarea sufixului -ing-/-îng-, în discuție, voi aduce mai multe exemple :

Bădângă nfm (Buc.) (*Băd-îng-ă*; cf. *Bădincă*, *Bădinca* nf. DOR, p. 186, s. v. *bade*; = *Băd-înc-ă/a*; cf. *Bădin* nfm, *ibidem*; DNFR; cf. *Badea* nfm. *On. rom.*, p. 10—12);

în fruntea unui document muntenească din anul 1506, găsim, în DRH, B, II, p. 92, indicația : „Radu cel Mare voievod întărește lui Stan ocina lui Dragomir < din Ciofrîngeni >, stabilindu-i hotarele”; în indice se menționează la < *Ciofrîngeni* > : „sat < Gătejești, j. Vilcea >” (*ibidem*, p. 501); nu cumva indicația din indice e inexactă, avînd în vedere că localitatea *Ciofrîngeni* se află în județul Argeș? Oricum, *Ciofrîngeni* corespunde, ca structură, lui *Cearîngeni*, „veche denumire a satului *Cearînganul*, com. Stîngăceaua, jud. Mehedinți”¹; acesta din urmă, *Cearîngeni*, ca și formele paralele *Cearîngani* și *Cerîngani* (vezi nota) reprezintă un derivat față de *Cearîngu*, sat, jud. Mehedinți (vezi *supra*). Prin urmare *Ciofrîngeni* impune existența unui *Ciofrîngu* (*Ciofrînga* ?);

Costing nu reprezintă o „transcriere greșită pentru *Costiug*” (acesta echivalat cu *coștiug* „variantă a lui *coșciug* «sieriu»” [sic]. DNFR), ci un nume real (*Cost-îng*), confirmat, de două ori, ca nfm (Buc.), corelat cu *Costin* prenume și nfm; cf. *Costinca* (*Cost-înc-a*) nfm (DOR, p. 34), la care poate fi raportat *Costinceanu* nfm (nu explicat din „bg. *Kostinko* «românizat» prin adăugarea suf. -*canu*” [sic]. DNFR);

Dărîngă (*Dăr-îng-ă*) nfm și *Dorîngă* (*Dor-îng-ă*) nfm sînt explicate în DOR, ambele, din apelativul *dărîngă* „prăjină” (p. 258, vezi și p. 263), iar în DNFR, tot dintr-un apelativ, necunoscut lexicului românesc, ung. *dorong* „ciomag” (din care poate proveni substantivul românesc menționat, *dărîngă*, necunoscut mie)². De fapt, avem două antroponime, existente și în București (ca nfm) : *Dărîngă*/*Dărîngă*, înrudit cu *Darul*, *Dara* nb, *Darea* (atestată în DOR, p. 257); cf. der. (cu suf. -*ang-*, vezi *supra*) *Daranga* nfm (Buc.) și *Dorîngă*, cf. *Dora*, *Doru* (înregistrate în DNFR);

Halînga (*Hal-îng-a*) nfm (Buc.); cf. der., din aceeași temă *Hal-*, (cu suf. *-ac-*) *Hălac* (altfel explicat în DNFR); (cu suf. *-îț-*) *Halîț(ă)* (cu altă etimologie în DNFR); cf. *Halîța*, sat, jud. Iași; (cu suf. *-eș-*) *Haleș*, sat, jud. Buzău (vezi *On. rom.*, p. 145);

printre numeroasele derivate față de *Marin*, cf. *Marinaș*, *Marinică*, *Marinel*, *Marinicu* (vezi DNFR) și *Marinca* (*Mar-înc-a*) (*ibidem*), există și un *Măringuț* (DNFR, cu o etimologie inacceptabilă: „pol. *Maringe*, cu suf. *-uț*” [2]), urmată de o alta, formulată confuz, în locul căreia propun: *Măringuț* presupune existența unui *Maring(a)* / *Maringu*;

Merling (*Mer-îng*) nfm (Buc.) se corelează cu *Merla*, *Merloi*, *Merlușcă*, *Merlescu* (existente în DNFR);

în DNFR apare un *Opring* fără etimologie; analizat *Opr-îng*, se alătură lui *Oprea*, dar mai ales lui *Oprincă* (*Opr-înc-ă*) nfm (DOR, p. 339); pentru tema (de gradul II) *Oprin-*, cf. *Oprină* nb (*ibidem*), *Oprin(a)* (DNFR), *Oprinescu*, *Oprinoiu* (*ibidem*);

pe *Potîngă* (*Pot-îng-ă*), explicat în DNFR din *potîngă* (atestat o singură dată în DĒR) „variantă a lui *potîng*”, îl raportez la *Potea* nb (înregistrat în DOR, p. 352), *Potu* nfm (Buc.).

4. Consider că exemplele analizate mai sus, împreună cu cele anterioare (din *On. rom.*, p. 142; vezi *supra*) constituie dovezi suficiente pentru existența sufixului antroponimic *-îng-*, cu varianta regională (după anumite consoane, printre care și *-r-*) *-îng-*, ca în *Paring*.

Microsistemul derivatelor analizate dovedește, totodată, că ele poartă accentul pe sufix³ (bineînțeles în afara cazurilor când intervine un sufix cu accent prioritar, ca în *Măringuț*). Prin urmare, accentuarea veche este *Parîng*⁴ și *Varîng*.

NOTE

* Utilizez următoarele abrevieri: Buc. = *Lista abonaților la serviciul telefonic din municipiul București*, București, 1977; DNFR = Iorgu Iordan, *Dicționar al numelor de familie românești*, București, 1983; DOR = N. A. Constantinescu, *Dicționar onomastic românesc*, București, 1963; DRH, B, II = *Documenta României Historica. B. Țara Românească. Volumul II (1501—1525)*, îngrijit de Ștefan Ștefănescu și Olimpia Diaconescu, București, 1972; nb = nume de bărbat; nf = nume de femeie; nfm = nume de familie; NPLR = Ioan Pătruț, *Nume de persană și nume de locuri românești*, București, 1984; *On. rom.* = Ioan Pătruț, *Onomastică românească*, București, 1980.

¹ Ion Iordan, Petre Gâștescu, D. I. Oancea, *Indicatorul localităților din România*, București, 1974, p. 102.

În *Indicatorul alfabetic al localităților din Republica Populară Română*, București, 1956, găsim, s. v. *Cearingani*, trimiterea „vezi denumirea oficială *Cearingani*” (p. 182), în loc de *Cearingani* (p. 184).

² SCRIBAN, D. înregistrază pe *doringă*: „Olt. Prăjină pe care se întind rufele și hainele în casă. Păringă, ciobîrnac” < ung. *dorong*, *durung*, prăjină, rudă” (p. 443).

³ Desinențele sau articolul care urmează sufixului nu determină modificarea accentului (cf. *Bodring-ă*, *Cearing-ul*).

⁴ Pentru a nu rămîne nici un dubiu asupra existenței, dar și a predominării formei *Paring*, mai aduc următoarele informații:

În *Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni — Oltenia*, vol. V (București, 1984), am găsit oronimul înregistrat în câteva localități: *Paringu*, în Magherești/pct. 912, com. Săcelu (p. XIV); *Scoarța/915* (p. XIV); *Pojaru/918*, com. Bustuchin (p. XV); *Peșteana-Jiu/920*, com. Bîlteni (p. XVII) (toate în județul Gorj); *Păring*, în Grădișteța/922 (jud. Vâlcea) (p. XVI); *Paring*, (corectat) *Păring*, în Bumbesți-Jiu/905 (jud. Gorj) (p. XII).

În urma lecturii prezentei note, M. Homorodean îmi comunică următoarele forme (pentru care îi exprim calde mulțumiri), înregistrate, cu ani în urmă, în anchete efectuate în Valea Jiului: *Paringu*, în Bumbești (jud. Gorj) (vezi și răspunsul de mai sus), Lonea (încadrată în orașul Petrila, municipiul Petroșani), Livezeni (înglobat în municipiul Petroșani), informatorul I; *Gruți Paringului*, în Petroșani; *Virvu Paringului*, în Cimpa (încadrată în orașul Petrila); *Păringu*, în Dilja Mare (localitate componentă a municipiului Petroșani); *Virvu Păringului*, în Livezeni (vezi *supra*), informatorul IV; *Păring*, în Aninoasa (comună suburbană, municipiul Petroșani), Livezeni (vezi *supra*), informatorul I; *Izvor Păring*, în Jieț (încadrat în orașul Petrila); *Vlrful Păring*, în Bumbești, același informator de la care a înregistrat și forma *Păringu* (vezi *supra*); *Păringu*, în Cimpa (vezi *supra*), alt informator; Livezeni (vezi *supra*) alți informatori.

Aprilie 1987

Institutul de Lingvistică și Istorie Literară
Cluj-Napoca, str. E. Racoviță, 21

... în urma lecturii prezentei note, M. Homorodean îmi comunică următoarele forme (pentru care îi exprim calde mulțumiri), înregistrate, cu ani în urmă, în anchete efectuate în Valea Jiului: *Paringu*, în Bumbești (jud. Gorj) (vezi și răspunsul de mai sus), Lonea (încadrată în orașul Petrila, municipiul Petroșani), Livezeni (înglobat în municipiul Petroșani), informatorul I; *Gruți Paringului*, în Petroșani; *Virvu Paringului*, în Cimpa (încadrată în orașul Petrila); *Păringu*, în Dilja Mare (localitate componentă a municipiului Petroșani); *Virvu Păringului*, în Livezeni (vezi *supra*), informatorul IV; *Păring*, în Aninoasa (comună suburbană, municipiul Petroșani), Livezeni (vezi *supra*), informatorul I; *Izvor Păring*, în Jieț (încadrat în orașul Petrila); *Vlrful Păring*, în Bumbești, același informator de la care a înregistrat și forma *Păringu* (vezi *supra*); *Păringu*, în Cimpa (vezi *supra*), alt informator; Livezeni (vezi *supra*) alți informatori.

... în urma lecturii prezentei note, M. Homorodean îmi comunică următoarele forme (pentru care îi exprim calde mulțumiri), înregistrate, cu ani în urmă, în anchete efectuate în Valea Jiului: *Paringu*, în Bumbești (jud. Gorj) (vezi și răspunsul de mai sus), Lonea (încadrată în orașul Petrila, municipiul Petroșani), Livezeni (înglobat în municipiul Petroșani), informatorul I; *Gruți Paringului*, în Petroșani; *Virvu Paringului*, în Cimpa (încadrată în orașul Petrila); *Păringu*, în Dilja Mare (localitate componentă a municipiului Petroșani); *Virvu Păringului*, în Livezeni (vezi *supra*), informatorul IV; *Păring*, în Aninoasa (comună suburbană, municipiul Petroșani), Livezeni (vezi *supra*), informatorul I; *Izvor Păring*, în Jieț (încadrat în orașul Petrila); *Vlrful Păring*, în Bumbești, același informator de la care a înregistrat și forma *Păringu* (vezi *supra*); *Păringu*, în Cimpa (vezi *supra*), alt informator; Livezeni (vezi *supra*) alți informatori.

Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni — Oltenia, vol. V, de dr. TEOFIL TEAHA, dr. ION IONICĂ, dr. VALERIU RUSU, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1984, XXXVIII + 202 p.

O dată cu apariția celui de-al V-lea volum se încheie publicarea *Noului Atlas lingvistic român, pe regiuni — Oltenia*. NALR — *Ol.* este, astfel, primul din seria noilor atlase lingvistice românești care reușește să valorifice integral, prin publicare, materialul dialectal înregistrat pe teren, constituindu-se într-o „monografie” — cea mai întinsă, sistematică și completă — a graiurilor oltenestice de astăzi. S-a impus încă de la primul volum ca o lucrare fundamentală în cercetarea limbii române prin valoare și lămurită științifică deosebite, ca o sursă obligatorie de documentare și de referință pentru numeroase cărți, studii, comunicări, ca punct de plecare pentru noi idei și ipoteze legate de diverse aspecte actuale sau istorice ale limbii române. Realizarea și reușita deplină de acum onorează și consolidează recunoscuta tradiție românească în geografia lingvistică. Dar, mai ales, evidențiază valoarea și bogăția cu totul excepționale ale materialului adunat pentru atlasele lingvistice naționale și regionale, confirmă cu putere faptul că acest material e în măsură să ofere noi perspective și argumente pentru istoria limbii și a poporului român, prea importante și serioase pentru ca să ne putem îngădui ușurința de a le nesocoti; demonstrează, alăturându-se WLAD, ALR II și volumelor publicate până acum ale ALR I și NALR, că a devenit o realitate deasupra oricărei îndoieli că astăzi studiul limbii — și nu numai al limbii — nu se poate lipsi de atlasele lingvistice. De aceea, materialul adunat pentru ele cu trudă și grijă, în mare parte redactat și pregătit pentru tipar, se cere neînfriziat pus la îndemna specialiștilor prin grăbirea ritmului de apariție a ALR I și NALR (*Transilvania, Moldova și Bucovina, Banat, Crișana, Maramureș, Muntenia și Dobrogea*); căci, hotărât, tergiversările, ezitățile, calculele de altă natură decât cea științifică nu ne pot fi decât nefavorabile în această privință. Consultarea și valorificarea parțială a materialului constituie doar un paliativ, nu soluția necesară și așteptată. Numai prin publicarea integrală a acestor opere de competență vom avea imaginea sincronică reală, vie, a limbii române în spațiu, cu profunde și semnificative implicații diacronice. Așa încît, în acest context, dar mai cu seamă țintind scama de valoarea întru totul remarcabilă a realizării ca atare a lucrării, e firesc să apreciem împlinirea de acum a NALR—*Ol.* ca un veritabil eveniment științific, ce încununază o muncă stăruitoare și temeinică de peste douăzeci de ani. Prin cele cinci volume ale NALR—*Ol.* (București, 1967—1984), ca și prin *Texte dialectale. Oltenia și Glosar dialectal. Oltenia* (București, 1967), graiurile oltenestice dispun de instrumente și posibilități sistematice și depline de studiu.

Ultimul volum al NALR—*Ol.* este consacrat flexiunii verbului. Sub formă de hărți (202, de la 830 la 1031) și material necartografiat, el cuprinde paradigma, completă sau parțială, a 140 de verbe cuvînt-titlu. Față de caracterul declarat lexical (dar, firește, nu numai lexical) al volumelor anterioare, acesta are, deci, un preponderent caracter morfologic. Că repartizarea materialului dialectal pe volume s-a făcut programatic în această idee o dovedește și faptul că, pe parcurs, alături de chestiuni dedicate morfologiei verbului, au fost lăsate de o parte, pentru a fi incluse în acest ultim volum, altele, privitoare la numeral, pronume, prepoziție etc. (cf., de altfel, și *Prefața* la vol. IV: „ultimul volum [...] va include material referitor la structura gramaticală a graiurilor oltenestice, în special *Verbul* [...]”). Din păcate, însă, din nu știm ce motive, ele (chestiunile 1564—1586, 1966—1989, 1994—2000; chiar și câteva referitoare la verb: 172—174 (*a lăcea*), 223, 224 (*a întreba*), 229 (*a striga*) etc.) nu au mai apărut la locul ce li se rezervase. Cum acestea sînt de real interes alături pentru morfologia graiurilor oltenestice, cit și pentru a celor dacoromânești în general, va trebui găsită o modalitate de a le adăuga materialului publicat; eventual ca addenda la o posibilă anexă ce ar cuprinde un foarte util indice general al lucrării, anunțat și el ca intenție, dar nerealizat încă.

Un număr mare de verbe a fost inclus și în cuprinsul tuturor celorlalte volume, unde, împreună cu alte părți de vorbire (substantive în primul rînd), ele conturează și împlinesc firesc diferite cîmpuri semantice. Prezența lor rezumîndu-se acolo la o singură formă (de obicei pers. 1 sau 3 ind. prez.), multe au fost reluate aici (cu trîmțirile de rigoare, între care însă unele omisiuni: de la h. 907, 908, 909 la planșa 10 din vol. I, de la h. 941, 988 la pl. 32, 55 din vol. II, de la h. 963, 970 la h. 502, pl. 90 din vol. III etc.), completîndu-li-se paradigma cu formele programate de *Chestionarul NALR*. Chiar dacă pentru numele unor acțiuni apare și o oarecare variație lexicală în spațiul lingvistic oltenesc (cf. h. 852 VOMEZ (*vărs, debardez, vomit*), h. 869 STRĂNUT (*străfig, strănut*), h. 894 ARUNC (*arune, azbîrl, dau*) etc.), preg-

nantă rămâne tocmai remarcabila unitate lexicală a verbelor. Această caracteristică este, desigur, una din premisele preponderenței caracterului morfologic al volumului al V-lea, ea înlesnind posibilitatea de comparație a realizării formelor paradigmatiche ale verbului în diferite graiuri. De aceea, în conformitate cu criteriul gramatical, care a fost adoptat la alcătuirea volumului, gruparea verbelor pe conjugări era mai indicată decât înregistrarea lor în succesiunea numărului de ordine al întrebării; după cum, însă, redării grupate a paradigmei fiecărui verb trebuie să-i recunoaștem și evidente facilități la consultare.

În contextul amintitei unități lexicale, diferențierile între formele verbale, de la un grai oltenesc la altul, se realizează mai ales prin mijloace fonetice și morfologice. Accentul, de pildă, fie alătură graiurile oltenești în întregimea lor unor arii dacoromânești conservatoare (h. 993 : *măsór, mäsür*; h. 850 : *mirós*; etc.), fie le divizează în arii diferite (h. 995 : *blástám, bléstem* și *blestém*; h. 945 : *strecór, strácór, strícór* și *strácur*; h. 944 : *fásál* și *fásäl*; etc.); în unele graiuri, în formele de pers. 1 și 2 pl. ale prezentului indicativ și conjunctiv și de pers. 2 pl. ale imperativului afirmativ, se deplasează analogic de pe radical pe flectiv (h. 853, 857 : (*să*) *spuném, (să) spunéji*; h. 873, 875 : (*să*) *ne ridém, (să*) *vă ridéji*; h. 920 : *gemém, geméji*; h. 1007 : *mergém, mergéji*; h. 1018 : *fácém, făcéji*; etc.; cf. și FD, VII, 1971, p. 159—165), confirmând o tendință nu numai românească, ci și general romanică. De asemenea, prezența formelor „iotacizate” în estul Olteniei e atestată și în hărțile acestui volum (h. 834 : *váz*; h. 847 : *áuz*; etc.), în timp ce alte variante fonetice conturează arii mai mari sau mai mici ori alternează mai puțin regulat în spațiu (h. 988 : *rădic* și *ridic, ridic*; *ibidem* MN : *scap* și *scáp*; h. 867 : *sughit* și *sughit*; h. 910—912 : *durmim* și *dormim, durmeam* și *dormeam, durmii* și *dormii*; etc.). Ca notă generală se poate reține că o varietate fonetică mai mare caracterizează graiurile din nord-vest. Dacă la unele verbe e generală forma cu sufixul *-ez* (h. 961 : *lucrez*) sau cea fără el (h. 904, 905 : *șchioapăt, ingenunchi* și, numai sporadic, *șchiopătez, șchiopez* și *ingenunchez*), la altele, forme mai răspândite, cu sufix (*-ez* și *-esc*), i se opune, în nord-vest, forma fără sufix, care face arie comună cu graiurile bănățene din vecinătate (h. 949 : *grăpez* și *gráp, grap*; h. 971 MN : *să cineze* și *să cine*; h. 1009 MN : *invirtesc* și *invirt*). Aceași continuitate cu Banatul se constată, în arii mai mici, și când e vorba de condiționalul-optativ cu auxiliarul *vreăș* (h. 934 MN : *vreăș cinta*; h. 958 MN : *vreăș costi*; etc.), de imperativul negativ cu formă lungă (h. 851 : *nu miroșareji, nu miroșariji, nu miroșriji*; h. 982 MN : *nu cumpărareji, nu cumpărariji*; etc.) sau de conjunctiv perfect cu auxiliarul acordat cu subiectul (h. 865 MN : *să fiu tușit*; h. 891 MN : *să fiu finut*; h. 954 MN : *să fiu costl*; etc.; era bine ca, în asemenea cazuri, să se înregistreze formele la toate persoanele). Poate mai mult decât ne-am așteptat apar la pers. 3 pl. a imperfectului formele cu desinența *-u*, și nu în primul rând în aria vecină cu subdialectul bănățean, ci mai ales în sudul Olteniei (h. 845 : (ei) *plingeau* și (ei) *plingeau*; h. 942 MN : (ei) *lăia* și (ei) *lăiau*; etc.). Confirmând știuta-i vitalitate în graiurile oltenești, perfectul simplu acoperă întreaga arie, fără excepție, cu forme pentru toate persoanele; la fel și mai mult ca perfectul, căruia aici li sînt proprii numai formele sintetice. La viitor, în schimb, formele sînt variate (h. 982 : *am să cumpăr* — cea mai răspîndită, *o să cumpăr, (v)oi cumpăra, cumpăr* — prezent cu valoare de viitor care, dacă totuși a fost inclus în hartă, trebuia marcat ca atare; mențiunea de sub III apare cu înconsecvență; etc.), unele configurînd arii, altele alternd în spațiu. Contururi variabile de la un verb la altul prezintă arie, întotdeauna din jumătatea nordică, a gerunziului fără *-d* sau cu *-d* afonizat (h. 866 MN : *tușin, tușin^d*; h. 934 MN : *cintlin, cintlin^d*; etc.). Sau, în sfîrșit, surprinzător de mare apare frecvența formelor cu *u*, concupîndu-le pe cele cu *i*, la indicativ prezent, ale verbului *a fi* : *sunt* (1, 6), *suntem, sunteji* (h. 1027). Etc.

Modalitatea de prezentare a realității lingvistice diferă față de cea din volumele anterioare. Locul hărților analitice (integrale) și al celor interpretative este luat, aici, de o hartă ce a rezultat din combinarea celor două, hartă ce rămîne, în esență, analitică, pentru că înregistrează totalitatea formelor în transcriere fonetică, dar, grupîndu-le în arii, primește și valențe interpretative. Ceea ce nu exclude, atunci când e cazul, consemnarea formelor particulare în dreptul cifrei punctului cartografic. Faptul care a dat posibilitatea să se recurgă la această modalitate de redactare e, desigur, aceeași, invocată deja, unitate lexicală. Iar avantajele unei asemenea hărți sînt de netăgăduit : economie de muncă și de timp la cartografiere, accesibilitate și eficiență în consultare. Realizarea ca atare, însă, dovedește o insuficiență ce are urmări tocmai asupra interpretării corecte a realității lingvistice în spațiu : lipsa unei diferențieri grafice a izofonelor, izomorfelor și a izoglozelor ; aceeași linie continuă delimitează și opune, în cadrul aceleiași hărți, fără deosebire, arii fonetice, morfologice sau, mai rar, lexicale. Văzute simultan, acestea nu stau pe același plan. Uneori se adaugă și scăpări sau neglijențe, care complică și mai mult lucrurile : de pildă, în h. 851, formele de imperativ negativ *nu miroșă* ; *~sați* sînt despărțite, nejustificat, în două arii învecinate, când, în fapt, ele formează o arie compactă întinsă ; ori, tot așa, în h. 892 s-au trasat două arii vecine cu exact aceleași răspunsuri : *aș ftine* ; *ai ~* ; *ar ~* [3, 6] ; etc. Cititorul avizat și atent va reuși pînă la urmă să aprecieze corect și nuanțat asemenea situații, dar era bine ca ele să fi fost ghindite și realizate astfel de la început.

O mare parte a materialului este redată sub formă necartografiată, dar nu pe planşe speciale plasate la sfârşitul volumului (ca în volumele anterioare), ci pe chiar aceeaşi pagină cu harta, paradigma unui verb completându-se, de cele mai multe ori, grupat, putând fi cercetată cu uşurinţă.

Se publică în acest volum (p. XI—XXXV) şi datele despre localităţi şi informatori, obţinute prin primele 57 de întrebări ale *Chestionarului NALR*. Redactate concis, conţinând informaţii cu caracter istoric, demografic, etnografic etc., ele pot furniza puncte de reper importante în descifrarea, înţelegerea şi aprecierea unor fapte lingvistice. În câteva cazuri, însă, vom remarca un anume echivoc, datele părind să se refere la comuna de care ţine localitatea anchetată şi nu la aceasta: pct. ctg. 922, 926, 959. Între informaţiile cuprinse aici deosebit de interesante şi utile sînt, desigur, listele de toponime şi antroponime. Sumare în general, ele completează datele lingvistice, unele fiind chiar în măsură să sugereze sau să confirme explicaţii şi fapte în perspectiva istoriei. La numele de familie se enumeră adesea forma colectivă, menţionîndu-se, însă, şi forma originală (vezi, de ex., pct. ctg. 951, 960, 967, 974, 975, 979, 981 etc.); cînd, mai rar, această formă originală nu este consemnată, reconstituirea ei e dificilă şi nesigură: *Traileşti* (= *Trăilă* sau *Trăilescu*?), *Iacobeyti* (= *Jacob* sau *Jacobescu*?) (936), *Frăţileşti*, *Argintăreşti* (937), *Păuneşti*, *Ilieşti* (964). Oricum, datele despre localităţi şi informatori se dovedesc necesare şi bine venite nu numai pentru cel interesat de graiul unei localităţi oarecare, ci, în egală măsură, şi pentru cel ce studiază graiurile olteneste în ansamblu, oferindu-le preţioase sugestii şi argumente în analiza faptelor de limbă.

NALR—*Olenia* este una dintre lucrările de lingvistică cele mai importante realizate în anii din urmă. Se înşiruie, firesc şi cu cinste, între operele de valoare inestimabilă şi pentru totdeauna ale limbii române.

Aprilie 1987

Eugen Bellechi

Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară
Cluj-Napoca, str. E. Racoviţă, 21

MIOARA AVRAM, *Gramatica pentru toţi*, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1986, 414 p.

După cum rezultă din titlu şi din *Cuvînt înainte*, scopul pe care autoarea l-a avut în vedere la elaborarea lucrării a fost, în primul rînd, practic: „*Gramatica pentru toţi* a fost scrisă cu gîndul la cei care — dintr-un motiv sau altul — nu ştiu sau nu mai ştiu gramatică, dar doresc să se cultive, la cei care nu se simt bine în inferioritatea de exprimare, de cultură lingvistică şi care reacţionează la risul celor din jur nu prin indiferenţă sau chiar răzburare, ci prin instruire” (p. 5). Prin urmare, „*Gramatica* de faţă nu este o descriere completă, exhaustivă, a structurii gramaticale româneşti şi nu reprezintă o contribuţie teoretică originală la studiul acesteia. Normativă şi corectivă, ea foloseşte un cadru descriptiv redus la strictul necesar pentru înţelegerea recomandărilor şi interdicţiilor formulate în conformitate cu normele oficiale în vigoare” (p. 6).

După această caracterizare făcută chiar de autoare, ne-am aştepta să găsim în *Gramatica pentru toţi* reguli şi norme ale limbii române literare, cu mulţime de exemple, care să arate concret cum se poate realiza o exprimare corectă şi îngrijită. Un astfel de volum nu ar fi surprins, căci Mioara Avram este bine cunoscută publicului larg, din emisiunile de radio şi dintr-o serie de articole dedicate de-a lungul anilor folosirii corecte a limbii. Însă *Gramatica pentru toţi* depăşeşte intenţiile afirmate în *Cuvînt înainte* şi în *Introducere* privind caracterul de cultivare a limbii pe care îl are lucrarea, punîndu-i pe specialiştii faţă în faţă cu cercetătoarea exigentă Mioara Avram, unul dintre autorii de bază ai *Gramaticii Academiei* şi ai *Dicţionarului ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române*.

După *Introducere*, în care autoarea lămureşte ce este gramatica şi care sînt părţile constitutive ale acesteia, explică modul în care funcţionează norma gramaticală în strînsă legătură cu caracterul sistematic al structurii gramaticale, arătînd că „normele gramaticale trebuie respectate, în interesul unităţii limbii literare şi al prestigiului ei” (p. 15), ajungem la cele două părţi de bază ale lucrării: *Morfologia* şi *Sintaxa*.

Recunoaştem de la început dificultatea întocmirii unei astfel de lucrări, cu atît mai mult cu cît în zilele noastre asistăm la presiuni pe care cuvintele noi le fac asupra sistemului morfologic în primul rînd. De aceea, raportul dintre numărul paginilor consacrate morfologiei (219), şi cel al paginilor consacrate sintaxei (150) ne apare justificat. În plus, morfologia impune mai multe reguli particulare, care sînt adesea încălcate; deci materialul care se cere corectat este mai bogat, el nelimitîndu-se la structurile morfologice, ci cuprinzînd, pe de o parte, şi o serie

de aspecte ortografice și ortoepice sau referitoare la formarea cuvintelor; pe de altă parte, au fost tratate tot aici și aspectele sintactice aflătoare în strinsă legătură cu cele morfologice.

Atență observatoare a vorbirii actuale, Mioara Avram amendează orice exprimare care ar putea strâni confuzii, fie chiar și atunci când nu se încalcă neapărat o regulă gramaticală. De exemplu, autoarea arată de ce nu trebuie încurajată tendința de folosire a pronumelui demonstrativ *acesta* în locul pronumelui personal *el* (p. 136). Greșelile des întâlnite în folosirea adjectivelor pronominale de întărire sînt ușor de înălțurat după ce cititorul află explicația modalității de formare a acestor adjective pronominale și-și dă seama implicit de ce sînt greșite forme ca *eu însuși, voi însăși, ele însăși* sau de ce trebuie evitate pleonasmul datorate folosirii în aceeași construcție a unui pronume de întărire și a unui element de insistență sinonim (*eu însumi personal, chiar el însuși*, p. 131). Perfectul simplu, fiind un timp mai puțin cunoscut majorității vorbitorilor, pune mai multe probleme de folosire corectă. Unii vorbitori înlocuiesc perfectul compus cu perfectul simplu, fără să aibă în vedere restricțiile de nuanță stilistică și semantică (p. 178). Viitorul anterior, un timp învechit și livresc, este înlocuit în limba vorbită prin viitor. Pentru timpul viitor, autoarea recomandă folosirea construcțiilor cu auxiliarul invariabil *o* și conjunctivul prezent al verbului de conjugat sau cu prezentul indicativ al auxiliarului *a avea* și conjunctivul prezent al verbului de conjugat — forme considerate în *Gramatica Academiei* (vol. I, p. 270) ca specifice limbii vorbite și familiare sau regionale — declarînd construcția cu *a avea* + infinitivul nerecomandabilă și deci inadecvată stilistic în exprimarea orală (p. 183). Aceeași atitudine de rezervă sau chiar de dezaprobare manifestă autoarea și față de folosirea propozițiilor complete, în anumite împrejurări, în dialog (p. 253). Chiar dacă aceste recomandări sînt făcute în funcție de cerințele anumitor stiluri, ele pot surprinde și dezorienta puțin pe cititor. De altfel, se vede permanent această preocupare pentru calificarea stilistică și circumscrierea unor formule și construcții categoriilor: „învechite”, „populare”, „regionale”, „familiale”, „argotic” sau celor specifice unor stiluri ale limbii literare.

Bine observă autoarea că stabilitatea structurii gramaticale — compartiment al limbii ce evoluează mai lent decît altele — nu înseamnă și pietrificarea unor forme și construcții. Evoluția acestora determină existența în același timp a unor forme și construcții cu caracter învechit și a altora cu caracter de inovație, fiecare avîndu-și regula adecvată. Se observă, spre exemplu, extinderea folosirii pasivului cu *a fi* în special în lucrările științifice și în publicistică, în timp ce popular și familiar se folosește reflexivul pasiv. Numărul adjectivelor invariabile (ca *antișoc, bej, ecosez, șic, uni*) este în creștere în limba actuală. La gradele de comparație este pus în evidență un procedeu, întâlnit azi din ce în ce mai frecvent, de obținere a superlativului prin derivarea cu prefixe, mai ales neologice (*arhi-, extra-, hiper-, super-, supra-, ultra-*).

În prezentarea sistemului românesc de plural al unor substantive este inclusă și „o desinență străină neobișnuită -s, admisă în cuvinte ca *cruzeiro* — pl. *cruzeiros, peso* — pl. *pesos*” (p. 40). În ce ne privește credem că nu se poate vorbi de o astfel de desinență, ci de cuvintele în cauză intrate la noi cu forma de plural din limba de origine. Cel mult, putem considera că unii vorbitori le analizează greșit ca forme de singular, de unde și pluralul *cruzeiroși, pesosii*, în care avem de a face cu obișnuita desinență românească de plural masculin -i. S-ar fi putut cuprinde aici și forma *hipiși*, înțeleasă ca plural obișnuit al lui *hipis* (= engl. *hippies*), aceasta greșit socotită de vorbitori drept formă de singular.

Mulțimea problemelor discutate în *Gramatica pentru toți* prin prisma de îndreptar practic sau de ghid gramatical nu permite nici măcar enumerarea lor aici, fie ele oricît de strîns grupate. Ele pot fi urmărite, însă, cu mare profit de cei interesați, în cartea însăși, grație unei riguroase structurări pe capitole și paragrafe și, de asemenea, unei foarte clare expuneri; exemplele ilustrative sînt însă date cu mare zgîrcenie. Definițiile — altă ale părților de vorbire, cit și ale categoriilor acestora — sînt precise, clare și complete, conținînd adesea termeni de specialitate, care sînt definiți, la rîndul lor, în foarte utilul *Indice-glosar* de la sfîrșit.

Pentru specialiști și pentru toți aceia care se ocupă de limba română, parcurgerea *Gramaticii pentru toți* este un bun prilej de confruntare cu concepția gramaticală a Mioarei Avram, unul dintre renumiții cercetători ai gramaticii românești. Chiar dacă autoarea și-a declinat în *Cuvînt înainte* contribuția teoretică originală, elementele de acest fel nu lipsesc. Semnalăm, cu titlu de exemplificare, tratarea diferită față de *Gramatica Academiei* a raportului de coordonare, în sensul desprinderii, de către autoare, din coordonarea disjunctivă a coordonării alternative, realizată prin aceleași conjuncții ca relația disjunctivă: *sau, ori, fie* și prin adverbele perechi *aci... , aci; acum... , acum; ba... , ba; cînd... , cînd*, considerate elemente specifice acestui nou raport (p. 331). Tot în acest sens relevăm adăugarea genului și a cazului la categoriile verbului, cu limitare la modul participiu și, implicit, la diateza pasivă cu *a fi* (p. 150, 169, 197). Se știe că gruparea modurilor în personale și nepersonale atrage după sine și gruparea în predicative și, respectiv, nepredicative. Ultima grupă este alcătuită din infinitiv, participiu, gerunziu și supin. *Gramatica Academiei* admite ca excepție infinitivul cu valoare de imperativ, și astfel, predicativ: *a nu se cobori din mers*. Autoarea adaugă, tot cu caracter predicativ datorat

valorii de imperativ, supinul : *De reşinut acest lucru*, unde, în ultimă analiză, se presupune o elipsă a verbului *a fi* : *E de reşinut* (p. 264).

În domeniul elementelor de relaţie, autoarea preia ideea (sau numai formularea?) din *Gramatica Academiei* cu privire la constituirea elementelor introductive ale diverselor subordonate din adverbe relative sau pronume relativ-interogative precum *cea ce* de prepoziţie. Aşa, probabil, trebuie să înţelegem următoarele : „ca însoţitoare a unui pronume sau adverb relativ prepoziţia poate apărea ca mijloc — secundar — de legătură între propoziţii (s.n.), legând o subordonată de regenta ei (*Merg cu cine vreau*)” (p. 209), cu altt mai mult cu cît autoarea defineşte prepoziţia ca „parte de vorbire neflexibilă cu rol de cuvînt ajutător care exprimă raporturi de determinare între părţi de propoziţie” (s.n.) (p. 209). Ar fi fost mai justă şi în interesul unei mai bune sistematizări a cunoştinţelor despre natura relaţiilor gramaticale considerarea acestor construcţii drept locuţiuni conjuncţionale, în ideea expusă chiar de autoare la p. 227.

Chiar şi din referirea la cele cîteva probleme selectate de noi aici din *Gramatica pentru toţi* se poate constata că lucrarea este o gramatică pentru aceia care vor să-şi perfecţioneze şi să-şi nuanţeze cunoştinţele aflate deja la un nivel peste mediu.

Putem spune că *Gramatica pentru toţi* a Mioarei Avram tinde să cultive la cititor gustul pentru o exprimare care să întrunească toate calităţile estetice expuse în *Incheierea lucrării* : claritate, variaţie, simetrie, naturaleţe, cursivitate, eufonie.

Aprilie 1987

Sabina Teiuş

Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară
Cluj-Napoca, str. E. Racoviţă, 21

G. G. NEAMŢU, *Predicatul în limba română. O reconsiderare a predicatului nominal*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1986, 232 p.

0. Cartea lui G. G. Neamţu este o pledoarie pentru *predicatul verbal*, ca unicul existent. Aşa-zisul *predicatul nominal* este contestat ca parte de propoziţie unitară, demonstrîndu-se caracterul său bifuncţional. În consecinţă, într-o propoziţie ca *El este harnic*, există un predicat verbal (*este*), adjectivul *harnic* îndeplinind o funcţie extrapredicativă, numită de autor *adjunct verbal primar*.

Această interpretare nu apare aici în premieră absolută, ea însuindu-se în lingvistica românească cu aproximativ două decenii în urmă, prin formulări mai mult sau mai puţin explicite ale unor lingvişti ca D. D. Draşoveanu, Elena Neagoe, Valeria Guţu Romalo, Vasile Şerban, Petru Zugun. G. G. Neamţu, care s-a numărat de la bun început printre susţinătorii ideii, îşi asumă în acest volum curajul tratării monografice, tranşante şi exhaustive. Nu este vorba de asamblarea unor argumente preexistente, ci de o demonstraţie originală, bazată pe un riguros examen critic al bibliografiei de profil şi mai ales pe analiza aprofundată, pînă la detaliu, a faptelor de limbă.

1. Demersul autorului, derulat după o strategie foarte abil concepută, debutează cu un capitol de *Consideraţii generale*, care îşi propune, în principal, elucidarea conceptului de predicat. Acesta este echivalat cu verbul la mod personal, singurul capabil să realizeze predicţia. Purificînd-l de elementele care nu-i aparţin, G. G. Neamţu exclude din structura predicatului unităţi lexicomate ca adverbul de negaţie *nu* şi pronumele reflexiv care însoţesc verbul, chiar şi atunci cînd acesta este nedetaşabil (ex. *a se căi*, *a se cuveni* — p. 25). Interjecţia predicativă, prin echivalenţă cu verbul, prezintă un predicat verbal. Nu sînt acceptate predicatele adverbiale (adverbele „predicative” fiind de fapt „adverbe propoziţionale” — p. 32). Nu sînt admise semiauxiliarele (modale, aspectuale), acestea fiind considerate verbe predicative obişnuite (p. 43). În consecinţă, este respins predicatul verbal complex/complex, aşa cum nu se recunoaşte predicatul nominal ca poziţie monofuncţională. Există un singur tip de predicat — *verbal*, totdeauna monolexic.

Desigur, toate aceste aserţiuni, unele destul de îndrăzneţe, sînt sprijinite pe discuţii minuţioase, pe argumente convingătoare.

2. Prima secţiune a lucrării (*Caracterul bifuncţional al predicatului nominal*) conţine esenţa noii teorii despre predicatul nominal. Cheia de boltă este predicativitatea lui *a fi*. Capul de serie al „copulativelor” nu mai este tratat ca un verb asemant, ci ca unul cu un conţinut lexical foarte abstract, care „afirmă existenţa unei caracteristici (trăsături) a subiectului” (p. 81).

Se înțelege că autorul a avut aici de înfruntat o tradiție bine consolidată pe poziții opuse, de aceea își desfășoară argumentația concentric, pe parcursul multor pagini (două capitole), cu o știință a demonstrației care îl impresionează pe cititor și îl câștigă treptat în favoarea tezei susținute. Faptul că nu ocolește aspectele dificile, nici măcar pe cele care par a-l defavoriza (ex. inexistența unei întrebări pentru *a fi*), sporește impresia de siguranță și inspiră încredere în soluțiile propuse.

În aceeași notă de exactitate, vervă argumentativă și rigoare interpretativă sînt motivate funcția și denumirea de *adjunct verbal primar* (pentru „numele predicativ”), se delinștează clasa verbelor cu adjunct verbal primar („copulative”), stabilindu-se, pe baza unui criteriu ferm și consecvent, lista verbelor din categoria amintită, o listă finită, fără obișnuitul „etc”.

3. Partea a doua a lucrării (*Determinanții*) are un pronunțat caracter practic-aplicativ. Interpretarea bifuncțională a „predicativului nominal” impunea — ca o consecință — repartizarea determinanților ce apar pe lângă acest grup (verb + adjunct verbal primar) la cîte un singur regent. Sarcina aceasta — extrem de dificilă în multe cazuri — este asumată de autor cu același curaj, cu aceeași competență.

Apelînd la teza „relațiilor condiționate” și la procedee adecvate scopului propus (ex. „transpoziția structurilor”), G. G. Neamțu reușește să ducă la bun sfîrșit operația începută, oferindu-ne prima cercetare de sinteză de acest fel, extinsă pe parcursul multor pagini (126—151) și fixată într-un tabel sinoptic cuprinzător (p. 127—128).

Din descrierea făcută rezultă că cea mai complicată situație — din punctul de vedere al stabilirii regentului — se ivește atunci cînd adjunctul verbal primar este adjectiv sau adverb de mod, iar determinantul este un complement. Din această cauză, în lucrare sînt avute în vedere mai ales asemenea structuri, fără a se neglija însă alte aspecte dificile (expresii de tipul *mi-e dor, mi-e jenă, mi-e sete*, urmate de un determinant introdus prin prepoziția *de*: *mi-e dor de țară* etc.).

Cititorul găsește aici, la tot pasul, interpretări noi, foarte interesante, motivate de fiecare dată nu printr-un argument, două, ci prin seturi succesive, preîntîmpinîndu-se astfel și cele mai neînsemnate obiecții virtuale.

G. G. Neamțu nu și-a propus să se oprească și asupra cazurilor în care adjunctul verbal primar se realizează prin subordonata corespondentă („predicativă” din interpretările tradiționale). Deși cu aceasta s-ar fi depășit nivelul intrapropozițional, considerăm că „testul predicativei” i-ar fi slujit autorului în repartizarea unor determinanți cu regent incert. Un singur exemplu: *De meserie, gusații erau olari* (p. 151), unde substantivul de pe prima poziție este interpretat ca atribut al adjunctului verbal primar (*olari*). Aplicînd testul sugerat mai sus, s-ar constata că predicativă „nu ia cu sine”, nu încorporează acest „atribut”, deoarece el nu este subordonat „numelui predicativ”: *De meserie, gusații erau [ce fuseseră și părinți lor]*. Rămîne ca *de meserie* să fie analizat ca un complement limitativ al verbului *a fi*. Aceasta înseamnă că în tabelul sinoptic de la pagina 127, la poziția 6 (complement circumstanțial de relație, $T_1 = a fi$), semnul X („nu are ca regent . . .”) poate fi înlocuit cu semnul + („are ca regent . . .”). Firește, s-ar mai putea propune și alte „rectificări” (la pozițiile 5, 11, 15, de pildă), aplicînd proba amintită sau altele, iar aceasta nu ar diminua meritul autorului, ci ar confirma principiul regentului unic, susținut de el, precum și eficiența, viabilitatea concepției sale.

4. Cele șase *Anexe* ale lucrării iau în discuție probleme strîns legate de categoria predicativului, de aceea apariția lor înainte de *Concluzii* este pe deplin justificată. Evidențiem mai ales *Anexa 1* (*Construcția „a trebui + participiu”*), nu numai pentru că rezolvă excelent problema interpretării acestei structuri, ci și pentru că reabilitează participiul ca formă verbală. În cele două secțiuni anterioare, G. G. Neamțu acceptase cu prea mare ușurință ideea echivalenței totale participiu — adjectiv („adjectiv participial” — p. 83), absolutizînd calitățile „adjectivale (și, implicit, neverbale) ale participiului” (p. 81). Aici, în *Anexa 1* (fericită inconsecvență!), i se recunoaște participiului statutul de mod verbal nepersonal, care, spre deosebire de adjectiv, poate intra în relație cu un subiect, în anumite construcții, „asemenea celorlalte moduri nepersonale” (p. 159).

5. Volumul mai cuprinde un amplu rezumat în limba franceză, oportun în cel mai înalt grad. Teoria predicativului, cu problemele aferente, este îmbogățită în carte cu idei care depășesc sfera de interes a limbii române, încadrîndu-se în sintaxa generală. Specialiștii străini, cei francofoni, vor putea lua cunoștință, prin acest rezumat, de contribuția cercetătorului român într-un domeniu de importanță majoră, existînd astfel șansa unei circulații mai largi a soluțiilor propuse.

6. *Predicativul în limba română*, după cum sugerează și subtitlul (*O reconsiderare a predicativului nominal*), l-a obligat pe G. G. Neamțu la o pronunțată atitudine critică. Subliniem că această polemică deschisă este purtată cu maturitate, în termeni cumpăniți, chiar cu eleganță și finețe, ocolînd, de regulă, formulările sentențioase. Punctele de vedere ale diferiților autori sînt prezentate cu rigoare și fidelitate, într-un sistem de referințe ireproșabil.

Lucrarea evidențiază calitățile de cercetător, de profesionist ale lui G. G. Neamțu: informare, spirit critic și selectiv-combinativ, inteligență, spirit analitic pătrunzător, deschidere spre modernitate. Stilul este alert, antrenant, completând fericit calitățile unei cărți bine structurate, de o elevată înută științifică.

Noiembrie 1986

G. Gruifă

Universitatea din Cluj-Napoca
Facultatea de Filologie

Str. Horea, 31

CRÎȘU DASCĂLU, *Dialectica limbajului poetic*, Timișoara, Facla, 1986, 224 p.

Cartea lui Crișu Dascălu reprezintă, fără îndoială, o realizare excepțională în cimpul cercetărilor actuale de poezie românească. Fără a încerca, în cadrul acestei recenzii, o evaluare sistematică a tuturor contribuțiilor de ansamblu și de detaliu ale acestei cărți, se pot releva, totuși, câteva aspecte fundamentale care fac din lucrarea cercetătorului timișorean un moment de referință în contextul eforturilor actuale de reconstrucție teoretică a poeziei.

Autorul propune o refundamentare a conceptului de *limbaj poetic*, pornind din interiorul paradigmei teoretice structuraliste (cf. și mărturisirea din „La cititor”, p. 7), dar printr-o viguroasă reelaborare dialectică a acestui concept, bazată pe asimilarea profundă și valorificarea nuanțată, la nivelul de relevanță specifică, a unor premise generale din Hegel și clasicii filozofiei marxiste (cf. mai ales, p. 32, 116) și din critica filozofică a structuralismului mecanicist (Garaudy — cf. p. 127, 129; Wald — cf. p. 57), îmbinate fericit cu adoptarea unei viziuni hermeneutice, anti-positiviste, de extracție românească (Marino — mai ales 60, 64), asupra naturii specifice a sensului poetic. Întemeindu-se pe asemenea premise de principiu, Crișu Dascălu își inserie explorarea teoretică și faptică în perspectiva unei înțelegeri profunde a limbajului ca „activitate transformatoare” sau „eveniment” și a limbajului poetic ca realitate *esențial dinamică*, „a cărui unică modalitate de a fi este cea *procesuală*” (p. 18). La nivelul cel mai general, aportul teoretic al acestei lucrări echivalează, de fapt, cu o subminare și depășire (= negare dialectică) a principiilor fundamentale ale abordării (lingvistice și) poetice structuraliste: „Punerea între paranteze a procesualității *limbajului poetic* nu este posibilă [...] pentru simplul motiv că procesualitatea constituie însuși modul lui de a exista” (p. 57). Pornind de la teza că „expresia deplină a procesualității este *contradicția*”, autorul schițează, astfel, liniile mari ale unei concepții „dialectice” asupra limbajului poetic, aproximat ca „un proces cu natură profund contradictorie”, a cărui finalitate fundamentală, constitutivă, este „crearea de semnificații” (în special, p. 18—19, 56—58). Coordonatele esențiale ale conceptului central de „semnificație”. În acest context, apar schițate prin raportarea la strategia generală a abordării semiotice propuse de Ch. Morris: se argumentează, cu deplină justete, în această perspectivă, că „limbajului poetic, ca procesualitate, nu-i pot fi proprii decât *semnificațiile sintactice*, adică tocmai acelea care se constituie în timpul lecturii” (p. 59). Crișu Dascălu accede, în acest fel, la o perspectivă teoretică asupra limbajului poetic, care — deși se înscrie în prelungirea unor cunoscut anticipații din poezia școlii pragheze (Mukařovskyy) sau în preajma unor aproximații similare din teoria poetică actuală (ex. Kristeva — v. p. 18, 43 ș.a.; Lotman — v. p. 31, 57; iar la noi, în direcție diferită, I. Coteanu) — va fi dezvoltată și elaborată, în această carte, într-un mod propriu, cu remarcabile contribuții originale.

Strategia specifică a acestei lucrări se constituie ca o construcție sistematică pornind de la reformularea, în contextul schițat, a celebrei formule jakobsoniene ce definea funcția poetică a limbajului prin „proiecția principiului echivalenței de pe axa selecției pe axa combinării”. Crișu Dascălu observă, cu dreptate, că această formulă restringe principiul poetic la „proiectarea disjuncției din paradigmatic în sintagmatic”, neglijând aspectul complementar de „proiectare a conjuncției din sintagmatic în paradigmatic” și interzicându-și, prin aceasta, accesul la dinamica fundamentală a fenomenului poetic, întrucât cele două aspecte contradictorii reprezintă „două laturi ale unui proces unic” (p. 40, 108, 129). Această obiecție crucială a fost formulată, de fapt, și de alți cercetători, dar, independent de aceștia, C. Dascălu își dezvoltă argumentația cu mijloace proprii, iar soluția pe care o va propune, pentru a depăși impasul poeziei structuraliste, conține, în mai multe privințe, elemente originale. Poeticianul nostru reformulează principiul poetic fundamental în termenii unui „proces *contradictoriu* în care cele două planuri se presupun și se neagă simultan” sau, mai simplu, ca o „*dialectică a sintagmatizării*”. Fenomenul nuclear al acestei dialectici este circumscris de autor prin conceptul de „TEXTUALIZARE”, concept prin care se definește, în ultimă instanță, dimensiunea

„matriceală” a construirii „paradigmei” (sau „semnificației”) poetice. Partea centrală și cea mai dezvoltată a lucrării (p. 56—173) este dedicată, în întregime, aprofundării teoretice și ilustrării aplicative a fenomenului textualizării în limbajul poetic românesc. Într-o primă secțiune, acest proces este urmărit în spațiul intraparadigmatic, prin definirea diverselor tipuri de relații între termenii paradigmei semantice textualizate în poezia română (sinonimie, antonimie, cohionimie, inconimie, hionimie și hiperonimie — p. 84—143), precum și a modalităților semantice de constituire a paradigmei (anularea, tranzitivitatea, comutarea, gradația și succesiunea, medierea, unificarea — p. 144—159). Într-o a doua secțiune a acestei părți se urmăresc, mult mai succint, câteva tipuri de relații interparadigmatice, insistându-se în special asupra mărcilor sintactice care „semnalează” aceste relații, precum și asupra relației dintre coerența textului și „densitatea paradigmatică” (p. 160—173). În toate aceste pagini, Crișu Dascălu formulează numeroase soluții teoretice și descriptive noi, bazate pe o analiză pătrunzătoare, precum și pe o temeinică stăpânire a întregului cîmp faptic al limbajului poetic românesc. Avem certitudinea că disocierile propuse în această carte își vor dovedi fecunditatea și valoarea în perspectiva sintezelor viitoare asupra limbajului poetic românesc.

Lucrarea ridică, desigur, și o serie de probleme, de principiu și aplicative, care ar merita o dezbateră mult mai aprofundată. Perspectiva teoretică avansată în această carte ar putea fi evaluată mai exact și circumscrisă, în limitele ei inerente, prin situarea consecventă într-un plan discursiv-textual și confruntarea cu o posibilă abordare *generativă* a procesului creației de sens. Din acest unghi, chiar unele dintre dimensiunile centrale ale conceptului de ‘textualizare’ propus de Crișu Dascălu — ca, de ex.: relația dintre ‘paradigma lingvistică’ și ‘paradigma poetică’; modul de înțelegere a procesului de construcție a arhitemului (cf. p. 115); delimitarea semnificației paradigmatică de sensul textual (p. 127); raportul dintre textualizare și procesul metaforic (p. 58) — ar putea fi reformulate și elaborate pe baze diferite. În interiorul propriei perspective, rămân să fie dezvoltate, pe de altă parte, aspectele complementare ale *contextualizării și transtextualizării*, care apar schițate, doar, într-un stadiu embrionar, în finalul cărții (p. 174—183). Dincolo de toate acestea, însă, lucrarea constituie, fără îndoială, o remarcabilă izbindă a poeziei noastre actuale.

N O T E

¹ Cf. E. Holenstein, *Jakobson ou le structuralisme phénoménologique*, Paris, 1974, p. 179; E. Stankiewicz, *Poetics and Verbal Art*, în T. A. Sebeok (ed.), *A Persuasion of Signs*, Bloomington, Indiana, 1977, p. 69; L. R. Waugh, *The Poetic Function and the Nature of Language*, în R. Jakobson, *Verbal Art, Verbal Sign, Verbal Time* (ed. K. Pomorska, S. Rudy), Minneapolis, University of Minnesota Press, 1985, p. 151.

Aprilie 1987

Mircea Boreilă

Universitatea din Cluj-Napoca
Facultatea de Filologie
Str. Horea, 31

ELENA SLAVE, *Metaforele limbii române*, București, Universitatea din București, Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, 1986, 338 p.

Rod al unor preocupări constante desfășurate de-a lungul a zece de ani (vezi *Cuvîntul înainte* al autoarei), cartea de față își propune să illustreze modul de organizare a metaforelor limbii române și să demonstreze că sursele limbajului figurat folosit în mod curent sînt mult mai numeroase și mai complexe decît s-ar crede.

Pornind de la analiza exhaustivă a materialului lexical oferit de *Dicționarul limbii române moderne*, București, 1958 și de *Dicționarul explicativ al limbii române*, București, 1975 (circa 60 000 de cuvînte), autoarea a organizat întreg vocabularul metaforic (peste 6 000 de cuvînte) în cîmpuri și serii semantice, evidențiind structuri figurative întemeiate în cadrul tuturor celor trei părți de vorbire care supraordonează lexicul figurat prezentat: substantivul, verbul și adjectivul.

De interes în egală măsură teoretic și practic, lucrarea pornește de la o succintă, dar esențială sinteză a *Metaforei ca unitate* (capitolul I, p. 7—18).

Organizată în trei subcapitole: 1. *Structura semantică a metaforei*, 2. *Conotații metaforice* și 3. *Distribuția metaforei*, această parte a lucrării se referă la principalele discipline și la clișiva dintre autorii de primă importanță interesați de problemele metaforei, oprindu-se la discuția mai adâncită a aspectelor lingvistice și a metodelor de analiză, în primul rînd, structurală.

Analiza detaliată a conotației pe tipuri, nivele de limbă și stiluri funcționale, ca și după gradul de generalitate, contribuie la lămurirea structurii metaforice a cuvintelor, diferită de noțiunea de sens figurat, aflindu-se în permanente raporturi sintagmatice.

Distribuția metaforei este discutată în legătură directă cu apartenența sau neapartenența la un anumit context și cu detalierea noțiunilor de mediu și evocare definite de Ch. Bally, toate evidențiind mecanismul expresivității prin contrast atât la nivel textual, cit și la nivelul enunțului figurat minimal.

Capitolul II, *Structuri metaforice* (pag. 25—47), prezintă scopul cercetării, ca și principiile și criteriile de clasificare a materialului, modul de dispunere a acestuia în funcție de structura semantică a lexicului. Titlurile celor șase subcapitole: 1. *Convergențe metaforice*, 2. *Distanța dintre termenul propriu și cel figurat*, 3. *Concret și abstract*, 4. *Natura conotației*, 5. *Conotația contextuală*, 6. *Formarea cuvintelor* constituie, de fapt, grilele pe baza cărora este interpretat, la sfîrșitul fiecărui capitol, lexicul figurat analizat. Convergențele metaforice constau în posibilitatea de structurare a metaforelor în funcție de existența cimpurilor semantice la propriu și a seriilor corelative, la figurat.

Pornind de la postularea, de către Tudor Vianu, a funcției unificatoare a metaforei, autoarea constată, pe baza analizei întregului material lexical oferit de DIRM și DEX, că tendința fundamentală a organizării limbajului figurat este convergența sensurilor proprii spre un număr redus de sensuri figurate, formînd întregi serii endocentrice. Serii corelative figurate probează puterea de derivare sinonimică a limbii române, noțiune aprofundată de Iorgu Iordan în analiza termenilor figurați paraleli.

Potențarea efectului expresiv al metaforei este direct proporțională cu creșterea distanței dintre termenul propriu și cel figurat, implicînd cu gradul de încălcare a compatibilităților contextuale, fenomene determinate de una dintre trăsăturile fundamentale ale limbajului — redundanța.

În relația concret — abstract, analiza metaforelor limbii curente arată că în măsura în care un cuvînt e mai concret la propriu poate spune mai puțin, din punct de vedere informațional, la figurat, metafora exprimînd, în numeroase cazuri, prin elemente concrete, noțiuni abstracte.

Cît privește natura conotației, între termenul propriu și cel figurat se instituie toate combinațiile posibile de conotații: favorabile, neutre, nefavorabile; aparținînd limbajului curent, familiar sau literar ș.a., contrastul contextual sau opozițiile din cadrul sistemului sporînd expresivitatea metaforică.

Un alt tip de convergență metaforică se realizează prin transferul metasememelor și la termenii derivați ai cuvîntului-bază, autoarea urmărînd, în toate cele trei capitole aplicative, gradul de productivitate a lexicului figurat și în ceea ce privește formarea cuvintelor.

Ultimele capitole: III. *Substantivul* (p. 49—164); IV. *Verbul* (p. 165—252) și V. *Adjectivul* (p. 253—294) sînt structurate relativ unitar, pe cît posibil în cimpuri semantice identice — *Natura, Vegetale, Vieșuitoare, Omul, Obiecte, Tehnica curentă* — sau apropiate: *Instrucție științifică, artă; Religie, mituri; Relații—ocupații; Acțiuni curente; Acțiuni tehnice; Cultură—relații*.

Analiza comparativă a metaforei pe clase morfologice a dus la concluzia formulată, de altfel, și de alte studii citate de autoare că metafora verbală este mult mai complexă decît cea substantivală, deoarece structura verbului implică corelarea sa cu factorii contextului (p. 165). Se insistă asupra acestei concluzii, întrucît, de obicei, cînd se vorbește de metafore se iau în considerare, în primul rînd, cele substantivale, în timp ce verbele cu valori figurate, raportate la totalul verbelor din limbă, reprezintă o proporție mult mai ridicată față de cea a substantivelor, fapt cu atît mai important cu cît numărul total al lexemelor verbale folosite figurat (2535) se apropie de cel al metaforelor substantivale (2711) (p. 249).

Printre concluziile generale, se semnalează unele deosebiri între limba curentă și limba literaturii artistice. Astfel, în limba curentă se observă o predominare netă a metasememelor negative; tot aici se stabilește că există o tendință generală de antropomorfizare a limbajului metaforic în ansamblu (p. 295), iar limbajele specializate oferă serii întregi de imagini sugesive, de nuanțe conotative inedite, dezvoltînd domeniul limbajului figurat. Dacă în limba curentă apare o apropiere cantitativă între lexicul figurat substantival și cel verbal, adjectivul fiind mult mai puțin reprezentat, în limbajul literar numărul adjectivelor metaforice este mai mare în comparație cu substantivul și verbul (p. 293).

Raportînd numărul total al unităților metasememice excerptate — 6041 — la vocabularul curent al unui om instruit — circa 25 000 de cuvinte —, se constată că aproximativ 25% din lexicul curent al unui vorbitor posedă valențe metaforice.

Cifra de 10% unități metasememice în limba română actuală (p. 296) s-ar fi modificat sensibil dacă ar fi fost incluse în liste și metaforele denominative, neluate aici în considerare „deoarece sînt lexicalizate” (p. 161). Sintem de părere că este destul de dificil de stabilit cînd se atinge pragul lexicalizării, că acest moment se aproximează destul de subiectiv și că multe dintre metaforele incluse în lucrare implică o componentă denominativă, fapt ce pledează pentru lărgirea criteriilor de excerptare a metaforelor limbii române.

În domeniul lexicului și, în special, al celui figurat, evaluările cantitative sînt relative și orientative. Tehnici lexicografice diferite, ca și momente distanțate în timp ale analizei vor evidenția, fără îndoială, un număr sporit de metafore propriu unei limbi cu un potențial creativ ridicat.

Organizarea și interpretarea pe care Elena Slave le oferă metaforelor limbii române, prezentarea acestora într-un cadru bine delimitat atît morfologic cît și semantic reprezintă contribuții de o însemnătate deosebită la cunoașterea limbii române în privința expresivității și creativității sale, constituie prețioase resurse de material lingvistic, a căror valorificare din multiple unghiuri va duce la pași însemnați în semantica aplicată a limbii române.

Martie 1987

Ileana Mureșanu
Universitatea din Cluj-Napoca
Centrul de Științe Sociale
Str. Republicii, 9

Imaginea în stilurile nonartistice ale limbii române literare în secolul al XIX-lea (coordonator: dr. CRIȘU DASCĂLU), Timișoara, 1986, 186 p. (multiplicat)

Structurat în capitole corespunzătoare figurilor investigate — *Metafora, Comparația, Epitetul, Figurile sintactice* —, volumul *Imaginea în stilurile nonartistice ale limbii române literare în secolul al XIX-lea* (elaborat de Sectorul de Poetică de la Centrul de Științe Sociale al Universității din Timișoara) vizează o descriere sistematică, la nivel formal, semantic și funcțional a stilurilor științifice, publicistice și juridico-administrative, adesea prin raportare la stilul artistic. Lucrarea pornește de la premisa că, în abordarea unei astfel de teme, se impune cu necesitate definirea riguroasă atît a figurii, cît și a stilului în scopul delimitării clare a obiectului cercetării. Astfel, figura se definește ca un raport între doi termeni, „o realitate relațională, cu particularități sintactice și semantice specifice”. Delimitarea figurii de nonfigură — în tipare sintactice identice — se realizează prin aplicarea criteriului semantic. Demersul are ca finalitate directă degajarea „comportamentului specific” fiecărei figuri în stilurile nonartistice ale secolului trecut și, indirect, contribuie la caracterizarea detaliată, precisă, riguroasă și realistă a stilurilor investigate.

Pe baza unui bogat material ilustrativ, Olimpia Berca și Smaranda Vultur examinează tipurile de *metafore* din punctul de vedere al formei; structurile metaforice simple (coalescente și implicate), ca și structurile metaforice complexe se impun și în stilurile nonartistice. La nivelul structurii semantice paralelismul între metafora stilului artistic și aceea din stilurile nonartistice se prelungește: fenomenele de proliferare a sensului (contaminare și acumulare semantică) și cele de transfer (personificare, depersonificare, transfer ontologic) sînt comune. Ceea ce individualizează metafora stilului nonartistic este referențialitatea pronunțată; de aici se desprind și tipurile specifice: metafora-definiție — proprie stilului științific, metafora-concept — prezentă în registrul filozofic, metafora rezumativă — frecventă în stilul publicistic. Evidențierea caracteristicilor structurale și funcționale ale metaforei constituie un pas spre stabilirea unei posibile tipologii a acestora. În ceea ce privește funcția textuală a metaforei, studiul propune câteva jaloane pentru stabilirea acțiunii structurante a acestei figuri la nivelul stilului publicistic și științific.

Tot sub raport formal și semantic este examinată *comparația* de către Livius Bercea și Ionel Funeriu. Autorii au în vedere cele patru elemente componente ale comparației: comparatul (aproape în exclusivitate substantiv în stilurile nonartistice); copula sau „marca indubitabilă a figurii” (reprezentată prin *ca* în proporție de 65% în stilurile nonartistice; sînt remarcabile disocierile de finețe referitoare la funcționarea și rolul ei în stilul publicistic, administrativ-juridic și științific); semnul comun, liant între comparat și comparant (prezent în text în special ca adjectiv); comparantul (caracterizat stilistic prin putere de evocare) structurează comparația în: comparație-imagină, comparație-paradigmă, comparație-parabolă. Structura semantică a comparației se raportează la comparat și comparant; primul, selectat din sfera terminologiilor de specialitate (mai puțin în stilul publicistic), este, de obicei, elementul neologic; al doilea termen, comparantul — purtătorul sporului de nouitate, al ineditului semantic —, își

afără sursa, alt pentru stilul artistic, cît și pentru cele nonartistice, în aceleași cîmpuri semantice : umanul, vegetalul, animalierul, acvaticul, pîricul, mitologicul etc.

Epitetul — studiul Doinei Bogdan Dascălu și al lui Crișu Dascălu —, definit ca figura compusă din cel puțin două elemente (de unde și termenul bloc epitetiv), este apreciat ca un caz particular al relației determinat — determinant. În funcție de natura determinatului, la nivel sintactic, blocul epitetiv apare ca grup nominal sau grup verbal. Definindu-l ca un caz special al determinării, autorii justifică importanța acordată criteriilor de identificare a epitetului. Determinarea epitetivă are ca suport determinatul — în majoritatea cazurilor substantiv selectat, după necesitățile fiecărui stil, din straturile vechi, populare sau neologice ale limbii; astfel, în secolul al XIX-lea, arhaismul apare ca specific stilului administrativ-juridic, iar neologismul, celui publicistic. Determinantul care actualizează sensul metaforic este epitetiv. Relația epitetivă și cea determinativă, confundabile la nivel formal, se diferențiază la alte niveluri. Sondarea prin intermediul epitetului a stilurilor nonartistice facilitează desprinderea trăsăturilor prin care acestea se apropie sau se distanțază, punindu-se la contribuție perspectiva statistică (frecvența faptelor investigate), semantică (analiza diferitelor paradigme) și funcționalistă.

Studiul *figurilor sintactice*, întreprins de Maria Foață și Dumitru Vlăduț, vizează funcția retorică, evidențiată la nivelul formei (retorica textului) și al conținutului (retorica participării). Sînt analizate în detaliu figurile textului — realizate prin permutare (inversiunea, tneza, hiperbatul), prin repetiție și adjoncție (paralelism, anaforă, amplificare, enumerare, paranteze, incidente, expleții, semne grafice) și prin suprimare (zeugma și asidentul) — care contribuie la caracterizarea globală sau individuală a stilurilor nonartistice, stabilindu-se utilizarea definiției a fiecărei figuri în parte. Autorii descifrează, la nivelul textelor scrise, figuri retorice proprii situațiilor vii, aplicînd, în cercetarea stilurilor nonartistice ale secolului trecut, metode semiotice moderne legate de cercetarea actelor de limbaj.

Remarcabilă prin unitate metodologică și efortul de caracterizare sistematică a stilurilor nonartistice, mai puțin studiate de specialiști, lucrarea impune și prin volumul impresionant al materialului investigat (trei stiluri funcționale din intervalul unui secol). Aport valoros la cercetarea istoriei limbii literare, lucrarea (fructificînd preocupări statornice ale autorilor) constituie o etapă în elaborarea unui studiu integral al evoluției stilurilor nonartistice.

Aprilie 1987

Victoria Moldovan

Institutul de Lingvistică și Istorie Literară
Cluj-Napoca, str. E. Racoviță, 21

MIRCEA HOMORODEAN, *Introducere în lingvistica romanică*, vol. II. *Limbile romanice*, Universitatea din Cluj-Napoca, 1986, 121 p. (multiplicat)

Lucrarea constituie o continuare a cursului cu același titlu (*Introducere în lingvistica romanică*), apărut la Cluj-Napoca în 1978. Autorul a considerat util ca, după tratarea aspectelor mai importante legate de originea limbilor romanice și de procesul concret de transformare a latinei în limbile romanice, să ne ofere, în completare, și o prezentare monografică a acestor limbi.

După clasificarea limbilor romanice (clasificare ce reprezintă — vezi p. 4—5 — o îmbinare a celei făcute de Tagliavini cu cele, asemănătoare, ale lui P. Bec, L. Renzi și B. Mancarella), sînt sintetizate, competent și instructiv, cadrul etnico-geografic în care s-a dezvoltat fiecare limbă romanică, structura dialectală, cele mai vechi atestări și crearea aspectului literar (unde este cazul), principalele caracteristici fonetice, morfosintactice și lexicale. Este important faptul că autorul stabilește, pe baza faptelor de limbă extrase din bibliografia largă pe care a asimilat-o și folosit-o, locul pe care îl ocupă fiecare dintre limbile prezentate în cîmpul romanic. Ultimele două capitole, utile și interesante, prezintă zonele pierdute pentru romanitate („Romania pierdută”) și expansiunea limbilor romanice în alte teritorii („Romania nouă”).

Un loc important în acest valoros curs universitar îl ocupă *limba română*. Autorul s-a dovedit un bun cunoscător al problemelor fundamentale legate de etnogeneza românilor, discutînd cu multă competență cadrul etnico-geografic, structura dialectală, formarea limbii literare. O atenție deosebită s-a acordat definirii individualității limbii române între celelalte limbi romanice, precizîndu-se altă corespondențele, cît și particularitățile specifice.

S-a subliniat faptul că studiul limbii române prezintă un interes deosebit pentru lingvistica romanică, în special, dar și pentru lingvistica generală. Prin caracterul popular al fondului său latin română servește, în numeroase cazuri, drept criteriu de recunoaștere a ceea ce limbile romanice apusene, indesebi italiانا, au moștenit direct din latina populară de ceea ce au împrumutat ulterior din latina literară. Prin evoluția ei limba română prezintă o deosebită importanță pentru lingvistica generală, mai ales pentru studiul limbilor în contact. Observațiile

generale asupra locului limbii române între limbile romanice demonstrează informarea bogată a autorului, care se dovedește un bun cunoscător nu numai al problemelor de romanistică, ci și de istorie a limbii române.

Concepția generală a lucrării demonstrează maturitatea autorului, care dispune de o îndelungată experiență universitară, preocupările constante pentru lingvistica romanică ducând la o înțelegere a lumii romanice cu tot ce are ea specific. Volumul de față înseamnă o contribuție importantă la cunoașterea și aprofundarea diverselor limbi romanice sub aspect comparativ. Cursul, de o valoare didactică ridicată, se adresează, deopotrivă, filologilor și istoricilor, dar și tuturor aceluia care doresc să cunoască problemele generale ale limbilor romanice, inclusiv ale limbii române.

Aprilie 1987

Viorica Pamfil
Universitatea din Cluj-Napoca
Facultatea de Filologie
Str. Horea, 31

ROLAND ELUERD, *La pragmatique linguistique*, Paris, Nathan Université, 1985, 204 p.

Lucrarea profesorului R. Eluerd de la Universitatea Paris — Sorbonne 3 își propune, cu modestie, niște obiective pur didactice: să prezinte mai întâi limitele analizelor lingvistice postsaussureene, apoi metodele și primele rezultate ale cercetărilor de pragmatică, începând cu luarea în considerare a subiecților vorbitori și a contextului enunțiativ și pînă la abordarea așa-numitelor „usages ordinaires du langage”. Acestea sînt de fapt și elementele care îi servesc autorului drept criterii pentru delimitarea pragmaticii, „analyse linguistique du IIIe type”, de ceea ce el numește „analyses linguistiques du IIe et du Ier type”, adică de analiza discursului și de lingvistica saussureană. Tot acestea sînt și elementele care fac obiectul (și titlul) celor trei capitole centrale ale cărții, care, prin amploarea sintezei teoretice și caracterul ei polemic, își depășește net condiția impusă de autor, aceea a unei simple „inițieri în pragmatică”.

Capitolele 1 și 2 introduc pe cititor în ampla problematică a acestui domeniu de cercetare, care s-a impus relativ recent, dar care are de fapt vîrsta lingvisticii, avînd în vedere că Ch. Peirce și F. de Saussure au fost contemporani. R. Eluerd reafirmă, la rîndul său, aportul primordial în această privință al cercetărilor efectuate de americanul Peirce și de austriacul Wittgenstein.

Definiția termenului *pragmatic*, -ă, cu care debutează primul capitol, este raportată firesc la pragmatismul filozofic. De aici definirea pragmaticii lingvistice ca studiu al utilizării limbajului în discurs, precum și al „mărcilor specifice care, la nivelul limbii, atestă vocația sa discursivă”.

Capitolul 3, intitulat *La prise en compte des sujets parlants ordinaires*, trasează evoluția dispozitivului „langue/parole” și a conceptului de subiectivitate în limbaj de la Saussure la Benveniste și de la Benveniste la Peirce.

Dacă analizele de tip saussureean exclud vorbirea și pe subiecții vorbitori din cîmpul cercetării, postulînd autonomia limbii ca sistem immanent, abstract și obiectiv, analizele discursului bazate pe teoria enunțării lui Benveniste încearcă să ofere un răspuns la întrebarea: „Ce separă limba de discurs, adică ce face ca la un moment dat limba să intre în acțiune ca discurs?”

După ce trece în revistă definiția dată de E. Benveniste conceptului de „enunțare”, precum și cele două definiții, una extensivă și alta restrictivă, formulate de C. Kerbrat-Orecchioni în *L' énonciation. De la subjectivité dans le langage*, Paris, 1981, R. Eluerd expune „teoria provizorie” propusă de această autoare, plecînd de la teoria nepragmatică a lui R. Jakobson. Din moment ce pentru Benveniste limba înainte de enunțare nu este decît „posibilitatea limbii”, schema jakobsoniană, devenită săracă și unidimensională, trebuie revăzută. Noua schemă, care își are și ea limitele ei, oferă autoarei elementele fundamentale ale unei adevărate „cărți pentru teoria (provizorie) a analizelor lingvistice de tipul II”.

Expunînd apoi tezele fundamentale ale lui Charles Peirce, autorul consemnează saltul realizat în această privință de la lingvistica enunțării la pragmatica lingvistică, unde limba se naște din chiar procesul comunicării, înglobînd „toate semnele acesteia, inclusiv pe vorbitori ca semne particulare”.

Rezumîndu-l pe Peirce, autorul semnalează două erori supărătoare comise de unii lingviști. Mai întâi, celebrul triumf al lui Ogden-Richards, considerat ca vizualizare a concepției triadice atestă de fapt o concepție didactică asupra semnului lingvistic, compus dintr-un simbol și o referință. Mai degrabă cea a lui Ch. Peirce este o concepție triadică, semnul fiind relația dintre *Representamen*, *Obiect* (Referent) și *Interpretant*, relație ce nu se poate descompune în mai multe relații diadice. O a doua eroare este cea comisă de Ch. Morris, care, delinînd pragmatica drept raportul dintre semne și utilizatorii lor, confundă de fapt *interpretantul* (imagine mentală avînd

o semnificație determinată ce orientează interpretarea) cu *interpretul* (persoana ce interpretează semnul). În concepția lui Peirce relația pragmatică este aceea în care semnul este privit în raport cu interpretantul. Autorul nu pierde prilejul de a semnala improprietatea comisă de R. Jakobson atunci când propune denumirea de simbol-îndex, cu totul ilogică în sistemul peircian, în care deicticele sînt semne pur indiciale.

Analiza triadică a semnului propusă de Peirce demontează dispozitivul „limbă/vorbire”: rolul acordat interpretantului redistribuie rolurile respective ale interpretelor. În locul unei limbi-cod plasate între vorbitori și deei în afara lor (ca în analizele lingvistice de primul tip) sau în locul a două coduri interiorizate în competențele fiecărui vorbitor și deei separate una de alta (ca în analizele de tipul doi), pragmatica lingvistică ne oferă imaginea limbii născute din însuși procesul de comunicare și înglobind ca atare toate semnele comunicării, printre care, ca semne aparte, și pe vorbitori.

Capitolul 4 poartă titlul *La prise en compte du contexte ordinaire mondain*, în el discutându-se chestiunea nivelului de integrare a pragmaticii, a nivelului de intervenție a contextului „ordinaire mondain” în producerea sensului global. „Unde și cum își găsește loc lumca în limbile naturale?”

R. Eluerd trece în revistă trei moduri de integrare a contextului, trei nivele succesive de intrare în acțiune a acestuia la O. Ducrot, J. Searle, A. Culioli.

Pentru O. Ducrot conceptul de „presupposition” este nu o condiție de utilizare a enunțului, ci un element de conținut. Nivelul de intervenție al acestuia în discurs, mai cu seamă în constituirea sensului enunțului, este cel al însuși organizării sale interne. Cu toate că punctul său de vedere a suferit ușoare modificări ulterioare, pragmatica rămîne, altă în *Dire et ne pas dire*, cit și în *Le dire et le dit*, organic integrată semanticii, așa cum subliniază însuși Ducrot la sfîrșitul unui articol din 1979: „Am numit «retorică» componenta care pune în acțiune legile discursului și «lingvistică» pe cea care decodează fraza”.

Prin analiza pe care o dă sintagmelor nominale definite, numite de el „descriptions définies”, cunoscutul semantician plasează punctul de inserție al contextului mînden chiar la nivelul componentei lingvistice.

La J. Searle, componenta lingvistică a sensului sau „sensul literal” este determinat(ă) de un întreg „sistem de prezumpții d'arrière-plan”, ceea ce plasează punctul de inserție al contextului mînden într-un stadiu primar de producere a sensului, adică chiar la nivelul condițiilor de formare și de utilizare a enunțului.

A. Culioli își edifică sistemul teoretic pornind de la conceptul de *lexis*. Acesta e o „schemă vidă ce leagă un termen-sursă de un termen țel prin intermediul unui operator: suită de operații pe care Culioli o numește *référenciation*”. Este vorba de trei operații fundamentale: de actualizare la nivelul instanței discursive, de organizare potrivit constringerilor impuse de predicăție și de situația de enunțare. Acestea din urmă, adică operațiile „predicative” și „enunțative”, sînt cele care ne interesează aici. R. Eluerd subliniază că la Culioli ele nu sînt succesive, ci concomitente și corelative.

În capitolul 5, intitulat *La prise en compte des usages ordinaires de la langue*, R. Eluerd ne oferă o prezentare detaliată a teoriei lui John Austin, sub genericul *pragmatica actelor de limbaj (I)*, urmată de *pragmatica actelor de limbaj (II)*, sub care expune teoria lui John Searle. Refuzînd disocierea (admisă de Austin) între sensul descriptiv și sensul pragmatic, Searle postulează principiul „exprimabilității” pe temeiul integrării discursului în limbă, condiție *sine qua non* a teoriei lingvistice. După R. Eluerd, demersul lui Searle se inscrie astfel în confluența dintre o teorie a limbajului și o teorie a acțiunii, așa cum reiese și din „forma canonică a actului ilocuționar” care, în formula lui Searle, F(p), unifică conceptele de propoziție și de act ilocuționar. La Searle, forța ilocuționară și semnificația fac corp comun, dar distincția pe care o stabilește între reguli normative și reguli constitutive nu se justifică întru totul, după opinia autorului și a altor lingviști. Teoria elaborată de Searle conduce, din păcate, arată R. Eluerd, la excluderea în mare parte tocmai a acestor „usages ordinaires du langage” pe care trebuie să le includă orice lingvistică de tipul 3.

Nici taxinomia actelor ilocuționare propusă de Searle, în contradicție cu tezele lui Wittgenstein, nu ia în considerare rolul propriu-zis al vorbitorilor, rămînd o lingvistică a locutorului, în care interlocutorul intervine doar cu titlu de auditor. Taxinomia lui J. Searle nu aparține, așadar, conchide R. Eluerd, unei lingvistici cu adevărat pragmatice.

Sub genericul *pragmatica actelor de limbaj (III)*, autorul plasează discuția privind „actele de limbaj indirecte”, cum le numește Searle, sau „derivate”, cum le numește O. Ducrot.

Pentru J. Searle, mecanismul actelor indirecte rezidă în trecerea de la o „enunțare literală” la una „nonliterală” printr-o întreagă „strategie inferențială” care, pornind de la premisa că scopul literal diferă de scopul ilocuționar primar, urmărește să stabilească care este acesta din urmă.

După E. Récanati (*Les énoncés performatifs*, Paris, 1981), diferența între actele directe și cele indirecte rezidă în concordanța sau neconcordanța dintre actul săvîrșit și potențialul de forță ilocuționară al frazei, decurgînd din modalitatea de enunțare. Prin act indirect el nu

înțelege același lucru ca J. Searle. Pentru Récanați, o anumită inferență intervine totdeauna în interpretarea vorbirii, chiar și a vorbirii explicite. Respingind „mitul vorbirii explicite”, el substituie analizei în termeni de decodaj o analiză în termeni de inferență. F. Récanați tratează cu oarecare rezerve posibilitatea clasificării actelor de limbaj, dar face mai mult loc decît Searle acelor „usages ordinaires du langage” ce constituie linia de demarcație între lingvisticile de tipul I și II, pe de o parte, și pragmatica lingvistică, pe de alta.

Pentru A. Berendonner, „Quand dire c'est ne rien faire” rezumă punctul de plecare al analizei și criticii pe care le face actului ilocuționar definit de la Austin încoace prin „Quand dire c'est faire”. Teoria „L'substitution”, care face din limbaj un substitut al acțiunii, duce la o concepție „reprezentationalistă” asupra limbii, complet străină pragmaticii.

Toate acestea arată, spune R. Elyard în încheiere, că discuțiile privind metodele de cercetare sînt inseparabile de cele privind teoriile comunicării ce stau la baza metodelor. Lingvisticile de primul tip pornesc de la o comunicare concepută ca mijloc de transmitere a informației de la vorbitor la ascultător. Lingvisticile de tipul II pornesc de la o comunicare concepută ca spațiu de confruntare și exprimare a subiectivităților. Pragmatica, o lingvistică de tipul III, pornește de la o comunicare concepută ca „tentative d'ajustement” în jocul rolurilor și actelor „par quoi les interlocuteurs se reconnaissent comme tels, agissent tels et fondent ainsi des communautés linguistiques dans un monde humain”.

Aprilie 1986

Ligia Ștefa Florea
Universitatea din Cluj-Napoca
Facultatea de Filologie
Str. Horea, 31

OSWALD DUCROT, *Le dire et le dit*, Paris, Les Éditions du Minuit, 1984, 237 p.

Relativ recenta lucrare a lui Oswald Ducrot reprezintă o culegere de studii, articole, comunicări sau conferințe, remaniate în vederea publicării în volum, pe teme constante ale cercetării autorului în domeniul lingvisticii vorbirii, ca: presupuziția, legile discursului, enunțarea, argumentația sau polifonia. Un exemplu concludent l-ar putea constitui studiul, care ni se pare reprezentativ pentru acest volum, intitulat *Esquisse d'une théorie polyphonique de l'énonciation* (p. 171—232), care are la bază două articole, *La notion de sujet* și *Polyphonie*, publicate în diverse locuri, dar nici celelalte capitole nu fac excepție, sub aspectul reconsiderării materialelor de bază.

Întrucît prima parte a volumului cuprinde studii publicate începînd din 1969 pînă în 1979, ca: *Présupposés et sous-entendus* (p. 13—31), *La description sémantique en linguistique* (p. 47—66), *Structuralisme, énonciation et sémantique* (p. 87—94), *Les lois de discours* (p. 95—115), și deci cunoscute publicului specialist, ne vom opri la partea a doua a volumului, intitulată *Énonciation*, care reunește, pe lângă studiul amintit mai sus, altele două: *Langage, métalangage et performatifs* (p. 117—148) și *L'argumentation par autorité* (p. 150—169) și care prezintă o anume fuzionare a ideilor de la un studiu la altul, ceea ce conduce la o unitate deosebită a acestei secvențe a volumului.

Ideea de bază a acestei părți e că alit în filozofia limbajului, cit și în lingvistica vorbirii conceptele cu care s-a operat suportă încă precizări, detalieri, nuanțări în ideea unei benefice prohibiții științifice a cercetărilor din aceste domenii. Spre exemplu, studiul *Langage, métalangage et performatifs* pune problema instrumentelor lingvistului în interpretarea unor enunțuri, instrumente care să confere limbii calitatea ei logicizantă, după expresia lui E. Benveniste. Un mod de a realiza această calitate îl reprezintă *delocutivitatea* (termen introdus de același E. Benveniste) sau relectura delocutivă ce „fabrică” proprietăți generice, deci metalimba unor enunțuri concrete, în trecerea lor, de exemplu, de la vorbirea directă la cea indirectă liberă.

O. Ducrot observă aceeași glisare între limbaj și metalimbaj în domeniul actelor de vorbire. Alit enunțurile concrete cu performativele: *a promite, a permite, a ordona, a interzice* etc., cit și metalimbajul referitor la aceste acte operează cu aceleași expresii, singur lingvistul avînd posibilitatea de a desemna, prin ridicarea la un anume grad de abstracție, *tipul de act* în care se include enunțul respectiv. Adoptînd ipoteza delocutivă, se subliniază identitatea semantică inițială între verbul *a promite* din *Promis că...* și *El a promis că...*

Celelalte două studii vehiculează fie distincția dintre locutor și enunțiator, fiind în felul acesta o extindere lingvistică a cercetării lui M. Bahtin, fie cea dintre enunț și frază, ce e fundamentală pentru lingvistica vorbirii.

Ceea ce constituie generalizarea proprie autorului volumului e că orice enunț aduce cu el calificarea enunțării sale, calificare ce reprezintă totodată sensul enunțului (p. 174). Prin urmare, enunțul e observabil, e un *hic et nunc* al frazei. Fraza, la rîndul ei, e un obiect teoretic

și nu aparține domeniului observabilului, fiind o invenție a gramaticii. *Discursul*, o suită liniară de enunțuri, e, de asemenea, un fenomen observabil. În consecință, sensul enunțului e strins legat de enunțarea sa, în timp ce fraza operează cu semnificații. De exemplu, în enunțurile exclamative sau în interjecții, enunțarea e descrisă ca o reacție declanșată de reprezentarea unei situații și modul cum enunțul arată enunțarea e similar cu modul în care interjecția arată sentimentul pe care-l exprimă.

Relativ la prima distincție amintită mai sus, între locutor și enunțiator, putem afirma că O. Ducrot consideră subiectul vorbitor ca unic autor al enunțului și responsabil de ceea ce e și zis în enunț (p. 189). Totuși, prin subiect el înțelege atât locutorul cit și enunțiatorul, aici validându-se teoria polifoniei.

Locutorul e ființa responsabilă de conținutul enunțului, dar poate fi diferită de producătorul empiric al enunțului. Prezența mărcilor de persoană I denunță enunțarea ca imputabilă unui locutor asimilat la o persoană. Din punct de vedere empiric, enunțarea e opera unui singur vorbitor, dar imaginea unui enunț ca acesta : „P zice : * J mi-a spus : *Voi veni !* ” e de tipul dialogului. De aceea se poate confunda locutorul — o ficțiune discursivă — cu subiectul vorbitor, care e un element al experienței.

Locutorul, însă, mai e văzut fie ca L, fie ca λ, adică fie ca responsabil al enunțării, fie ca o persoană completă, care e la originea enunțului, amândouă putând coexista în discurs, dar metodologic diferite de subiectul vorbitor. Deosebirea dintre L și λ e ca între enunțul cu interjecție e aparține lui L și enunțul declarativ de felul „Sint trist” e aparține lui λ.

În structura discursului narativ (spre comparație se iau studiile lui G. Genette), locutorul e asimilat naratorului — ființă fictivă —, iar autorul, producătorul efectiv al operei, poate fi refuzat.

Enunțiatorul e subiectul actelor ilocuționare marcate prin structura frazelor, iar din punct de vedere narativ corespunde personajului. În felul acesta, structura polifonică e demonstrat nu numai la nivelul ficțiunii, ca la Bahtin, ci și la cel al vorbirii curente.

Reunind studii de pragmatică lingvistică, volumul prezentat mai sus realizează câteva disocieri necesare nu numai pentru formele generice ale comunicării, ci și pentru cele derivate, cum ar fi comunicarea de tip literar.

Octombrie 1986

Elena Dragoș
Universitatea din Cluj-Napoca
Facultatea de Filologie
Str. Horea, 31

CORNEL SĂTEANU

(1927—1987)

În ziua de 21 februarie a.c., în urma unei grave suferințe, s-a stins din viață, în vîrstă de 60 de ani, conf. dr. Cornel Săteanu.

S-a născut la 29 ianuarie 1927, în com. Pișcolț (jud. Satu Mare). În 1947 termină cursurile Liceului teoretic din Oradea. În același an se înscrie la Facultatea de Filologie a Universității din Cluj, luîndu-și licența în 1951. Timp de un an școlar, funcționează ca profesor de limba română la Liceul nr. 6 din Oradea. Între 1952 și 1958 lucrează ca activist la Consiliul Central al Sindicatelor din Învățămînt.

Cariera de cadru didactic universitar și-o începe în 1958, cînd este numit asistent la Catedra de limbă română a Facultății de Filologie din Cluj. În 1962 devine lector, iar în 1971, conferențiar la aceeași catedră.

Între 1971 și 1974 a funcționat ca lector de limba română la Universitatea din München, unde a desfășurat o bogată activitate didactică, culturală și științifică. Merită să fie menționat, de asemenea, faptul că a fost primul lector de limbă română al lectoratului de la Universitatea din Regensburg (R. F. Germania).

Cursurile sale de limbă română contemporană, limbă literară, istoria limbii române și de semantică s-au distins printr-o aleasă înuță științifică. Ilustrative sînt, în acest sens, cursurile sale litografiate: *Limba română*, Cluj, vol. I, 11, 1964; *Fonetica limbii române*, Cluj-Napoca, 1978, și *Semantică lexicală*, Cluj-Napoca, 1981.

Domeniul de predilecție al cercetării sale științifice îl constituie cel al morfosintaxei. Este vorba, propriu-zis, de sintagmatica limbii, unde Cornel Săteanu a adus importante contribuții în studii ca *Sintagma, cea mai mică unitate relațională* (CL, VI, 1961, nr. 2, p. 353—382). *Sintagme ca indicator al originii* (StUBB, XI, 1966, nr. 1, p. 47—52). *Microstructura Vm + V în grupul verbo-adverbial* (StUBB, XV, 1970, nr. 1, p. 43—55) etc. Pe drept cuvînt se poate spune că lucrarea sa *Timp și temporalitate în limba română contemporană* (București 1980; la origine, subiectul tezei sale de doctorat) reprezintă un izvor de referință indispensabil pentru oricine se ocupă de timpul gramatical în limba română.

O altă latură a activității sale științifice privește sintaxa limbii române, domeniul în care, prin studii ca *Subiect sau complement sociativ?* (StUBB, IX, 1964, nr. 1, p. 113—121), *Coordonarea explicativă* („Limbă și literatură”, XII, 1966, p. 99—106), *Predicatul compus* (CL, XI, 1966, nr. 2, p. 245—253) etc., a adus numeroase precizări într-o serie de categorii în discuție.

Semantica este domeniul unde a contribuit la lămurirea unor importante concepte; sugestive în acest sens sînt studiile *O problemă de onomasiologie. Mononimie și polinimie* (StUBB IX, 1964, nr. 1, p. 99—106) și *Sensul referențial, condiție a decodării sensurilor asociative* (StUBB XXII, 1977, nr. 2, p. 33—38).

Prin moartea sa prematură, învățămîntul universitar clujean și lingvistica românească au pierdut un înimos dascăl și un devotat slujitor al științei.

MIRCEA HOMORODEAN
Universitatea din Cluj-Napoca
Facultatea de Filologie
Str. Horea, 31

INDICELE VOLUMULUI AL XXXII-LEA

(1987)*

INDICE DE MATERII

A

ACCENT: ~ul în graiurile oltenesti 153; ~ul în onomastică 148-151
ACT: ~ul de comunicare 59; ~ul de discurs 58, 60, 164-166; ~ul de limbaj 58, 59, 165; narativul ca ~ de discurs 60; clasificarea ~elor de limbaj 165; pragmatica ~elor de limbaj 164; taxinomia ~elor ilocutionare 164
ADJECTIV: ~ele pronominale de întărire 155; categoria stării și ~ul în rusă 105, 107; ~ul în română 155
ADVERB: ~e negative în rusă 105; ~e nehotărâte în rusă 105; ~e predicative în rusă 104; categoria stării și ~ul în rusă 105-107
AMERICAN: distribuționalismul ~ 60
ANALIZĂ: ~a discursului 63-70
ANTERIORITATE: ~ nedefinită 97; ~ precizată 97; raport de ~ 97-98
ANTROPONIMIE: ~a și toponimia 146
ASPECT: ~ul infectum 17; ~ul perfectum 17
ATLAS: ~e lingvistice 152-154

B

BLINGVISM: ~ul slavo-român 71
BULGARĂ: limba ~ modernă 145; limba veche ~ 145; medio ~ 145

C

CALC: ~ lingvistic 82
CANTITATIV: ~ numărului ~ 21, 23, 24
CATEGORIE: ~a stării în rusă 104-108; ~a stării și adjectivul în rusă 105, 107; ~a stării și adverbul în rusă 105-107; ~a stării și substantivul în rusă 105, 107; ~a stării și verbul în rusă 106, 107; sensul cuvintelor ~ stării 105
CIRCULARITATE: ~ principiul ~ii în semantică 109
COERENȚĂ: ~a în lingvistica românească 79; ~a textului 79
COEZIUNE: ~a în „Baltagul” 80; ~a în lingvistica românească 79; ~a textului 79
COGNITIV: dimensiunile stilistice ~e și social-psihologice ale discursului 67
COMPARAȚIE: ~a în stilurile nonartistice 161; structura semantică a ~ii 161
COMPETENȚĂ: ~ lexico-semantică 109

COMUNICARE 110; actul de ~ 59; ~ verbală 114
CONDIȚIONAL-OPTATIV: ~ul în graiurile bănărene și oltenesti 153
CONNECTIV 27: ~e temporale interpro poziționale în engleză și română 95-103; sintaxa ~elor englezești 101
CONOTAȚIE: ~ contextuală 160; ~ii metaforice 160
CONSTRUCȚIE: ~i temporale nepersonale în română 100
CONTACT LINGVISTIC: ~e ~e româno-ucrainene 41-49
CONTEXT 114, 164
CONTEXTUAL: conotație ~ă 160; osmoză semică ~ă 110; valori ~e 113
CONTEXTUALIZARE 159
CONTIGUITATE: ~ semantică 110
CONTRAGERE: ~ile participiale, gerunziale și infinitivale românești 100
CONVENȚIE: ~ discursivă 57, 58; ~ lingvistică 57
COORDONARE: raportul de ~ în română 155
CREATIVITATE: ~a limbajului 110, 114; polisemie și ~ 109-115
CULTIVAREA LIMBII române 154-156
CUVÎNT: formarea ~elor 160; sensul ~elor categoriei stării 105; sensul figurat al ~elor 160

D

DELOCUTIVITATE 165
DENOTATIV: sens ~ 114
DERIVARE: ~a cu prefixe în română 155; ~a cu sufixe în română 36-48; ~ sinonimică în limba română 160
DIMINUTIVAL: valoarea ~ă a sufixului -oe 45
DISCURS: actul de ~ 58-60, 164-166; analiza ~ului 63-70; dimensiunile stilistice cognitive și social-psihologice ale ~ului 67; legile ~ului 165; ~ul literar 56-62; narativul ca act de ~ 60; procesul ~ului 64; semiotica ~ului 60
DISCURSIV: convenție ~ă 57, 58; formațiune ~ă 56; intenționalitate ~ă 57; practică ~ă 56-58; proces ~ 56
DISJUNCȚIE 60
DISTRIBUȚIE: ~a metaforei 160
DISTRIBUȚIONALISM: ~ul american 60

* Întocmit de Elisabeta Faiuc.

E

- ENGLEZĂ; conectivile temporale interpro-
poziționale în ~ și română 95-103;
forme verbale nepersonale în ~ 100;
predicatul subordonatelor în ~ 98; tem-
porala în ~ 100; viitorul în ~ 99,100
- ENGLEZESC; sintaxa conectivelor engle-
zești 101
- ENUNȚ 164; ~uri bimembre 80-81; ~uri
monomembre 80-81
- ENUNȚARE 165
- EPITET 161; ~ul în stilurile nonartistice 162
- ETIMOLOGIC; note ~e 30-35, 72-75,
116-143, 145
- ETNOGRAFIE; ~a vorbirii 64, 68
- EXPRESIE; ~a poetică 110
- EXPRESIVITATE; ~a metaforică 160
- EXPRIMARE; tăcerea ca formă de ~ 80

F

- FEMININ; moliunea substantivelor ~e-
nume de păsări în graiurile limbii române
36-40
- FIGURAT; sensul ~ al cuvintelor 160;
sursele limbajului ~ 159; termen ~ 114
- FLEXIUNE; ~a verbului 152-154
- FONEM; ~ele limbii ruse 84-85
- FONOLOGIC; sistemul ~ al limbii ruse 84
- FONOLOGIE; ~ paradigmatică 85; ~
sintagmatică 84
- FRANCEZ; sufixul ~-esque 76
- FRANCEZĂ; imperfectul în ~ 13-20
- FUNCȚIE; ~a poetică a limbajului 57; ~a
textuală a metaforei 161
- FUNCȚIONAL; caracteristicile structurale și
~e ale metaforei 161
- FUNCȚIONALISM; ~ul praghez 81
- FUTURIC; prezentul ~ în română 100

G

- GEOGRAFIE LINGVISTICĂ românească
56-57
- GERUNZIAL; contragerile participiale, ~e
și infinitivale românești 100
- GERUNZIU 153
- GRAI; ~urile bănățene 153; ~urile oltenesti
152-154; accentul în ~urile oltenesti 153;
condițional-optativul în ~urile bănățene
și oltenesti 153; imperativul în ~urile
oltenesti și bănățene 153; imperfectul în
~urile oltenesti și bănățene 153; moliunea
substantivelor feminine-nume de păsări în
~urile limbii române 36-40; perfectul
simplu în ~urile oltenesti 155; viitorul în
~urile oltenesti și bănățene 153
- GRAMATICAL; normele ~e 154, 155;
relațiile ~e 156
- GRAMATICĂ; ~ românească 154-156;
~a textului 66; ~a transfrastică 66

I

- ILOCUȚIONAR; taxinomia actelor ~e 164
- IMPERATIV; ~ul în graiurile oltenesti și
bănățene 153
- IMPERFECT; ~ul în franceză 13-20; ~ul
în graiurile oltenesti și bănățene 153
- IMPERSONAL; verbe ~e 104
- INFECTUM; aspectul ~ 17
- INFINITIVAL; contragerile participiale, ge-
runziale și ~e românești 100
- INTERPROPOZIȚIONAL; conectivile tempo-
rale ~e în engleză și română 95-103
- ITALIAN; sufixul ~-esco 76

I

- ÎMPRUMUT; ~uri românești de origine
slavă 71

L

- LEXICAL; note ~e 30-35, 116-143
- LEXICOGRAFIC; inventare ~e 100
- LIMBAJ; actul de ~ 58, 59, 165; clasificarea
actelor de ~ 165; creativitatea ~ului
110, 114; filozofia ~ului 165; funcția
poetică a ~ului 57; pragmatica actelor
de ~ 164; redundanță în ~ 160; sursele
~ului figurat 159; textualizarea în ~ul
poetic 158-159; ~ul poetic 158-159;
~ul științific 60
- LIMBĂ 60; ~a română curentă 160; ~a
română între ~ile romanice 162; cultiva-
rea ~ii române 154-156; derivarea
sinonimică în ~a română 160; fonemele
~ii ruse 84-85; metaforele ~ii române
159-161; metasememele în ~a curentă
160; sistemul fonologic al ~ii ruse 84;
stilurile nonartistice ale ~ii române lite-
rare 161-163; teoria ~ii 78-79; voca-
bularul metaforic al ~ii române 159
- LINGVISTIC; acțiune ~ă 56-57; atlase
~e 152-154; cale ~ 82; contacte ~e
româno-ucrainene 41-49; convenție ~ă
57; pragmatică ~ă 163-165
- LINGVISTICĂ; ~ romanică 162-163; ~a
textului 66-67; ~a vorbirii 165; coe-
rența și coeziunea în ~a românească 79

M

- METAFORĂ 111, 114, 161; ~a-definiție
161; ~a-concept 161; ~a-rezumativă
161; ~a în stilurile nonartistice 161; ~a
pe clase morfologice 160; ~a poetică 114;
caracteristicile structurale și funcționale
ale ~ei 161; distribuția ~ei 160; ~ele
limbii române 159-161; funcția textuală
a ~ei 161; ~a pe clase morfologice 160;
structura semantică a ~ei 160
- METAFORIC; conotații ~e 160; expresivi-
tate ~ă 160; polisemie ~ă 109-115;
sens ~ 114; structuri ~e 160, 161; vo-
cabularul ~ al limbii române 159
- METALIMBAJ 165

METASEMEM; ~ele în limba curentă 160
MOD; ~urile predicative în română 155-156
MODERN; limba bulgară ~145
MORFOLOGIC; metafora pe clase ~e 160
MORFOSINTAXĂ; ~a numeralului 26-27
MOȚIONAL; valoarea ~ă a sufixului -oc 46
MOȚIUNE; ~a substantivelor feminine-
nume de păsări în graiurile limbii române
36-40

N

NARATIV; ~ul ca act de discurs 60; textul
~ 80

NEDEFINIT; anterioritate ~ă 97

NEGATIV; adverbe ~e în rusă 105

NEHOTĂRÎT; adverbe ~e în rusă 105

NEPERSONAL; construcții temporale ~e
în română 100; forme verbale ~e în
engleză 100

NOMINAL; predicatul ~ 156-158; sin-
tagmă ~ă 164

NONARTISTIC; comparația în stilurile ~e
161; epitetul în stilurile ~e 162; stilurile
~e ale limbii române literare 161-163

NORMĂ; ~ele gramaticale 154, 155

NUME; moțiunea substantivelor feminine-
~ de păsări în graiurile limbii române
36-40

NUMERAL; ~ul cantitativ 21, 23, 24; ~ul
de identificare 21-24; ~ul ordinal 21,
24; ~ul românesc 21-29; morfosintaxa
~ului 26-27

O

ONOMASTICĂ; accentul în ~ 148-151

ORDINAL; numeralul ~ 21, 24

P

PARADIGMATIC; fonologie ~ă 85

PARTICIPIAL; contragerile ~e, gerunziale
și infinitivale românești 100

PERFECT SIMPLU; ~ul ~ în graiurile
oltenesti 155

PERFECTUM; aspectul ~17

PLEONASM; evitarea ~elor 155

PLURAL; sistemul românesc de ~ 155

POETIC; expresia ~ă 110; funcția ~ă a
limbajului 57; limbajul ~ 158-159;
metafora ~ă 114; textualizarea în limba-
jul ~ 158-159

POLISEMIE 111, 113; ~ metaforică 109;
~ și creativitate 109-115

POSTERIORITATE; ~ imediată 98-99;
~ nedeterminată 98-99; raport de ~
98-99

PRAGMATICĂ; ~a actelor de limbaj 164;
~ lingvistică 163-165

PRECIZAT; anterioritate ~ă 97; interval
temporal ~ 95

PREDICAT; conceptul de ~ 156; ~ul no-
minal în română 156-158; ~ul subordo-
natelor în engleză 98

PREDICATIV; adverbe ~e în rusă 104;
modurile ~e în română 155-156

PREFIX; derivarea cu ~e în română 155

PREZENT; ~ul futuric în română 100

PRONOMINAL; adjectivele ~e de întărire
155

PROPOZIȚIONAL; structuri ~e 66

R

RAPORT; ~ de anterioritate 97-98; ~ de
posterioritate 98-99; ~ de simultaneitate
96; ~ul de coordonare în română 155

REDUNDANȚĂ; ~ în limbaj 160

RELATIE; ~ile gramaticale 156; ~i tempo-
rale 95-103

ROMANIC; clasificarea limbilor ~e 162;
limba română între limbile ~e 162; lingvis-
tică ~ă 162-163

ROMANISTICĂ 162-163

ROMÂN; bilingvismul slavo-~ 71; contacte
lingvistice ~o-ucrainene 41-49

ROMÂNĂ; adjectivul în ~ 155; conectivele
temporale interproponționale în engleză
și ~ 95-103; construcții temporale ne-
personale în ~ 100; cultivarea limbii ~e
154-156; derivarea cu prefixe în ~ 155;
derivarea cu sufixe în ~ 36-48; derivarea
sinonimică în limba ~ 160; limba ~
curentă 160; limba ~ă între limbile
romanice 162; metaforele limbii ~e 159-
161; modurile predicative în ~ 155-156;
moțiunea substantivelor feminine-nume de
păsări în graiurile limbii ~e 36-40;
predicatul nominal în ~ 156-158; pre-
zentul futuric în ~ 100; raportul de
ordonare în ~ 155; stilurile nonartis-
tice ale limbii ~e literare 161-163;
vocabularul metaforic al limbii ~e 159

ROMÂNESC; coerența și coeziunea în lingvis-
tica ~ească 79; contragerile participiale,
gerunziale și infinitivale ~ști 100; geo-
grafie lingvistică ~ească 56-57; grama-
tică ~ească 154-156; împrumuturi ~ști
de origine slavă 71; numeralul ~ 21-29;
sistemul ~ de plural 155; sufixul ~-esc
76-78

RUSĂ; adverbe negative în ~ 105; adverbe
nehotărâte în ~ 105; adverbe predicative
în ~ 104; categoria stării în ~ 104-108;
categoria stării și adjectivul în ~ 105,
107; categoria stării și adverbul în ~
105-107; categoria stării și substantivul
în ~ 105, 107; categoria stării și verbul
în ~ 106-107; fonemele limbii ~e 84-
-85; sistemul fonologic al limbii ~e 84

SEMANTIC; competență lexico-~ă 109; contiguitate ~ă 110; structura ~ă a comparației 161; structura ~ă a metaforei 160

SEMANTICĂ 112, 114; principiul circularității în ~ 109

SEMEM 110—112

SEMIC; osmoză ~ă contextuală 110

SEMIOTIC; practică ~ă 58

SEMIOTICĂ; ~a discursului 60; ~ teoretică și aplicată 88

SENS 110—112; ~ul cuvintelor categoriei stării 105; ~ denotativ 114; ~ul figurat al cuvintelor 160; ~ metaforic 114; ~ propriu 160

SIMULTANEAȚIȚATE; raport de ~ 96

SINONIMIC; derivarea ~ă în limba română 160

SINTACTIC; figurile ~e 161, 162

SINTAGMATIC; fonologie ~ă 84

SINTAGMĂ; ~ nominală 164

SINTAXĂ; ~a conectivelor englezești 101

SISTEM; ~ul onologic al limbii ruse 84; ~ul românesc de plural 155

SLAV; bilingvismul ~o-român 71; Imprumuturi românești de origine ~ă 71

SOCIOLOGIE; ~a vorbirii 64

SPANIOL; sufixul ~-esco 76

STARE; categoria ~ii în rusă 104—108; categoria ~ii și adjectivul în rusă 105—107; categoria ~ii și adverbul în rusă 105—107; categoria ~ii și substantivul în rusă 105, 107; categoria ~ii și verbul în rusă 106—107; sensul cuvintelor categoriei ~ii 105

STIL; comparația în ~urile nonartistice 161; epitetul în ~urile nonartistice 162; figurile de ~ 88; metafora în ~urile nonartistice 161; ~urile nonartistice ale limbii române literare 161—163

STILISTIC; analiza ~ă 79; dimensiunile ~e și social-psihologice ale discursului 67

STRUCTURAL; caracteristicile ~e și funcționale ale metaforei 161

STRUCTURALISM 60, 78—79

STRUCTURĂ; ~a semantică a comparației 161; ~a semantică a metaforei 160; ~i metaforice 160—161; ~i propoziționale 66; ~i transfrastice 66

SUBDIALECT; sufixul -oc în ~ul maramureșean 41—49

SUBORDONATĂ; predicatul ~elor în engleză 98

SUBSTANTIV; categoria stării și ~ul în rusă 105, 107; moțiunea ~elor feminine-nume de păsări în graiurile limbii române 36—40

SUFIX; derivarea cu ~e în română 36—48; ~ul francez -esque 76; ~ul italian -esco 76; ~ul spaniol -esco 76; ~ul românesc -esc 76—78; ~ul -oc în subdialectul maramureșean 41—49; valoarea diminutivală a ~ului -oc 45

T

TEMPORAL; conective ~e interpropoziționale în engleză și română 95—103; construcții ~e nepersonale în română 100; durata ~ă nedefinită 95; interval ~precizat 95; relații ~e 95—103

TEMPORALĂ; ~a în engleză 100

TERMEN; ~ figurat 114

TEXT; coerența și coeziunea ~ului 79; conceptul de ~ 79, 88—89; figurile ~ului 162; gramatica ~ului 66; lingvistica ~ului 66—67; organizarea ~ului 79; producerea ~elor 69; receptarea ~elor 69; ~ul literar 60; ~ul narativ 80

TEXTUAL; funcția ~ă a metaforei 161

TEXTUALITATE 88—89

TEXTUALIZARE; conceptul de ~ 158—159; ~a în limbajul poetic 158—159

TIMP; utilizarea ~urilor verbale 155

TOPONIMIE; ~a Țării Lăpușului 50—55; antroponimia și ~a 146; metodologia cercetării ~i 144—147; stratificarea ~i 71—75; ~a și istoria 144

TRANSFRATIC; gramatica ~ă 66; structuri ~e 66

TRANSTEXTUALIZARE 159

U

UCRAINEAN; contacte lingvistice româno-~e 41—49

V

VECHI; limba ~e bulgară 145

VERB; ~e impersonale 104; categoria stării și ~ul în rusă 106, 107; flexiunea ~ului 152—154

VERBAL; adjunct ~ primar 157; comunicare ~ă 114; forme ~e nepersonale în engleză 100; utilizarea timpurilor ~e 155

VIITOR; ~ul în engleză 99, 100; ~ul în graiurile olteneste și bănățene 153

VOCABULAR; ~ul metaforic al limbii române 159

VORBIRE 60, 64, 68, 165

INDICE DE AUTORI*

A

Alexi, T. 116
 Allén, S. 170
 André, Jacques 122
 Anghel, Ioana 116—117
 Anji, Ștefan 88
 Anseombre, Jean Claude 61
 Antonescu, Georgeta 79
 Apostolescu, Carmen 88
 Arvinte, V. 86, 87
 Austin, J. L. 61, 164
 108, [154—156]
 Avram, Mioara 28, 101, 102, 108,
 [154—156]

B

Babeu, Doina 87
 Baciu, Ioan 5—12
 Bacovia, G. 114
 Bahtin, M. 165
 Bara, Mariana 86, 87
 Barbu, Ion 89
 Barcianu, S. Pop- 116
 Bar-Hillel, Y. 82
 Bazin, H. 7, 9
 Băcescu, M. 35, 121, 122
 Bărbulescu, Ilie 71
 Beaugrande, Robert de 67, 70
 Beaumarchais, Jean Pierre de
 60
 Bec, P. 162
 Belay, V. 47
 Beltechi, Eugen 117—123,
 152—154
 Benveniste, É. 70, 163, 165
 Berea, Olimpia 161
 Bercea, Livius 161
 Berendonner, A. 165
 Bidian, V. 30—35, 123—128
 Birlea, I. 46, 48
 Birleanu, Ion-Horia 86
 Björkman, Sven [76—78]
 Blaga, L. 89
 Blondin, A. 9
 Boboc, Al. 88
 Bodzei, Sigismund 41—49
 Bogdan Dascălu, Doina 162
 Borcilă, Mircea 61, 63—70,
 88—89, 153—159
 Bosco, H. 6, 7
 Bot, Ioana 89
 Boulanger, D. 8
 Bourget, P. 10
 Bower, G. H. 65
 Brâncuș, Gr. 86, 122—123

Burstein, M. 65
 Butor, M. 7, 8
 Buysens, E. 59
 Bühler, K. 61
 Byek, J. 28

C

Calotă, Ion 86
 Candrea, G. 116
 Candrea, I.-A. 118, 121, 123,
 136, 138
 Capidan, Th. 118, 122
 Carabulea, Elena 28
 Caracostea, D. 114
 Carpov, Maria 61
 Carrière, J. 6, 7
 Cazauc, Boris 86, 89
 Călărășu, Cristina 87
 Câmpeanu, Eugen 88
 Ceaușescu-Moraru, Mihaela 87
 Cehov, A. P. 104
 Céline, L.-F. 9, 11
 Charles, Michel 61
 Chauzit, Jean Louis 13—20
 Chelaru, V. Gr. 87
 Chioreanu, Margareta 87
 Chiril 145
 Chirilă, F. 87
 Chivu, Gh. 87
 Ciușanu, Gh. F. 139
 Cicourel 65
 Cihae, A. de 139, 140
 Ciomoș, Al. 88
 Cioranescu, A. 123
 Cipariu, T. 28
 Cirilo, R. K. 65
 Clavel, B. 7
 Conea, Ion 73
 Corneille, P. 11
 Corsaro, W. A. 64
 Coseriu, E. 67, 70
 Costin, L. 121
 Coteanu, Ion 28, 88, 89, 121,
 158
 Couty, Daniel 60
 Creangă, I. 73
 Cristea, Teodora 60
 Cristureanu, Al. 87
 Cristureanu, Ana 87
 Culioli, A. 164
 Curme, George 102

D

Dal', V. 48
 Dalametra, I. 122

* Cifrele tipărite cu caractere aldine indică autorii de articole publicate în revistă în anul 1987; cifrele puse între paranteze drepte indică autorii recenzați sau discutați în articole speciale; celelalte cifre trimit la autorii citați.

Damé, Fr. 118, 140
 Dard, F. 10
 Daseálu, Crișu [158-159],
 [161-163]
 Dehoveanu Terpu, Elena 87
 Densusianu, Ovid 139
 Derrida, J. 79
 Diaconescu, Olimpia 150
 Dijk, T. A. 60-62, [63-70],
 102
 Dillion, G. L. 70
 Dmitrenko, S. N. [84-85]
 Dobroliubov, N. A. 106
 Doreescu, Eugen 114
 Doyle, C. 102
 Dragoș, Elena 56-62, 79, 88,
 165-166
 Drașoveanu, D. D. 27, 28, 101,
 102, 156
 Dressler, Wolfgang 69, 70
 Ducrot, Oswald 61, [165-
 166]
 Duhamel, G. 11
 Dumitrăcel, Șt. 86, 87
 Dumitrașcu, P. 102
 Dumitreșcu, Ana 28
 Duranti, A. 68

E

Eliade Rădulescu, I. 28
 Eluerd, Roland [163-165]
 Eminescu, M. 114
 Enkvist, N. E. 70

F

Faiciuc, I. 86-88
 Ferrara, A. 69
 Filimon, N. 79
 Florea, Ion A. 86
 Florea, Liția Stela 163-165
 Florea, Viorela 28
 Foarță, Maria 162
 Fodor 102
 Forna, P. 88
 Foucault, M. 56
 Fournier, A. 9
 France, A. 7
 Frățilă, V. 87
 Frincu, T. 116, 138
 Fuchs, C. 56, 60
 Fundoianu, B. 114
 Funeriu, Ionel 161

G

Garaudy, R. 158
 Gămulescu, Dorin 87, 122, 134
 Găștescu, Petre 150
 Genette, G. 166
 Georgiev, Vladimir [91]
 Gheran, Niculae 122
 Gherman, Mihai 78-79

Gheție, Ion 116
 Giosu, Șt. 87
 Giraudoux, J. 9
 Goga, N. 89
 Goicu, Viorela 87
 Goudet, J. 17, 18, 20
 Graur, Al. 76, 102
 Grecu, Doina 87, 128-133
 Grecu, V. 86
 Greenbaum, S. 102
 Gregor, Ferenc 92
 Greimas, A. J. 79
 Grevisse, M. 10, 11, 12
 Gruță, G. 21-29, 156-158
 Gruță, Mariana 95-103
 Guțu Romalo, Valeria 28, 156
 Gülich, E. 65

H

Hadrovics, László 92
 Hațievoa 81, 82
 Haldenwang, Sigrid 87
 Halliday, M. A. K. 68
 Hardy, T. 102
 Hasdeu, B. P. 86, 121, 123
 Hasselrot, Bengt 78
 Hazy, Ștefan 102
 Hegel, G. W. F. 158
 Heinämäki, O. 102
 Helenstein, E. 159
 Herodot 138
 Hecke, Martin 122
 Homorodean, Mircea 50-55,
 86, 87, 90, 141, 151, [162-
 163], 167
 Horálek, K. 82
 Hristea, Th. 40
 Hymes, Dell 68, 70

I

Ianeu, V. 86
 Iănescu, M. 47
 Ilioane, C. 88
 Ionescu, I. 141
 Ionescu-Ruxândoiu Liliana
 86
 Ionică, Ion [152-154]
 Ioniță, Vasile C. 87
 Iordan, Ion 150
 Jordan, Iorgu 28, 47, 53, 54,
 75, [90], 102, 144, 160
 Irimie, I. 88
 Istrate, Gavril 87
 Ivanov, A. 87
 Ivanov, V. V. 84, 85
 Ivănescu, G. [78-79]
 Ivănescu, Mircea 84

J

Jacques, Francis 61
 Jakobson, R. 159, 164
 Jespersen, Otto 102
 Joódy, P. 47

K

Kálman, Béla 92
 Karttunen, Lauri 102
 Katz 102
 Kerbrat-Orecchioni, C. 163
 Kintsch, W. 65
 Kirschner 82
 Kisch, Gustav 147
 Kiss, S. 12
 Klima, E. 102
 Kobrina, N. A. 102
 Korneyeva, E. A. 102
 Kristeva, J. 158
 Kroumova, Y. 11
 Kuentz, Pierre 61
 Kuroda, S. Y. 62

L

Lahovary, N. 122
 Lakoff, Robin 102
 Landowski, Eric 61
 Laurian, A. T. 121
 Le Clézio, J. M. G. 6, 9
 Leech, G. 102
 Lenghel-Izanu, P. 42, 48
 Levitchi, Leon 102
 Lindholm, James 102
 Lombard, Ali 76—78
 Lomtev, T. P. 85
 Loşonţi, D. 30—35, 87, 123—
 128
 Lotman, J. M. 62, 158

M

Machek, Václav 147
 Mac Orlan, P. 7
 Maya, Margareta 87
 Malgueneau, Dominique 60
 Maldier, Denise 57, 60—62
 Mancarella, B. 162
 Manceş, Mihaela 88, 89
 Marandiu, J. M. 61
 Mareş, Lucreţia 87
 Marlan, N. 122
 Marlan, Rodica 83, 88
 Marin, Marla 87
 Marinescu, Bogdan 86
 Marino, A. 158
 Martinet, A. 85
 Marty, Anton 80
 Massim, I. C. 121
 Mathesius, W. 80
 Mauger, G. 11
 Maupassant, Guy de 7
 Maurer, Ute 87
 Măgureanu, Anca 61, 62
 Märgärlt, Julla 87
 Märli, I. 87, 133—138
 McLain, Richard 61
 Metodile 145
 Mielău, Paul 88, 89
 Micu Klein, Samuil 116

Mighetto, D. 76
 Mihalevschi, M. 88
 Mihäilä, Gh. 87
 Mihäilä, Rodica 60
 Mihäilä-Scärlätoiu, Elena 122
 Miklosich, Fr. 139
 Mirëev, Kiril 147
 Mişan, Andrei 104—108
 Mittwoch, Anita 102
 Mladenov, Ştefan 147
 Modola, Dolna 88
 Moldovan, Victoria 80, 88,
 161—162
 Moldovanu, D. [71—74], [144—
 147], [148]
 Molnár, Nándor [82—83], 92
 Morariu, M. Em. 88
 Morris, Ch. 158, 163
 Mukařovský, J. 158
 Munkácsi, Bernát 92
 Munteanu, Şt. 86, 87
 Mureşanu, Heana 109—115,
 159—161

N

Nasr, Raja T. 92
 Neagoe, Elena 156
 Neamtu, G. G. [156—158]
 NeI, Frédéricie 61
 Nelescu, Petru 86
 NeI, Marlana 88
 Nicu-Oproiu, Heana 87
 Normand, Claudine 60
 Nuja, I. 86

O

Oancea, D. I. 150
 Ogdan, K. 163
 Ohmann, R. 61
 Oltean, Şt. 89
 Oros, Marlus I. 144—147
 Orza, Rodica 36—40

P

Pagnini, Marcello 62
 Pamfil, Carmen-Mihaela
 [78—79]
 Pamfil, Viorica 162—163
 Panenova 82
 Papahagi, M. 88
 Papahagi, T. 43, 44, 48, 122,
 142
 Papp, Ferenc 92
 Parret, Herman 59, 61, 62
 Pascu, G. 41, 48, 122
 Pascu, Şt. 54, 116
 Paul, Hermann 78
 Pavel, Eugen 87
 Păcală, V. 122
 Pătruş, Ioan 53, 71—75, 77,
 91, 147, 148—151
 Pêcheux, M. 60

Peirce, Ch. 163, 164
 Péntek, János 87
 Petöfi, J. S. 70
 Petrescu, Ioana Em. 79, 89
 Petrovici, Emil 71-75, 134,
 136, 137, 145, 147
 Philippide, Alexandru [78 -
 79]
 Pietreanu, Marica 87
 Pinget, B. 9
 Pleter, T. 87
 Pogorelov, I. 82
 Polizu, G. A. 140
 Pomorska, K. 159
 Pop, Gh. 86, 87
 Pop, Ionel 88
 Pop, Liana 88
 Pop, Sever 73, 118, 123, 127,
 134
 Popa, Eleonora 40
 Popescu, Badu Sp. 87
 Posea, Grigore 54
 Pratt, Mary Louise 61
 Prodan, D. 51, 54
 Puşcariu, S. 41, 47, 48, 121,
 122, 141
 Puşkin, A. S. 106

Q

Quasthoff, U. M. 65
 Quinet, E. 7
 Quirk, R. 102

R

Radu, Gh. 86
 Rădulescu-Codin, C. 140, 141
 Rebreanu, Liviu 118, 122, 139
 Récanati, François 60, 61, 164,
 165
 Reiter, Norbert 92
 Renzi, L. 62
 Rey, Alain 60
 Richards, I. A. 163
 Rieger, B. 70
 Rizescu, I. 47, 83
 Robin, Régine 60
 Robinson, W. P. 64
 Rosengren, P. 76
 Rosetti, Al. 28, 40, 77, 122,
 147
 Roşca, Al. 114
 Rovenţa-Frumuşani, Daniela
 60
 Rozeos, P. 87
 Rudy, S. 159
 Rumelhart, D. 65
 Russu, I. I. 122, 139
 Rusu, Gr. 30-35, 123-128
 Rusu, Valeriu 92, [152-154]
 Ruxândoiu, Pavel 86

S

Sadoveanu, Mihail 62, 80, 87,
 89
 Sala, Marius 86
 Saramandu, Nicolae 87
 Sarraute, N. 9
 Sarrazin, A. 6, 10
 Saussure, F. de 16, 61, 163
 Sădeanu, F. 47
 Sălişteanu, Oana 88
 Săteanu, C. 80-81, 87, [167]
 Schank, R. 65
 Scheludko, D. 122
 Schiller, Erica 41-49
 Schmidt, S. 67
 Schuchardt, H. 123
 Schweiger, P. 81-82, 82-83
 Scorolitu, Radu 87
 Scriban, A. 121, 138, 140
 Seurtu, V. 41
 Searle, John 61, 164, 165
 Sebeok, T. A. 159
 Seche, Luiza 28, 140
 Seche, M. 140
 Segre, Cesare 59-62
 Semčynskij, S. V. 41, 48
 Sgall, P. 81, 82
 Sienerth, Ştefan 87
 Silişte, Marla 87
 Slama-Cazacu, Tatiana 87
 Slave, Elena 114, [159-161]
 Smith, S. 102
 Spiridon, Monica 60, 62, 89
 Spiro, Rand J. 70
 Stan, I. T. 84-85
 Stankiewicz, E. 159
 Suclu, C. 50, 52-54
 Sufleţel, Rodica 87
 Svartvik, J. 102
 Szabó, Zoltán 79, 88
 Szinyei, József 32

Ş

Şerban, Felicia 79-80, 88
 Şerban, Valentina 138-139
 Şerban, Vasile 156
 Şeuleanu, D. 88
 Ştefănescu, Ştefan 150

T

Tagliavini, C. 162
 Tamás, L. 116
 Tardy, T. 102
 Taszyci, W. 147
 Teaha, T. 87, [152-154]
 Teiuş, Sabina 154-156
 Teodorescu, Vasile 28
 Tiktin, H. 140
 Todoran, Romulus 140-142
 Tohăneanu, G. I. 89

Tomescu, M. 138
Tompa, József 92
Topirceanu, G. 89
Tuțescu, Mariana 88

T

Tăranu, Ecaterina 87
Țără, Vasile 87
Țiplea, Al. 43, 48

U

Udrescu, D. 139
Ulrich, Miorița [80—81], 92
Urițescu, Dorin 87

V

Vasilin, Em. 86
Vătășelu, Cătălina 122
Vescu, V. 87
Vianu, Tudor 160
Viciu, A. 116
Vignaux, G. 61
Vilărae, R. 11
Vințel, O. 147
Viorel, Elena 87
Vlad, Carmen 61, [79—80],
88—89

Vlad, Sabin 142—143
Vlahuță, Al. 141
Vlăduț, Dumitru 162
Vlăduțiu, I. 86
Vodă Căpușan, Maria 79, 88
Vossler, Karl 78
Vulpe, Magdalena 86, 101, 103
Vultur, Smaranda 88, 89, 161

W

Wald, L. 158
Wartburg, W. von 10—12
Waugh, L. R. 159
Weigand, G. 87, 118
Wittgenstein, L. 164

X

Xenopol, A. D. 78

Z

Zafiu, Rodica 89
Zandvoort, R. W. 102
Zdrengea, Mireca 28, 87, 102
Zinder, L. R. 85
Zola, Émile 9, 10, 61
Zuber, Ryszard 61
Zugun, Petru 156
Zumthor, P. 10, 11, 12

INDICE DE CUVINTE

ALBANEZĂ

bardhash 121
bardhë 121, 122
bardhosh 121
barx 122

BULGARĂ

gora 74
-i-k- 73, 74
-i-kŭ 73
Koblja 145
Kostinŭko 149
nevolja 145
o 73
oblŭk 73
părŭg 73
*Părŭng 73
*răgam 145
*răglja 145
sablja 145
lărkam 146
*lărkaŭ 146
*lŭnkavŭ 146
lŭnkŭ 146
-ŭl 73
varŭl 73
*Vărŭl 73
*Vărŭl 73

FRANCEZĂ

-ais 76
caméléonesque 76
chalet 76
ciné-feuilleton 77
comme(nt) 5-12
dantesque 76
-eis 76
-esque 76
-esquement 77
fais (je ~) 13
faisais (je ~) 13
fis (je ~) 13
gigantesque 76
grotesque 76
livresque 76
moresque 76
-ois 76
ordonner 139
pittoresque 76
romanesque 76
sultanesque 76
troubadoursque 76

GERMANĂ

aŭ 146
-ing 148
-isk 76
Kasten 146
Kastenaŭ 146

Kastenholz 146
Reicheau 146
Stollen 51

ITALIANĂ

bagno 51
Brunelleschi 76
canguresco 77
-escamente 77
-esco 76
francesco 76
Francesco 76
gallesco 76
gigantesco 76
ordinare 139
ottocentesco 76
petrarchesco 77
signoresco 76
tedesco 76

LATINĂ

balneum 51
cognoscere 83
cum 11, 12
dolia 141
dolum 141
-ēnsis 76
faciebam 13
facio 13
feci 13
follis 50
-iscus 76
linguam 91
-ocus 41
quattuor 91
quid 91
quomodo 11, 12
sanguem 91
secare 52

MAGHIARĂ

Aranyos 72
bodor 73
Bodorog 73
Budrig 73
Budrug 73
Cohpatak 50
*csirikló 32
csirikol 32
Debreczen 52, 53
Dobriczel 52
Dobriczinás 52
Dobroesél 52
dorong 149, 150
durung 150
Fehérvár 72
fiók 42
kecske 50

képmutató 83
kesztyű 146
Kisdebrecen 52
Kis-Debrecen 52, 53
Kohópatak 50-52
Kohpataka 50-52
Köh Pataka 50
koménymag 42
Kopataka 50
Kőpataka 50
Koppataka 50
Kőzpataka 50
Kükülő 72
Machkamezew 53
Machyka Mező 53
Macskamezew 53
Macskamező 53, 55
Máská 53
Maszka 53
Matska Mező 53
Maxskamező 53
Olah-Debreczen 52, 53
örökös 116
picsóka 42
Sebes 72
vágás 52
Valle Debreczen 52, 53

ROMÂNĂ

DIALECTUL AROMÂN

bardz 121
bardzu 122

DIALECTUL DACOROMÂN

A

a 146
Abrud 146
Abruth 146
-ac 33, 47
-ac- 150
acesta 155
actor 77
actoricesc 77
adine 74, 83
-ag 47
-ag- 148
-aie 39
alësh 123
alësh 123
Algiu 145
Algu 146
-an 34
-an- 148
-anc- 148
-ang- 149
-anie 39
antișoc 155

-ar 32, 34
Argintărești 154
arhi- 155
aripă 116
-ărișă 39, 40
arunc 152
aruncătoare 130
ascăld 136
aspru 113, 115
-aș(i) 53, 55
auz 153
azvirl 152
azvirlitoare 130

Ă

-ă 37, 39, 40
-ălău 127
-ăli 137
-ănișă 39
-ărișă 39, 127

B

bade 149
Badea 149
balaur 91
Baňa (~ de Coase) 51
barabete 30
baradoș 121
Barb 149
Barba 149
Barbul 149
bardăs 117
bardăș 117, 121—123
bardia 121
bardoș 117, 118, 121—123
barduș 118, 121
barđ 117, 120
bardăș 117
bardoș 118
barduș 118
bardză 122
bardzu 122
Bartoc 41
Bartok 41
Bartu 41
barz, -ă 36, 37, 91, 117—123
Barza 118
barzaón 30
barzaș 121
barzoș(ă) 118
Barzu 118, 120, 122
bátcă 123
bátiișă 123
Bădângă 149
Bădin 149
Bădinca 149
Bădincă 149
Băi (Izvoru ~lor) 54
băiat 77
băiețesc 77
Bălgrad 72
Bălteni 53
Bălținașul 53
bândăone 30

bândár 30
bândăune 30
bândăure 30
bărăbete 30
bărăcău 123
bárbat 77
bărbătesc 77
bărbătuș 37
bărbinóc 42
Bărbuncă 149
Bărbuncești 149
bărdaș 121
bărdăun 30
bărdăune 30
bărduș 121, 123
bárnăoi 30
bărzan(ă) 118
bărzar 36
bărzat, -ă 119, 120
bărzăune 30
bărzoaică 37, 117
bărzoaie 118
bărzoi 36
Bărzon 120
bărzuchița 118
băteală 123
bățan 30
băzgăun 30
băzgăune 30
bej 155
Bențoaica 45, 46
Bențoc 45, 46
Bertoc 41
Bertok 41
berzică 118
beznă 83
bezumie 83
bibliotecă 77
Bihor 146
-bil 47
bilișă 123—124
bilță 123
Birta 41
Birtoc 41
Birtok 41
Bistra 72
bindáon 30
bindár 30
bingói 31, 32
binzár 31
binzói 31
binzói rău 31
birdăón 30
birdăune 30
birzán 31
birzăun 30
birzăune 30
birzioánă 31
biț 42
bișan 30
bișoaică 45
bișóc 42
biză 31
bizălău 31
bizăón 31

bizgán 31, 32
bizgaón 30
bizgár 31
bizgăón 31
bizgăun 30
bizgói 31
blástám 153
Bledea 45, 47
Bledioc 47
Bled'oc 45
Blediuc(ă) 47
Bled'uc 45
bléstem 153
blestém 153
Bliduț 54
blind, 43, 45
blindóc 43, 45
blinduc 45
boándă 31
boánză 31
boárnă 31, 32
boárnă mare 31
boárză 31
boárză de mușini 31
boárză mare 31
Bob 148
Boba 148
Bobáncu 148
Bobea(a) 148
boboc 41
Bobul 148
Bodirsok 41
bodirjóc 42
Bodrea 73
Bodringă 73, 148, 150
Bodru 73
bo(i)erenas 53
Boja 148
Bojen 148
Bojin 148
Bojincă 148
Bojincă 148
bojoc 41
boloboc 42
bombár 31
bondaláu 32
bondar 32
bondău 32
bonacc 41
hongár 32
bongáu 52
bongói 32
bordei 50
Bordeia 50
Bordeie 50
bornár 32
bórnă 31
bornăi 31
bórză 31
bórză mare 31
Bos 148
Bosa 148

Bosoancă 148
 Bosoiu 148
 Botrisor 41
 brabete 30, 37, 38
 brăbete 30, 37, 38
 brăbețoaică 38
 brăbițoaică 38
 brăbițoaică 38
 brăduf 127
 brădușcă 127
 bribeț 37, 38
 bribețoaică 38
 brin(d)ză 43
 brin(d)zóc 43, 46
 brinză 91
 brod 146
 Brod 147
 brodină 146
 broșchiță 130
 Brud 146
 brudină 146
 București 76
 budarâu 124
 buduroi 124
 buigău 124
 bul(d)z 43
 bul(d)zóc 42, 43
 bumbăr 31
 bundâr 30
 bungói 32
 bunzár 32
 burduc 127
 burduf 127
 burdúh 127
 burdúșcă 127
 burlescă 77
 burlesc 77
 burlescă 77
 busuic 44
 Bușu 149
 Bușul 149
 Bușulenga 149
 Bușulescu 149
 buțeală 123
 buzgán 32
 buzgár 31
 buzgói 31
 Byrthok 41

C

-c- 148
 cal 41
 caliscă 124
 cancău 43, 45
 cancioc 43, 45, 46
 canțoc 45
 Carpini (~ Grighii) 52
 catapóld 130
 cazacioc 41
 -că 39
 călice 32
 căi (a se ~) 156
 căliscă 124
 căloc 41

cămănioc 42
 căpriorii (~cășii) 135
 căptan 124
 căplână 124
 căstău 146
 ce 91
 Cearingani 149, 150
 cearingeni 149
 Cearingu(l) 73, 148, 149, 150
 cer 77
 cercel 116
 cerească 77
 ceresc 76, 77
 ceringani 149, 150
 ceringanul 149
 chininoc 42
 chinez 77
 chinezesc 76, 77
 chipernic 140
 Chișcheșu (~ Cufonii) 50
 chițcan 33
 chihurez 37
 ciicli 141
 cili 141
 cine (să ~) 153
 cineze (să ~) 153
 ciofl- 149
 cioflang 149
 cioflanu 149
 cioflec 149
 cioflică 149
 cioflinc 149
 ciofling 149
 Ciofringa 149
 ciofringeni 149
 Ciofringu 149
 ciopóc 42
 ciovică 36
 cirip 32
 ciripi (a ~) 32
 ciripoaică 32
 ciripói 32
 ciuf 37, 38
 ciufoaică 38
 ciuhurează 39
 ciuhuretă 39
 ciuhurete 37, 39
 ciuhurez 38, 39
 ciuhurezoaică 38
 ciuhurezoaică 38
 ciuhuroaică 38
 ciuhuroaică 38
 Ciungii (~ Lungii; ~ Scurții) 52
 ciurclău 32
 ciurlică (a ~) 32
 ciine 86
 Cîmpu (~ Coșerelor) 51
 cîntin(d) 153
 circițoi 32, 33
 cirtiiță 33
 cirtiițoi 32
 cleștár 124
 clócă 124
 cloncan 37, 39

cloncancă 39
 cloțan 32
 clúpsă 124
 clúplă 124
 cluscă 124
 clúșcă 124
 clúțcă 124
 coarbă 39
 cobăț 37, 38
 cobățoaică 38
 Cobia 145
 cocastire 117
 cocăstire 117
 cocieică 132
 cociei 132
 cocistire 117
 cocoară 36, 37, 39
 cocoarcă 39
 cocobardă 117, 118
 cocor 36-39
 cocoreasă 39
 cocoriță 38
 cocorlscă 39
 cocoroaică 36, 37
 cocoroi 37
 cocostile 117, 118
 cocostirc 37, 38, 117, 118,
 120-122
 cocostircă 39
 cocostircioaică 37
 cocostircioaică 38
 cocostirc 37-39
 cocostirgoaică 38
 Codrea 41
 Codrioc 41
 cojoc 41
 colie 141
 colilie 141
 Coloniș (Jgheabu ~) 50
 comarnic 51
 Comarnic (La ~) 51
 comhér 124
 comihér 124
 corb 37-39
 corbăriță 39
 corbiță 38
 corboaică 38
 corboaică 38
 corbuliță 39
 corcan 37, 39
 corcănăsă 39
 Costin 149
 Costinca 149
 Costinceanu 149
 Costing 149
 Costiug 149
 coșcă 132
 coșciug 149
 coșer 51
 Coșere (Cîmpul ~lor) 51
 Coșoț 146
 coteică 132
 cotóc 43, 46
 cotoi 43
 cotrov 127
 cotrub 127

cotrumb 127
 cotrúv 127
 cozác 33
 Cozia 145
 cozoroc 41
 erici 124
 Criş 72
 crúscă 125
 cruzeiroşi 155
 ctitor 77
 ctitoricesc 77
 cu 50
 cuc 39
 cucă 39
 cucăniţă 39
 cucăriţă 39
 cucişă 38
 cucioaică 38
 cucioaie 38
 cucostirc 117
 cuculiţă 38
 cucustirc 117
 Cucuţi (Alucea ~lor) 50
 Cufoaia 50, 52, 55
 Cufoii (Cheiu ~; Chişcheşu ~; Valea ~) 50—51
 cumehért 124
 cumpăra [(v)oi] 153
 cunoaşte (a ~) 83
 cúşcă 124—125
 cuveni (a se ~) 156

D

Dara 149
 Daranga 149
 Darea 149
 Darul 149
 dator 140
 datornic 140
 Dămş-uş 148
 Dărângă 149
 dăringă 149
 Dăringă 149
 Deal (Valea ~ului) 54
 Debrek 52
 delniţă 51
 Delniţă (Pe ~) 51
 Densuş 148
 dihor 146
 Dîmşuş 148
 dilbină 125
 dimb 43, 45
 dimboc 42, 43, 45, 46
 dimbuc 45, 46
 Dîmşuş 148
 doaie 141
 dobiloc 41
 dobirjóc 42
 Dobric 52, 53
 Dobricel 53
 dobrîan(i) 53
 Dobriţel 52, 53, 55
 Dobriţeni 53, 55

Dobriţin 52, 53, 55
 Dobriţinaş(i) 52, 53, 55
 Dobrocşel 52
 doi 141
 dor 140
 Dora 149
 D'ord'e 45
 D'ord'oc 45
 D'ord'uc 45
 Doringă 149
 doringă 150
 Doringă 149
 dormi (a ~) 113
 dornic 140
 Doru 149
 dos 140
 dosnic 140
 drimoc 41
 Dumbrava 52
 Dumbravă (În ~) 52

E

-can(u) 53, 55, 149
 -easă 39
 -ească 77
 -ec 47
 ecosez 155
 -eg 47
 -eg- 148
 el 155
 -en- 148
 -enc- 148
 -eng- 149
 -eni 53, 55
 -esc 76, 77
 -eş- 150
 -eşte 77
 extra- 155
 -ez 153

F

faţei 153
 fată 41
 făcém 153
 fătătóc 41
 fătóc 41
 femeiuscă 37
 ferestrau 137
 fi (a ~) 153, 156, 157
 ficiór (~ de pópă) 32
 ficiórul (~ pópii) 32
 fióc 42
 fire 77
 firească 77
 firesc 76, 77
 firezărie 137
 firhóc 42
 firiz 137
 fintină (~ în gheaţă) 125
 fluiesar 37, 39
 fluierăriţă 39

foaie 83
 foale 50
 foi 50, 83
 foisor 83
 frăţesc 77
 Frăţileşti 154
 frişcă 130
 frişcăli (a ~) 130
 fugar 140
 fugarnic 140
 Fundu (~ Staurelor) 51

G

-g- 148
 galbin 43, 45
 galbinoc 45
 galbinuc 45
 gangor 37—39
 gangoră 39
 gangoriţă 38
 gangur 37—39
 gangură 39
 ganguriţă 38
 Gard (După ~) 51
 gălbinóc 43, 46
 gălbinuc 46
 gălîţcă 124
 galîţcă 124
 găngoriţă 38
 găngoroaie 38
 gănguriţă 38
 gănguroaie 38
 gemém 153
 geméli 153
 gherelúş 125
 ghigean 38
 ghigenoaică 38
 ghiorúş 125
 ghiulea 132
 gildan 125
 gildău 125
 gîrgălauă 39
 gîrgău 37, 39
 gîscan 120
 gîscă 120
 gleangor 37, 38
 glengoroaie 38
 goangă 32
 golimb 37, 38
 golimbîţă 38
 golumb 37—39
 golumbă 39
 golumbiţă 38
 golumboaie 38
 gongar 32
 gongói 33
 Gorani 75
 Goranul 75
 Gorăneşti 75
 Gorea 75
 Gorjiul 75
 Gorul 74
 gozác 33
 gozán 33
 grangor 38

grangore 37, 38
 grangoriță 38
 grangoroaie 38
 grangur 37, 38
 grangure 37
 granguriță 38
 graor 37, 38
 grap 153
 graur 37, 38
 graure 37, 38
 grauroaică 38
 grăieruș 125
 grăngoroaie 38
 grănguriță 38
 grănguroaică 37
 grăorici 125
 grăoriță 38
 grăorúș 125
 grăp 153
 grăpez 153
 grăurici 125
 grăuriță 38
 grăuroaică 38
 grăuroaie 38
 grăurúș 125
 greieluș 125
 greier 125
 greieruș 125
 greierúș 125
 greolúș 125
 greorúș 125
 greorúș 125
 greulúș 125
 greunáș 125
 greunúș 125
 gréur 125
 greurfici 125
 greurúș 125
 grifer 125
 grioară 38
 grior 37, 39
 griurici 125
 griurúș 125
 grotesc 77
 grotescă 77
 grumaz 91
 gug 74
 Gugu 74
 guguștiuc 37
 guguștiucă 19
 gulă 132
 guleá 132
 garzunói 33
 guz 33
 guzác 33
 guzán 33
 guzán 33
 guzói 33
 guzui 33
 guzuitură 33
 guzunói 33
 guzurói 33

H

Hal- 150
 Halac 150

Haleș 150
 Halinga 150
 Haliț(ă) 150
 hamóc 42
 haple 133
 hapúce 133
 hapúci 133
 hare 130
 hărăbete 33
 hiper- 155
 hipíși 155
 hiriz 43, 45
 hirizoc 43, 45
 hircióg 34
 hízoc 42
 Hociotă 149
 Hociulea 149
 Hociung 149
 hohurează 39
 hohurez 37, 39
 holda 50
 Hor- 74
 Hora 74
 Horincea 75
 Horul 74
 Hrincea 47
 Hrinციoc 47
 Hrinციuc(ă) 47
 huci 52
 Huciu (~ Florilor) 52
 huhurează 39
 huhurez 36-39
 huhureziță 38
 huhurezoaică 37
 huhurezoaie 36, 38
 huhurezoi 36
 huhuroaică 37, 38
 hullan 37
 hullur 37, 38
 hulturoaică 38
 hulub 37, 38
 hulubiță 38
 huluboaică 38
 hurlub 37, 38
 hurlubiță 38
 hurlup 37, 38
 hurlupiță 38

I

Iacob 154
 Iacobescu 154
 Iacobesți 154
 iarmaroačă 45
 iarmaróc 42
 -ic 47
 -ic- 74, 77
 -ică 39, 136
 -ie 137
 ied 43
 iedóc 43, 46
 iepure 43
 iepuróc 43, 46
 ieróc 42
 -ig 47
 -ig- 148

-in- 148
 -inc- 148
 -ing 148
 -ing- 148-150
 iónul pópii 33
 -ișcă 142
 -iț- 74, 150
 -iță 38, 40, 126
 iubească 77
 izini (a se ~) 140
 izvor 145
 Izvoru (~ Băilor) 54

I

Impărătesc 77
 Improșcătoare 129
 -In- 148
 -inc- 148
 (In)chirci (a se ~) 140
 Indărătnic 140
 Indărătnici 140
 -ing- 73
 Ingenunchez 153
 Ingenunchi 153
 ingheța 111
 insenina 112, 115
 Intirsóc 42
 Invirt 153
 Invirtesc 153
 (In)vrednici 140
 -iscă 39

J

Jgheabu (~ Coloniș) 50
 Jgheabu (~ Corinii) 50
 jmotóc 42
 joagăr 137
 josenáși 53

K

Kuffoja 50
 Kufoje 50

L

lábdă 132
 lanț 43, 45
 láptă 132
 lapte 132
 laz 52
 Laz (Părău ~ului) 52
 lánțoc 43, 45
 lánțuc 45
 látoci 42
 lemnărie 137
 leșér 125
 leșetău 125
 leșetu 125
 leșeu 125
 leșitėu 125
 leșnic 125
 leșten 125
 liliță 124

limbă 91
lingură 125
liungură 125
livresc 77
livrescă 77
loáplă 133
lóptă 133
lotoacă 42, 45
lucrez 153
Lunca (~ Mişului) 53, 55
Luncile (~ de Sus) 53
lúptă 133

M

Macieu 53
maianúřă 26
maiemúcă 126
maiemúřă 126
máimă 126
maimuřă 126
mal 91
mamúie 126
mamúřă 126
mare 41, 91
Marin 150
Marinaş 150
Marinca 150
Marinel 150
Maring(a) 150
Maringu 150
Marinică 150
Mariniciu 150
Maşca 53, 55
mazăre 91
măciucă 130
măiemucă 126
măiemuřă 126
măimucă 126
mălai 142
mălăişcă 142
mălăişte 142
măligă 141
mămăligă 141
mămucă 126
mămúică 126
mămuie 126
mămuiúřă 126
măninic 74
măninřăl 43
măninřóc 43
mănuşă 146
Măringuř 150
măroc 41
măşór 153
măşúr 153
mergém 153
mergéři 153
Merla 150
Merlescu 150
Merling 150
Merloi 150
Merluşcă 150
metoc 41
micicula (a se ~) 140
mície 132

mierlă 37
mierloi 37
míge 132
Mihoc 41
Mihu 41
Mija 73
milere 51
Milere (La ~; Părăul ~lor)
51
mínce 132
mínge 132
míngie 132
míngină 132
mirós 153
mirosiriři (nu ~) 153
mitel 43, 44, 46
miř'it'el 44, 46
miř'it'loc 43, 46
Micioaca 46
micióc 43, 46
Micioc 46
miřoc 46
mininřăl 43, 45, 46
mininřocă 45
mininřóc 43, 45, 46
mínz 43, 45, 46, 91
mínzoacă 45, 46
mínzóc 43, 45, 46
minzuc 46
miř 43, 45, 46
Miř (Lunca ~ului, Părău
~ului; Poiana ~ului) 55
Miř(u) (~eni) 54
miřă 44
miřoacă 43, 45, 46
miřóc 43, 45, 46
miřuc 45, 46
močóc 44
moimă 126
moimúřă 126
mojér 142
momúie 126
momuiřă 126
monah 77
monahicesc 77
mormoloc 41
mořtóc 42
moşúř 130
Mota 149
Motoangă 149
motoc 42
Motu 149
mugure 91
mumuřă 126
mumuřúřă 126
Muntele 74
Mureş 72
muscán (~măre) 34
musear 32
museă 32, 34
museoacă 34
muşurói 33, 35

N

năpirstoc 41, 42
năpirstoč 45
năřing 44
năřintoc 44
neam 76
nebuie 83
nevoie 145
-nic 140
noian 91
noroc 41

O

-oacă 34, 43, 44
-oaică 37, 39, 40
-oaiie 38-40
-oan- 148
-oanc- 148
-oang- 149
obline 73, 74
oblón (~ in gheařă) 126
oboroc 41
obraznic 140
obřaznici 140
Obruth 146
-oc 41-49
ochi 126
-oci 137
-og 47
-og- 148
-oi 33, 34, 37
ol 126
olt 126
Olt 72
-on- 148
-onc- 148
-ong- 149
Oprea 150
Oprin(a) 150
Oprină 150
Oprincă 150
Oprinescu 150
Opring 150
Oprinoiu 150
ordinare 138
orichřă 116
Orla 74
Orul 74
-os 137

P

pace 140
palřău 135
pamačóc 44
Par- 148
Para 148
Părău (~ Mişului) 53, 55
Parea 148
Paring 72, 73, 147, 148, 151
Paru 148
păsăre cicăcioasă 32, 34
păsăre de căsă 34
păsăre de griu 34

- pásăre de șură 34
 pásăre șurăriță 34
 pásăre liğănească 34
 pásăre urită 34
 pásărea grului 34
 pásărea sūrii 34, 35
 pașcói 129
 pașnic 140
 patru 91
 Pădurea (~ Milerelor) 51
 păhun 37, 38
 păninc 50
 Pănincea 50
 Păninci(le) 50
 părăscúță 130
 părintesc 77
 păsărói cicăciós 34
 păsărói de casă 34
 păsărói de griu 34
 păsărói de șură 34
 păsărói urit 34
 pătrúg 127
 păun 37—39
 păunariță 39, 40
 păună 39
 păune 37
 păuneasă 39
 Păunești 154
 păunică 39
 păuniță 37, 38, 40
 păunoaică 38
 păunoaie 38
 peredoc 42
 peridóc 42
 perină 44, 45
 perinoacă 44
 perinoc 44, 45
 pesoși 155
 Petrescu 76
 peun 37—39
 peună 39
 peune 37, 38
 peunică 39
 peuniță 38
 peunoaică 38
 picioe 42
 piédin 142
 piesă 77
 Pinteia (Blidu ~ii, Casa lu ~; Fintlna lu ~; Fintlna ~ii; Piatra ~ii; Șatra ~ii; Țițlna ~ii; Vlrfu ~ii) 53—55
 pipălăc 37—39
 pipălăcă 39
 pipălăcoaic 38
 pipăr 140
 pipernic 140—141
 piperniceală 140, 141
 pipernici (a ~) 140—141
 pipernicie 140
 pipernicire 140
 pipernicit, -ă 140, 141
 piptălăc 37
 pîrnici 141
 pisăcesc 76
 pișlól (~ de soc) 128
 piștrăne 131
 piștrinic 131
 pilic 44
 pil'it'el 44, 46
 pil'it'oacă 45
 pl'il'oc 44, 46
 pitorească 77
 pitpălăc 37—39
 pitpălăcă 37, 39
 pitpălăciță 38
 pitpălăcoaic 38
 piłigaie 39
 piłigan 37, 38
 piłigane 37, 38
 piłigoaică 38
 piłigoaic 37, 38
 piłigoai 36—39
 piłigoaia 39
 piłiguș 36—39
 piłigușă 39
 piłigușoaie 36, 38
 piłigușoi 36
 piine 86
 plnă 102
 piptălăc 39
 piptălăcă 39
 piłpăriiă (~ pruncească) 130
 piștinél 131
 pișpălăc 37
 pișpidac 37, 39
 pișpidacă 39
 plăscă 129
 plată 140
 platinic 140
 pléscă 129
 plișcoăce 128
 plișcói 128
 plinge (a ~) 113
 plingea (ei ~) 153
 plingeau (ei ~) 153
 plumb 110, 114
 pluti (a ~) 112, 114
 poampă (~ de soc) 128
 poápă 130
 poărcă 132
 Poarta (~ Țarinii) 51
 počinóc 42
 počinóg 42
 podină 44
 pod'inóc 44
 podráv 127
 poiană 52
 Poiana Bodii 52
 Poiana cea Mare 54
 Poiana Rusului 52
 Poieni (Pe ~) 52
 pojmoačă 45
 pojmóc 42
 pojmotóc 42
 polmă 132
 polobóc 42
 pominóc 42
 pomnúc 44
 pomočaică 44
 pomočóc 44
 pómă 128
 pop 130
 popa furnicilor 126
 popă 126
 popic 132
 poponeață 142
 poponeț 142
 popor 76
 porlmb 37, 38
 porlmbel 37, 39
 porlmbiță 38, 39
 porumb 37—39
 porumbă 39
 porumbel 37, 38
 porumbică 39
 porumbiță 37, 38, 40
 porumboaică 38
 porumboaic 38
 porumbóc 44
 poșindoc 41
 poșmóc 42
 poșmotóc 42
 polă 142
 potcán 34
 potcă 142
 Potea 150
 potegă 135
 poting 150
 polingă 150
 Polingă 150
 potroacă 45
 potrúh 127
 potrúmb 127
 potrúv 127
 Potu 150
 prășcă 130
 prășche 129
 prășchie 129
 praște 130
 prădúf 127
 prădúv 127
 praștie 129
 pre- 47
 preluță 52
 Preluci 52
 preoșesc 77
 prepeliță 37
 preznél 131
 priboc 41
 priboi 41
 prinsoare 131
 Prisaca 52
 prisnalic 130
 prisnilic 130
 priștăni 131
 prișteni 131
 prișcă 130
 prișcăli 130
 priștin 131
 prizări (a se ~) 140
 priznă 131
 priznăr 131
 priznêl 131
 priznelic 131
 priznilic 130, 131
 priznîr 131

prinjél 131
 prisnél 131
 prizneric 131
 proăscă 128
 proăscă 128, 130
 proășică 128
 produh 127
 prodúl 127
 prodúșcă 127
 prodúv 127
 profáp 130
 prusfnél 131
 púlmă 132
 púrce 131
 purcă 132
 purdúf 127
 púrce 131
 púríc 131
 púríce 131
 pușcălá 128
 pușcăviță 128
 pușcă cu apă 129, 130
 pușcă de apă 129, 130
 pușcă de gumă 129, 130
 pușcă de soc 129, 130
 pușcă mică 129, 130
 pușcăli 128
 pușcăliță 129
 pușcătoăre 129
 pușcător 129
 pușcoaic (~ cu dop) 129
 pușcoci 129
 pușcoci 129
 pușculiță 129
 pușcută (~ de apă) 129
 putere 140
 puternic 140

R

rar 44
 rață 44
 rădic 153
 răroc 44, 46
 răsări (a ~) 112, 114
 răsquitoăre 131
 rășoacă 44, 46
 rășóc 44, 46
 Răzoare 53
 Rehău 146
 ridie 153
 ridie 153
 Rigla 145
 rinză 91
 roată (~ de păr) 131, 132
 roman 77
 romanescă 77
 român 77
 românească 77
 românesc 76, 77
 Ruienea 50
 ruín 50

sabie 145
 samet 133
 samuraslă 133
 samurast 133
 samurástă 133
 samurástru 133
 saplic 133
 sarma 133
 Sas 45
 saur (~ flesnit) 133—134
 săcătură 52
 Săcătură (Părău ~ii) 52
 Săcăturiță 52
 săgeac 134
 săiác 134
 săjiác 134
 sălmăjac 134
 sămărman 134
 sămurást 133
 sămurástă 133
 sămurástru 133
 săpălugă 134
 Săsoc 45
 Săsuc 45
 Scafă 136
 scam (cu ~) 137
 scamă 134, 137
 scamu 135
 scamnă 135
 scământă 135
 scap 153
 scară 135, 136
 scaun 134
 scăfică 36
 scăfiță 136
 scălán 136
 scălda 136
 scăldare 136
 scământă 137
 scământă 137
 scământă 137
 scăp 153
 scăpa 137
 scăpóce 137
 scăpóci 137
 scăpós 137
 scăriță 135, 136
 scăuda (a ~) 136
 scăudare 136
 scindură 137
 scindurie 137
 scipa 137
 scirpălui (a ~) 138
 Scipeț (La ~) 54
 scria(re) 87
 serie(re) 87
 scupa 137
 seca 52
 selipet 54
 sfriji (a se ~) 140
 silnic 140

silnici 140
 siminoc 41
 singe 91
 sisfioc 44, 46
 Sliveiul 73
 slugarnic 140
 slugărnici 140
 soból 33
 sobolán 34
 sobolár 34
 sobolí 34
 sobolilură 34
 sobór 34
 solmojác 134
 sómot 133
 sormojác 134
 Spircioaca 46
 Spircioc 46
 Spircioaca 45
 Spircioc 45
 springhél 131
 sprinten 132
 spuném (să ~) 153
 spunéți (să ~) 153
 Staniște (După ~; ~a lui Doroftei, Virvu ~ii) 51
 stanóc 42
 stanóg 42
 staur (~ul oilor) 51
 stănoagă 42
 stîle 117, 118
 Stîlcea 45
 Stîlcioac 45, 47
 stîlciuc 45
 Stîlciucă 47
 stire 117—118, 120, 121
 stoból 34
 stol 115
 străcór 153
 străcur 153
 străfig 152
 strănut 152
 strecór 153
 stricór 153
 strimt 44
 strimloc 44, 46
 stropitoăre 129
 studențesc 76, 77
 sturz 37
 sturzoaică 37
 sughit 153
 sughiț 153
 sunt 153
 suntem 153
 sunteți 153
 super- 155
 supra- 155
 sur 74
 surcel 132
 surdúcă 133
 Suru 74
 susai 44
 susenași 53
 sverhóc 42

Ş

şăs 44
 şchioapăt 153
 şchiopătez 153
 şchiopez 153
 şic 155
 şistăvi (a se ~) 140
 şmotóc 42
 şoarec(e) 127
 şoból 34
 şobolán (~ de pămînt) 34
 şofran 37, 38
 şofrăniţă 38
 şoricăriţă 127
 şovar 50
 şpriş 129
 şprişoli (a ~) 129
 ştioluri 51
 ştiubăroc 124
 ştiubei 124
 ştiuburoáte 127
 ştiuburói 127
 şumurói 35
 şurdeu 134
 şurişă 35
 şurişói 34
 Şuverea 50
 şverhóc 42

T

tabacioe 41
 taieţele 143
 talcioc 41
 tăbilloc 41
 tăia (ei ~) 153
 tăiau (ei ~) 153
 tăieţei 142
 tăiţei 142, 143
 tăiţél 143
 tárínuş 35
 tău 141
 Tău (~ Bozghii)-54
 tehnic 77
 tehniceşte 77
 Tel 148
 Telea 148
 Telencă 148
 Telenescu 148
 temeínici 140
 Tima 41
 Timiş 72
 Timoc 41, 47
 Timu 41
 tindă 41
 tindoc 41
 titireş 131
 titirez 131
 Tincavul 146
 tindală 87
 tindáli 87

Trboc 41
 Tircavul 146
 tircăvi (a se ~) 140
 Tírnavá 72
 tírsă 44
 tírsoc 44
 toaie 141
 toi 141
 topă 132
 topcă 132
 topliţă 127
 torcăitoare 131
 torcătoare 132
 torcător 132
 Trăilă 154
 Trăilescu 154
 Trăileşti 154
 Trecufoi(le) 50
 Trimpoiele (Valea ~lor) 54
 -tură 33, 34
 tuşin^(d) 153
 tuşil (să fiu ~) 153

Ț

Țap 44, 45
 Țară 73
 Țaringă 73
 Țaru(l) 73
 Țăpóc 44, 45
 Țărigă 73
 Țăriņa 35
 Țăringă 148
 Țărinuș 35
 Țărmur(e) 35
 Țărmuruș 35
 Țăsál 153
 Țásál 153
 Țigănă 35
 Țigăncușă 35
 Țigănuș 35
 Țigănușă 35
 Țighilean 37-39
 Țighileană 39
 Țighilenoaie 38
 Țimărman 134
 Țiľigoaică 38
 Țiľigoi 37, 38
 Țilie 45
 Țiľioc 45
 Țiľiuc 45
 Țiple 45
 Țiľi'oc 45, 47
 Țiľiuc 47
 Țiľi'uc 45
 Țipoc 42, 44
 Țipou 44
 Țirfi (a ~) 111, 112, 115
 Țiștoásě 135
 Țiľă 44, 45
 Țiľină 44
 Țiľinóc 44, 47
 Țiľoáca 45
 Țișoc 44, 45, 47
 Țișoc 45

U

-uc 45-47
 -ug 47, 148
 -uliă 39
 ultra- 155
 -un 148
 -unc- 149
 -ung- 149
 uni 155
 urdin (pe ~) 138
 urdina (a ~) 138-139
 urdinare 138-139
 urdinal 138
 urdină (pre ~) 138
 urdinătură 138
 urdincală 138
 urdiniș 138-139
 ureche 116
 urechișă 116
 urechiľă 116
 urechiușă 116
 uric 117
 uricaș 116
 uricesc 117
 urichiş 116
 urichișă 116
 urici (a ~) 116-117
 uricuí (a ~) 117
 uricuiesc 117
 urs 44
 ursoc 44, 46
 -uș 35, 148
 -uľ 150
 -uľă 126

V

văbrie 35
 vad 127
 Vanhoc 41
 Vancioc 41
 Vărine 74
 Văring 73, 147, 150
 *Vărinic 73, 74
 Varu(l) 73
 Vasa 41
 Vasine 74
 Vasoc 41, 42, 47
 Vasu 41
 văbrói 35
 vädălan 127
 văgaș 52
 Văgaș 52
 vălenași 53
 Văleni 53
 Vălinași 53
 vărăbete 33, 35
 vârs 152
 vâz 153
 verșoc 41
 viteaz 77
 vitejesc 77
 vijăitoare 130
 Vijoc 47

Vijue 47
 viltan 37, 39
 villanã 39
 viltoriã 38
 viltur 37, 38
 vilturoaicã 38
 Virstoaca 45, 46
 Virstoc 45, 46
 virãã 44, 45
 virãoc 44, 45
 Virtea 41
 Virtoc 41
 voinic 140
 vomez 152
 vomit 152
 vrabie 35, 37, 40
 vrãbiu 35
 vrãbete 35
 vrãbioarã 35
 vrãbioi 35, 37, 40
 vrãbiõnã 35
 vrãbiõr 35
 vrãbiuã 35
 vrãbiuã 35
 vrãbõi 35
 vreaã (~ cinta; ~ cosl) 153
 vrednic 140
 vultoare 128
 vultor 37, 38
 vultorã 39
 vultoriã 38
 vultur 37-39
 vulturicã 39
 vulturiã 38
 vulturoaicã 38
 vulturoaic 38

Z

Zagra 75
 zbãngãi 130
 zbilã 124
 zbingã 130
 zbingãi 130
 zbingãitoare 130
 zbingi 130
 zblnãitoare 130
 zbirnoaic 130
 zburãtoare 130
 zãirci (a se ~) 140
 zglãvoc 41

Zlaãti 72
 zobol 34
 zoroboc 42
 zvirãitoare 130
 zvirãitoare 130
 zvirãitoare 130

RUSÃ

bessneãno 105
 bezljudno 105
 bezoblaãno 105
 doãdljivo 105
 dremotno 105
 jaglyj 145
 ljudno 105
 lunno 105
 maloljudno 105
 mnogoljudno 105
 morozno 105
 solneãno 105
 sovestno 105
 vetreno 105
 zvãdno 105

SLAVÃ

bezãbna 83
 buhati 146
 búhor'i 146
 *byhor'i 146
 dyhati 146
 *dyhor'i 146
 gora 74, 75
 gor'nica 83
 -iskũ 76
 izvorũ 145
 *jagla 147
 licemãrb 83
 -ok 41
 -ũkũ 41, 46
 Vãrũl'ĩnikũ 145
 znati 83

SPANIOLÃ

caballeresco 76
 -escamente 77
 -esco 76

garza 123
 galesco 76
 gigantesco 76
 gitanesco 76
 parentesco 76
 quijotesco 77

UCRAINEANÃ

bereh 47
 bereãok 47
 byãok 47
 byk 47
 ãoloviãok 47
 ãolovik 47
 ãop 42
 ãopok 42
 Cyl'kó 47
 Cyl'ó 47
 dub 47
 dubok 47
 hora 74
 jarok 42
 -ka 45
 -ko 45
 kolos 47
 kolosok 47
 lis 47
 lisok 47
 lótoky 42
 mótok 42
 napãrstok 42
 -ok 42, 45, 46
 peredok 42
 pituch 47
 pitusok 47
 pómynky 42
 póãmok 42
 póãmotok 42
 šmatok 42
 Timifijko 47
 Timko 47
 Timofij 47
 -uk 45
 Vaãko 47
 Vasyl' 47
 volos 47
 volosok 47
 -yãka 45

Reprezentativă în primul rând pentru activitatea lingviștilor clujeni, revista „Cercetări de lingvistică” apare prin grija Institutului de Lingvistică și Istorie Literară din Cluj-Napoca. Profilul revistei este larg deschis tuturor domeniilor lingvisticii, dar în special problemelor de lingvistică românească : istoria lingvisticii românești, istoria limbii române, dialectologie, onomastică, gramatică, fonetică-fonologie, lexicologie-lexicografie, filologie, lingvistică generală etc. Acestea sînt, de altfel, și rubricile obișnuite ale sumarelor revistei. De asemenea, „Cercetări de lingvistică” are o secțiune cuprinzătoare dedicată recenziilor și prezentărilor de cărți, în care sînt semnalate și discutate numeroase apariții de lingvistică românească și străină. Sumarul numerelor este completat de cronici ale principalelor manifestări interne și internaționale din domeniul lingvistic, precum și de un indice anual (de materii, de autori și de cuvinte). Revista publică studii și cercetări în limbile română, franceză, italiană, engleză, germană etc.

NOTĂ CĂTRE AUTORI

Autorii sînt rugați să înainteze articolele, notele și recenziile dactilografiate la două rînduri. Tabelele vor fi dactilografiate pe pagini separate, iar diagramele vor fi executate în tuș, pe hîrtie de calc. Tabelele și ilustrațiile vor fi numerotate cu cifre arabe. Figurile din planșe vor fi numerotate în continuarea celor din text. Se va evita repetarea aceluiași date în text, tabel și grafice. Explicația figurilor în text se va face în ordinea numerelor. Titlurile citate în bibliografie vor fi prescurtate conform uzanțelor internaționale. Responsabilitatea asupra conținutului articolelor revine exclusiv autorilor.

Corespondența privind manuscrisele, schimbul de publicații etc. se va trimite pe adresa Consiliului de conducere al revistei : 3400 Cluj-Napoca, str. E. Racoviță, nr. 21.

LUCRĂRI RECENT APĂRUTE ÎN EDITURA ACADEMIEI

- Sub redacția IORGU IORDAN, ALEXANDRU GRAUR, ION COTEANU, **Dicționarul limbii române (DLR)**, Serie nouă, tom. VIII, partea a 4-a, litera **P** (pogrijenie—presimțire), 1980, p. 949—1342, 50 lei; tom. XI, partea a 2-a, litera **T** (**T** — tocăliță), 1982, 376 p., 75 lei; tom. XI, partea a 3-a, litera **T** (tocăna — twist), 1983, p. 377—764, 77 lei; tom. VIII, partea a 5-a, litera **P** (presin — puzzolană), 1984, p. 1343—1866, 105 lei; tom. X, partea 1, litera **S** (**S** — sclabue), 1986, 400 p., 79 lei.
- * * * **Memoriile Secției de Științe Filologice, Literatură și Arte**, seria IV, tom. III (1981), 1983, 238 p., 19,50 lei; tom. IV (1982—1983), 1984, 192 p., 16,50 lei; tom. V (1983—1984), 1984, 182 p., 15 lei; tom. VI (1984), 1985, 176 p., 15 lei; tom. VII (1985), 1986, 224 p., 19 lei.
- * * * **Îndreptar ortografic, ortoepic și de punctuație**, 1983, 224 p., 16,50 lei.
- AL. PHILIPPIDE, **Opere alese**, 1984, 442 p., 48 lei.
- * * * **NALR — Oltenia**, vol. V, 1984, XXXVI + 202 p., 225 lei.
- ION COTEANU, **Stilistica funcțională a limbii române. Limbajul poeziei culte**, 1985, 174 p., 17 lei.
- MIOARA AVRAM, **Gramatica pentru toți**, 1986, 416 p., 35 lei.
- * * * **Analize de texte poetice. Antologie** (coordonator Ion Coteanu), 1986, 296 p., 28 lei.
- FLORIN MARCU, CONSTANT MANECA, **Dicționar de neologisme**, 1986, 1168 p., 165 lei.
- AL. GRAUR, **Puțină gramatică**, 1987, 226 p., 16 lei.
- MIOARA AVRAM, **Probleme ale exprimării corecte**, 1987, 282 p., 25 lei.

CL, ANUL XXXII, NR. 2, P. 93—188, CLUJ-NAPOCA, 1987

